

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HİNDUİZM’DE EVLİLİK RİTÜELİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeyma Nur DENİZ

Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali BAĞIR

MAYIS – 2021

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

HİNDUİZM’DE EVLİLİK RİTÜELİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeyma Nur DENİZ

Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

**“Bu tez sınavı 29/06/2021 tarihinde online olarak yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan
Jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Fuat AYDIN	BAŞARILI
Doç. Dr. Hammet ARSLAN	BAŞARILI
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali BAĞIR	BAŞARILI

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1
Oğrencinin		
Adı Soyadı :	ŞEYMA NUR DENİZ	
Öğrenci Numarası :	Y176010003	
Enstitü Anabilim Dalı :	FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ	
Enstitü Bilim Dalı :	DİNLER TARİHİ	
Programı :	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA	
Tezin Başlığı :	HİNDÜİZM'DE EVLİLİK RİTÜELİ	
Benzerlik Oranı :	%16	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,		
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim. /...../20..... İmza Şeyma Nur DENİZ		
☐ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbtezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir. Bilgilerinize arz ederim. /...../20..... İmza		
Uygundur		
Danışman Unvanı / Adı-Soyadı: DR. ÖĞRETİM ÜYESİ MUHAMMED ALİ BAĞIR Tarih:19.07.2021 İmza:		
☒ KABUL EDİLMİŞTİR ☐ REDDEDİLMİŞTİR EYK Tarih ve No:	Enstitü Birim Sorumlusu Onayı	

ÖNSÖZ

Evlilik, geçmişten günümüze birçok toplumda varlığını devam ettiren bir ritüeldir. Hinduizm’de evlilik çözülemez ve ölümden sonra bile devam ettiğine inanılan kalıcı bir bağ olarak görülmektedir. Yetişkin bir Hindu’nun yaşamındaki en kapsamlı ritüel olan evlilik, bir erkek ve kadını birbirine bağlayan kutsal bir tören olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışma sayesinde Hindu toplumunu tanıyarak Hindu inancı ile evlilik arasında kuvvetli bir bağ olduğu sonucuna ulaştığımı ifade etmek isterim.

Bu tezin konusunun belirlenmesinden son aşamasına gelene kadar çalışmamı titizlikle takip eden, değerli görüşleriyle beni yönlendiren saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali Bağır’a öncelikle sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. Tez değerlendirme jüri üyelerim Prof. Dr. Fuat Aydın ve Doç. Dr. Hammet Arslan hocalarıma gerekli değerlendirme ve hatırlatmalarla katkılarda bulunduklarından ötürü şükranlarımı sunarım. Ayrıca her daim yanımda olup bana destek olan kıymetli eşime ve oyun vakitlerinden ödünç aldığım kızlarıma teşekkürü bir borç bilirim. İyi ki varlar...

Şeyma Nur DENİZ

29.06.2021

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	i
ŞEKİL LİSTESİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: EVLİLİK İLE İLGİLİ HUSUSLAR VE DİNLERDE EVLİLİK.....	4
1.1. Evliliğin Tanımı ve Amacı	4
1.2. Evlilik Türleri	5
1.2.1. Eşin Seçildiği Gruba Göre Evlilik Türleri	6
1.2.2. Eş Sayısına Göre Evlilik Türleri	6
1.2.3. Oturulan Yere Göre Evlilik Türleri.....	8
1.2.4. Diğer Evlilik Türleri.....	8
1.3. Çeşitli Dinlerde Evlilik.....	10
BÖLÜM 2: HİNDUİZM'DE EVLİLİK	28
2.1. Hinduizm'de Kadın	28
2.2. Hinduizm'de Çocuk ve Çocuğa Yönelik Yapılan Törenler	33
2.3. Hinduizm'de Evlilik Ritüeli	38
2.3.1. Hinduizm'de Evlilik Anlayışı, Evliliğin Amacı ve Önemi	38
2.3.2. Evlilik ile İlgili Hususlar	41
2.3.2.1. Evlenme Yaşı.....	41
2.3.2.2. Evlilik İçin Gerekli Şartlar	43
2.3.2.3. Eş Seçimi	48
2.3.2.4. Evlilik İçin Uygun Kabul Edilen Zamanlar.....	49
2.3.2.5. Evliliğin Geçerli Olabilmesi İçin Gerekli Hususlar	50

2.3.3. Nişan Töreni (<i>Kanyavarana</i>) ve Evlilik (<i>Vivaha</i>) Törenleri.....	52
2.3.4. Evlilik Türleri.....	56
2.3.4.1. Evlilik Türlerinin Çocuklara Etkisi	59
2.3.4.2. Kocasını Ölen Kadının Kayını ile Evlendirilmesi Geleneği (<i>Niyoga</i>)	60
2.3.4.3. Çok Evlilik.....	61
2.3.4.4. Kastlar Arası Evlilik	62
2.3.5. Boşanma	64
2.3.6. Çeyiz Geleneği	66
2.3.7. Sati Ritüeli.....	71
2.3.8. Hindu Toplumundaki Çocuk Evlilikleri.....	78
SONUÇ	87
KAYNAKÇA.....	90
EKLER	101
ÖZGEÇMİŞ	104

KISALTMALAR

akt.	: Aktaran
bkz.	: Bakınız
ev.	: Çeviren
ed.	: Editör
H�.	: Hazreti
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund
vd.	: Ve diğ�rleri
vb.	: Ve benzeri

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1:“The Sunday Tribune” Gazetesi	49
Şekil 2: Ortak Atadan Gelen Akrabalar Arasındaki Sapında İlişkisi Kuralı	51

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	X	Doktora	
Tezin Başlığı: Hinduizm’de Evlilik Ritüeli			
Tezin Yazarı: Şeyma Nur DENİZ		Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali BAĞIR	
Kabul Tarihi: 29/06/2021		Sayfa Sayısı: iv (ön kısım) + 89 (tez)	
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri			
Yaşam döngüsü ritüellerinden biri olan evlilik, bir kadın ile bir erkek arasında yasal ve sosyal olarak onaylanmış bir birlikteliktir. Hinduizm’de evlilik müessesesi yaşam döngüsü ritüellerinin en önemlisidir ve kendine has ritüellerle uygulanmaktadır. Hindu geleneğinde evlilik, soyun sağlıklı bir şekilde devam etmesine vesiledir. Hinduizm’in kutsal metinlerinde evliliğin önemli bir vazife olduğu belirtilmektedir. Hinduizm’de evlilik belirli bir sırayla yapılması gereken ve birkaç unsur içeren karma bir ayinden oluşmaktadır. Hindu geleneğinde evlenme vazifesini yerine getiren kimsenin önemli sorumluluklar üstlendiği ancak evlilik hayatı olmayan kimselerin ise yarım olduğu kabul edilmektedir. Evlilik erkekler için dini bir görevdir ve evliliğin bir erkeği tamamladığına inanılmaktadır. Bu açıdan evlilik erkek için ideal Hindu hayatının dört evresinden ikincisi olan aile hayatı evresine geçiştir. Kadın içinse evlilik, bir nevi dine giriş töreni olarak kabul edilmektedir. Evlenen kadın erkeğin yarısıdır ve kocasına sadakati nispetiyle bir birey olarak kabul edilir. Ayrıca, Hindu tarihinde var olan sati uygulamasıyla, kadın ölen kocasının cenaze ateşinde yakılır ve böylece ona sadakatini göstermiş olur. Hinduizm’in kutsal metinlerinde yer alan ifadeler kadının toplumdaki statüsünün şekillenmesinde etkili olmuştur. Ayrıca Hinduizm’de evlilikte kast denkliği önemsenmekte ve evlenecek çiftlerin aynı kast statüsüne sahip olması gerektiği belirtilmektedir. Dinî metinlerde eşit kastlar arasında gerçekleştirilen evliliğin en ideal evlilik olduğu vurgulanmaktadır. Bizim bu çalışmadaki amacımız, Hinduizm’deki evlilik töreni hakkında bilgi sunmaktır.			
Anahtar Kelimeler: Evlilik, Boşanma, Kadın, Hinduizm.			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐	
Title of Thesis: Marriage Ritual in Hinduism				
Author of Thesis: Şeyma Nur DENİZ		Supervisor: Assist. Prof. Muhammed Ali BAĞIR		
Accepted Date: 29/06/2021		Number of Pages: iv (front part) + 89 (thesis)		
Department: Philosophy and Religious Studies				
One of the life cycle rituals, marriage is a legal and socially sanctioned union between a man and a woman. In Hinduism, the institution of marriage is the most important of the life cycle rituals and is practiced with unique rituals. In the Hindu tradition, marriage is instrumental in the healthy continuation of the lineage. It is stated in the scriptures of Hinduism that marriage is an important duty. In Hinduism, marriage is a mixed ritual that has to be done in a certain order and includes several elements. In the Hindu tradition, it is accepted that the person who fulfills the marriage duty assumes important responsibilities, but the people who do not have a marital life are half. Marriage is a religious duty for men and it is believed that marriage completes a man. In this respect, marriage is the transition to the family life stage, which is the second of the four stages of the ideal Hindu life for men. For women, marriage is seen as a kind of religious entry ritual. A woman who marries is half of a man and is considered an individual in proportion to her loyalty to her husband. Moreover, with the practice of sati, which exists in Hindu history, the woman is cremated at the funeral pyre of her deceased husband, thus showing her loyalty to him. The expressions in the scriptures of Hinduism have been effective in shaping the status of women in society. In addition, in Hinduism, caste equivalence is considered important in marriage and it is stated that couples to marry must have the same caste status. It is emphasized in religious texts that marriage between equal castes is the most ideal. Our aim in this study is to provide information about the marriage ritual in Hinduism.				
Anahtar Kelimeler: Marriage, Divorce, Woman, Hinduism.				

GİRİŞ

Ailenin teşekkülünü sağlayan temel unsur, bir erkekle bir kadının yasal birlikteliğini simgeleyen evlilik müessesesidir. Bilinen en eski zamanlardan günümüze varlığını sürdüren, bir kadın ile bir erkeğin yasalar tarafından onaylanmış olan birlikteliği kabul edilen evlilik sadece cinsel bir birliktelik olmayıp, kişilerin karşılıklı iradeleri doğrultusunda meydana gelen yalnızca biyolojik bir gereksinim değil sosyal ihtiyaç ve güdülerini besleyen, güven duygusuyla inşa edilen ve cinsel yaşamı meşrulaştıran bir müessesedir. Evlilikte esas olan da erkek ve kadının hayat boyu birlikte yaşamayı hedeflemeleridir. Ömür boyu birlikteliği hedefleyen evlilik, aile saadetini ve prestijini devam ettirmek üzere eski ve yeni bütün toplumlar da çeşitli biçimlerde var olmuştur.¹

Nitekim insanın yaratıldığı zamandan günümüze kadar evliliğin her toplumda var olduğunu ve varlığını devam ettirdiğini söylemek mümkündür. Öyle ki hayatın en önemli geçiş ritüellerinden biri olan evlilik, belli bir tanrı anlayışının var olduğu ya da belli bir inanç sisteminin hâkim olduğu toplumlar da dine atfedilen yasalarla kurumsallaştırılmış ve yapılan dinsel törenlerle gerçekleştirilmiştir. Tarihi süreç içerisinde değerlendirildiğinde evlilik müessesesinin bazı ritüelleri birtakım değişikliklere uğramış ancak bu değişikliklere rağmen evlilik müessesesi bütünlüğünü bozmadan bütün dönemlerde varlığını koruyan sosyal bir yapı olmuştur.²

Toplumların gelişmeye başlaması ve modernleşmenin oluşturduğu etkiden olsa gerek milletlerin pek çoğu evlilik konusu üzerine kültürel değer yargılarını ve beklentilerini yansıtan yasalar geliştirmişlerdir. Bu yasaların ortaya konması toplumların geleceği açısından büyük bir önem arz etmektedir. Çünkü evlilik gibi asırlar boyu var olan bir kurumun reddedilmesi beraberinde mühim pek çok sıkıntı getirebilmektedir. Örneğin; bir an için meşru bir şekilde yapılan evliliklerin yok olduğunu ya da ortadan kasıtlı olarak kaldırıldığını düşünürsek, toplumlar da “zina” mefhumunun başını alıp gideceğini ve hiçbir fazilete, hiçbir manevi değere sahip olmayan ve bir nesebi bulunmayan çocuklardan meydana gelecek nesillerin yetişeceğini görebiliriz. Böyle oluşan nesillerin

¹ Ronald de Voux, *Yahudilikte Aile*, çev. Ahmet Güç (Bursa: Arasta, 2003), 10-12.

² Ahmet Rifat Geçioğlu - Ertuğrul Döner, “İslâm’da Evlilik ve Aile Bağlamında Günümüzde Tartışılan Konular Üzerine Psiko-Sosyal Bir Değerlendirme”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (Aralık 2019), 604; Halil İbrahim Acar, “Evlenme Engeli Olarak Din Farkı”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (Haziran 2002), 29.

de içinden çıkılmaz bir vaziye düşeceklerini pek tabi söyleyebiliriz. Dolayısıyla evliliğin insan ve toplum üzerindeki yararlarını inkâr etmek mümkün değildir. Zira evlilik sayesinde insanların huzur içinde yaşaması, neslinin devam etmesi, çoğalması söz konusudur.³ Günümüzde evlilik kurumunun genel olarak hızlı bir değişim içinde olduğunu söylemek mümkündür. Ancak geçirdiği değişimlere rağmen, toplumsal yaşamdaki önemini ve ağırlığını korumakta olduğu da açık bir şekilde ortadadır.

Çalışmanın Konusu

“Hinduizm’de Evlilik Ritüeli” isimli çalışmamızda Hinduizm’in en önemli töreni olarak kabul edilen evlilik konusu ele alınmıştır. Konu giriş ve sonuç bölümleri dışında iki bölümde incelenmiştir. Giriş bölümünde tezin konusu, amacı, önemi ve yöntemi açıklanmıştır. Birinci bölümde, evlilik hakkında genel bilgi verilmiş, dinlerin evliliğe ve boşanmaya bakışları incelenmiştir. İkinci bölüm genel olarak Hinduizm’de evliliğe ayrılmıştır. Bu bölümde tezimizin temel konusunu oluşturan Hinduizm’de evlilik konusu ele alınmıştır. Hinduizm’de kadının konumu, çocuklarla ilgili hususlar, evliliğin önemi, evlilik türleri, nişan ve düğün törenleri, boşanma, drahoma geleneği, sati ritüeli ve çocuk evlilikleri gibi konulara yer verilmiştir. Bu bağlamda ulaşılan veriler çalışmanın sonuç bölümünde ele alınmıştır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Hinduizm’in evliliğe bakışı, evlilik için gerekli olan şartları, Hinduizm’deki evlilik türleri, boşanma, çeyiz geleneği ve toplumda evli/dul kadının konumu gibi en temel kavramları ele almak ve bu hususların ilgili dindeki yerini ortaya koymak olacaktır.

Çalışmanın Önemi

Çalışmamızda evlilik ritüelinin dinlerde ve Hinduizm’de ne kadar önem arz ettiği görülecektir. Hinduizm’de evliliğin en önemli samskaralardan (geçiş ritüelleri) biri olduğu tespit edilmiş olacaktır. Araştırmamız sırasında yaptığımız literatür taramasında bu konuyla ilgili ülkemizde yapılan çalışmaların yok denilecek kadar az olduğu tespit

³ Asife Ünal, *Yahudilik’te, Hristiyanlık’ta ve İslam’da Evlilik* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 15-16.

edilmiştir. Ülkemizde Hammet Arslan tarafından 2012 yılında yayımlanan “Manu Kanunnamesi’ne Göre, Hinduizm’de Nikâhın Şartları” ve 2013 yılında yayımlanan “Manu Kanunnamesi’nde Evlilik” adlı makalelerinde Hinduizm’de evlilik konusunda bilgi verilmiş ve bu müessesesinin önemi üzerinde titizlikle durulmuştur. Araştırmamızda bu makalelerden önemli derecede istifade edilmiştir. Biz çalışmamızda bu araştırmalardan farklı olarak evlilik ile ilgili hususları, çeşitli dinlerde evliliği, Hinduizm’de evlilik müessesini, kadının konumunu, boşanmayı ve çocuk evlilikleri gibi konuları ele alarak bu alana katkı sunmayı amaçlamaktayız.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamızda evlilik ile ilgili hususlar Hinduizm ekseninde ele alındığı için öncelikli olarak Hinduizm’in kutsal kitapları ve evlilikle ilgili bilgiler sunan bazı temel eserlerden yararlanılmıştır. Çalışmamızda, dinler tarihinin deskriptif (tasvir edici) ve karşılaştırmalı yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmamızda yararlandığımız başlıca kaynaklardan bazıları şunlardır: Manu Kanunnamesi, Rigveda, Pandurang Vaman Kane tarafından yazılan History of Dharmasastra, Rajbalı Pandey tarafından yazılan Hindu Samskaras ve Arvind Sharma’nın Sati: Historical and Phenomenological Essays adlı eserlerden faydalanmaya gayret gösterdik. Bununla birlikte konuyla ilgili makale ve diğer kaynaklar da istifade ettiğimiz çalışmalar arasındadır.

BÖLÜM 1: EVLİLİK İLE İLGİLİ HUSUSLAR VE DİNLERDE EVLİLİK

1.1. Evliliğin Tanımı ve Amacı

Toplumlar için büyük önem arz eden evliliğin akademik çalışmalarda çok farklı tanımları mevcuttur. Her zaman değerini koruyan, hayatı her yönüyle etkisi altına alan evliliğin tanımlarından bazıları şu şekildedir;

Evlilik, bir kadınla bir erkeğin, aile kurmak amacıyla yasalara uygun bir şekilde bir araya gelmeleridir.⁴ Evlilik, erkekle kadının hayatlarını birlikte devam ettirmelerini sağlayan yasal ve toplumsal bir akittir.⁵ Evlilik, erkekle kadının aile kurmak üzere bir araya gelmeleri ve soylarının devamını sağlamak amacıyla yasalara uygun olarak birbirleriyle yaptıkları bir sözleşmedir. Evlilik, aynı zamanda iki karşı cins arasındaki inançların, beklentilerin ve düşüncelerin birleşmesini sağlamaktır.⁶ Evlilik, erkekle kadının kanunlara uymak şartıyla ekonomik, sosyal, psikolojik ve biyolojik hedefler doğrultusunda aile kurmayı ve nesli devam ettirmeyi amaçladıkları bir anlaşma ve dayanışmadır.⁷ Evlilik, iki karşı cins arasında, sosyal olarak meydana gelen, kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, onaylanan ve içerisinde cinselliği de barındıran bir müessese olarak tanımlanmaktadır.⁸

Bir kadın ve bir erkeğin hayatındaki geçiş döneminin en önemlilerinden biri olarak görülen evlilik, belli ritüellerin uygulanması ve belli aşamalardan geçilmesi sonucu meydana gelen ilginç ve zor bir gelenektir. Evlilik müessesesi bir kadın ile bir erkeğin birlikteliği olarak bireysel yönü olan, kadın ve erkeğin aileleri arasında meydana gelen hısımlık bağları ile de toplumsal yönü olan bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır.⁹

⁴ “Evlendirme”, *Meydan Larousse* (İstanbul: Meydan Gazetecilik ve Neşriyat, 1990), 6/465.

⁵ “Evlilik”, *Temel Britannica Ansiklopedisi* (İstanbul: Ana Yayıncılık, 1992), 6/232.

⁶ Asiye Bildirici, *Evlilik Süresinin, Cinsel Yaşama ve Evlilik Uyumuna Etkisi ve Sonuçların Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması* (İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 3-4.

⁷ Davut İbrahimoglu, *Evlilikte Doğru Seçim Ailede Mutluluk* (İstanbul: Hayat Yayınları, 2004), 19-21.

⁸ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, çev. Hüseyin Özel- Cemal Güzel (Ankara: Ayraç Yayınları, 2000), 148.

⁹ Lütfi Sezen, “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 11/27 (Şubat 2010), 185.

Evlilik, kadın ve erkeğin ömür boyu devam etmesini amaçlayarak yaptığı bir sözleşmedir. Evlilik müessesesi soyun devamını ve çiftlerin düzenli bir hayat sürmesini sağlayan toplumsal bir kurumdur.¹⁰

Evliliğin neslin devamını sağlama ve kadın ile erkeğin aileleri arasında birliklerin kurulması gibi amaçları bulunmaktadır. Toplumların varlıklarını devam ettirebilmeleri için çoğalmaları gerekir. Neslin devam etmesi ise bir kadın ile bir erkeğin bir araya gelerek çocuk sahibi olmalarına bağlıdır. Evliliğin bir değişim aracı olarak kabul edildiği toplumlarda, taraflar arasında duygusal bir bağın olup olmaması önemli değildir. Buradaki en temel amaç toplumların bundan sağlayacağı faydadır.¹¹

Buna göre, evliliğin en temel gayesi, çiftlerin biyolojik, sosyal, psikolojik gereksinim ve güdülerini karşılama ve soyun sürekliliğini sağlamadır. Nitekim aile yapısının korunmasını sağlayan evlilik, çiftlerin çocuk dünyaya getirerek gelecek nesilleri yetiştirilebileceği en önemli müessesedir.¹²

1.2. Evlilik Türleri

Evlilik türlerini eşin seçildiği gruba, eş sayısına ve evlilik sonrası oturulan yere göre sınıflandırmak mümkündür. Eşin seçildiği gruba göre evlenme grup dışı evlenme (exogamy) ve grup içi evlenme (endogamy) olarak iki kısma ayrılmaktadır. Eş sayısına göre evlenme ise, tek eşle evlilik (monogami) ve çok eşle evlilik (poligami) olarak iki şekilde görülmektedir. Oturulan yere göre evlenme ise, Patrilokal (evlenen kadının erkeğin ailesine katılması ve onlarla aynı mekânda yaşaması), Matrilokal (evlenen erkeğin kadının ailesi ile aynı mekânda yaşaması) ve Neolokal (evlenen kadın ve erkeğin ailelerinden ayrı mekânda yaşaması) olarak üçe ayrılmaktadır. Bu türlerinin dışında grup evliliği, kaçırma, değiş tokuş yoluyla evlilik, eşin kardeşi ile evlilik ve geçici evlilik türleri de günümüzde varlığını devam ettiren evlilik çeşitlerindendir.

¹⁰ Abdurrahman Küçük, “Dinlerde Evlilik Anlayışına Genel Bir Bakış”, *Türk Yurdu Dergisi* 10/40 (Aralık 1990), 57.

¹¹ Mustafa Güre, *Dinlerde Geçiş Dönemleriyle İlgili İnanç ve Uygulamalar* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 14.

¹² Azize Nilgün Canel, *Evlilik ve Aile Hayatı* (İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012), 20.

1.2.1. Eşin Seçildiği Gruba Göre Evlilik Türleri

Grup İçi Evlenme (Endogamy): Bu evlilik türünde kadın ve erkek, kendi üyesi olduğu sosyal gruptan evleneceği eşi seçmektedir. Bireyin kendi sosyal grubundan birisi ile evlilik bağı kurması geleneksel toplumlarda yaygın olarak görülmektedir. Geleneksel toplumlarda grup içi düzenin, ahlaki değerlerin ve dini inançların devamlılığını sağlamak sebebiyle grup içi evlilik öncelikli olmaktadır. Öyle ki bazı dinî ve etnik gruplar kendi grubu dışındaki evlilikleri onaylamamakta ve birey kendi grubu dışından birisi ile evlendiği zaman değişik cezalara maruz kalabilmektedir.¹³

Hindistan'da devam eden kast içi evlilikler bu evlilik türüne örnektir. Nitekim Hindistan'daki kast sisteminde insanlar evlilik yaparken sadece kendi kast grubu içinde evlenebilmekte ve bu evlenme şekli ile grubun düzeninin ve statüsünün korunduğuna inanılmaktadır. Grup içi evlenmedeki önemli bir faktör ise, evlenmeler yoluyla iki aile arasında kurulmuş bulunan bağları güçlendirmek ve bu iki aile arasındaki bağları sürekli hale getirmektir. Bu tip evlenmeler ile toplumsal ve ekonomik bağlar korunarak, birtakım psikolojik sorunların ortaya çıkması önlenmektedir.¹⁴

Grup Dışı Evlenme (Exogamy): Kadın veya erkeğin üyesi olduğu grubun dışından bir kimse ile evlilik bağı kurmasıdır. Çok farklı toplumlar bu evlenme biçimiyle etkileşim içine girmektedir. Grup dışından birisi ile evlendiği zaman gruplar arası etkileşimin artacağı, grubun genişleyeceği ve çatışmaların azalacağı düşüncesi ile bireyler kendi grubunun dışındaki bireylerle evlilikler gerçekleştirmektedirler. Toplumların değişmesi ile birlikte insanlar farklı gruplarla tanışma fırsatı bulduğu için farklı gruplarla yapılan evlilikler artmaktadır.¹⁵

1.2.2. Eş Sayısına Göre Evlilik Türleri

Tek Eşle Evlilik (Monogami): Bir kadının tek bir erkekle veya bir erkeğin tek bir kadınla evlenmesidir. Bazen hukukun veya adetlerin izin verdiği tek evlenme biçimidir. Ayrıca

¹³ Emine Deniz, *Kültürlerarası Evlilik Yapanlarda Evlilik Yaşamı ve Çift Uyumunun İncelenmesi* (Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 18.

¹⁴ Birsen Gökçe, "Evlilik Kurumu ve Aile Yapısı İlişkileri", *Türk Aile Ansiklopedisi* (Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1991), 2/510; Ünal, *Yahudilik'te, Hristiyanlık'ta ve İslam'da Evlilik*, 4.

¹⁵ Gökçe, "Evlilik Kurumu ve Aile Yapısı İlişkileri", 2/510.

monogami en yaygın görülen evlenme şeklidir.¹⁶ Sanayileşmenin yaygın olduğu toplumlarda uygulanan bir evlilik türü olan monogami birçok toplum tarafından kabul edilmekte ve onaylanmaktadır.¹⁷

Çok Eşle Evlilik (Poligami): Erkek ya da kadının aynı anda birden fazla eşle evlenmesidir. Çok eşle evlilik, çok karılılık ve çok kocalılık olarak da tanımlanmaktadır. Tüm dünya ülkelerinde özellikle Güney Asya ve Afrika gibi ülkelerde bu evlilik şekli yaygın olarak görülmektedir. Çok eşle evlilik, kültürel, sosyal, ekonomik ve dinî birçok yöne sahip olan multidisipliner bir konudur.¹⁸ Çok eşli evlilikte, çok kadınla evlilik ve çok erkekle evlilik şeklinde iki farklı biçim bulunmaktadır.

Poliandri (Çok Erkekle Evlilik): Bir kadının aynı anda birden çok erkekle evlenmesidir. Çok yaygın olamayan bu evlilik türü dünyanın farklı yerlerinde uygulanmaktadır. Tibet'te ve Hindistan'da bu evlilik türüne rastlanmaktadır. Bir kadının birden fazla erkekle evli olmasının altında önemli nedenler bulunmaktadır. Bunlar, kadın sayısının erkek sayısına oranla düşük olması, ekonomik nedenler, fakirlik gibi sebepler olarak belirtilmektedir.¹⁹

Polijini (Çok Kadınla Evlilik): Bir erkeğin aynı anda birden fazla kadınla evlenmesidir. Çok eşliliğin en yaygın şekli olarak görülmektedir. Tarihin her devrinde çeşitli toplumlarda aynı anda birden fazla kadınla evlilik uygulanmıştır. Bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi dünyanın birçok yerinde yaygın olmakla birlikte özellikle Ortadoğu, Güney Asya ve Afrika'nın birçok yerinde uygulanmaktadır. Çok çocuğa özellikle erkek çocuğa sahip olma arzusu, kadın nüfusun erkek nüfusa oranla daha fazla olması, kadınların özel dönemlerinde kocalarının onlardan uzak durması, kadının yaşlanması da çok kadınla evlenmenin sebepleri arasında zikredilmektedir.²⁰

¹⁶ Ünal, *Yahudilik'te, Hristiyanlık'ta ve İslam'da Evlilik*, 4.

¹⁷ Deniz, *Kültürlerarası Evlilik Yapanlarda Evlilik Yaşamı ve Çift Uyumunun İncelenmesi*, 19.

¹⁸ Deniz, *Kültürlerarası Evlilik Yapanlarda Evlilik Yaşamı ve Çift Uyumunun İncelenmesi*, 19.

¹⁹ Halil Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme* (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1974)10-11.

²⁰ Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, 15; Ertan Yılmaz vd., "Poligami ve Ruh Sağlığına Etkileri", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 7/2 (2015), 222.

1.2.3. Oturulan Yere Göre Evlilik Türleri

Bu evlilik türü Matrilokal, Patrilokal, Neolokal diye üçe ayrılmaktadır. Evlenen erkeğin kendi ailesinin yanından ayrılarak kadının ailesi ile birlikte yaşamaya devam etmesi Matrilokal evlilik olarak tanımlanmaktadır. Halk dilinde iç güvelliği olarak ifade edilmektedir. Evlenen kadının erkeğin ailesi ile birlikte yaşadığı evlilik türü Patrilokal olarak tanımlanmaktadır. Bu evlilik türü baba otoritesinin hâkim olduğu gelenek ve göreneklere bağlı olan ailelerde görülmektedir. Neolokal, evlenen kadın ve erkeğin ailelerinin yanına yerleşmeyerek ayrı bir evde oturdukları evlilik türüdür. Günümüzde daha çok uygulanan evlilik türüdür. Kırsal kesimlerde ve kentlerde örnekleri mevcuttur.²¹

1.2.4. Diğer Evlilik Türleri

Görücü Usulü Evlenme: Gelenekselliğin devam ettiği yörelerde görülen bir evlenme biçimidir. Bu evlilik türünde kız seçme girişimi, doğrudan evlenecek gencin ebeveynleri veya diğer yakınları tarafından yapılmaktadır. Gencin kızı beğenip evlenmek istemesi yeterli olmamakta ve diğer aile üyelerinin de onayını alması gerekmektedir. Kızın güzel olması, asaleti, iffeti ve ailelerin denkliği bu evlilik türünde önem arz etmektedir.²²

Kız Kaçırma: Ailelerin evliliğe onay vermemesi durumunda kız kaçırma olayı gerçekleşmektedir. Kızın bazen zorla bazen de rızası ile gerçekleşen evlilik biçimidir. Bu durum, ekonomik ve diğer sebeplere dayanmakta ya da en çok kız tarafının evliliğe razı olmaması sonucu ortaya çıkmaktadır.²³

Satış evlenmesi: Bu evlilik biçimi bir bedel karşılığında gerçekleşmektedir. Hemen hemen bütün toplumlarda görülen bu evlilik biçimi bazen kızın verilmesinden dolayı hissedilen kayıptan dolayı tazminat şeklinde ya da kızın yetiştirilmesi için yapılmış masrafların karşılığı olarak kızın babasına ödenmektedir.²⁴

Beşik Kertmesi Evliliği: Evlenme biçimlerinden birisi de "beşik kertme" evliliğidir. Ailelerin çocukları küçükken yaptıkları anlaşmadır. Temelinde sosyo-ekonomik ve

²¹ Deniz, *Kültürlerarası Evlilik Yapanlarda Evlilik Yaşamı ve Çift Uyumunun İncelenmesi*, 20.

²² Sezen, "Türkiye'de Evlenme Biçimleri", 186.

²³ Sezen, "Türkiye'de Evlenme Biçimleri", 187; Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, 18.

²⁴ Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, 19.

psikolojik etmenleri barındıran bu evlilik biçimi özellikle Hindistan ve Avusturalya'da da görülmektedir.²⁵

Taygeldi Evlilik: Halk arasında anneli-kızlı ya da içli-dışlı olarak tanımlanan taygeldi evliliği, “Dul bir kadının, eski kocasından olan çocuklarını da alarak dul bir erkekle, ya da dul bir erkeğin eski karısından olan çocuklarını alarak dul bir kadınla yaşamasından doğan evliliğe denir. Kadın veya kocanın yanında getirdikleri çocuklar, 'taygeldi' olarak adlandırılmaktadırlar.”²⁶

Berder (Bedel) Evliliği: Kız değiş tokuşu olarak bilinen bu evlilik biçimi kıza karşı bir bedel vermek yerine, iki kızı karşılıklı değiştirmek şeklinde uygulanmaktadır. Kızı ve oğlu bulunan iki ailenin, karşılıklı olarak hem kızlarını hem de oğullarını birlikte evlendirmeleri suretiyle gerçekleşmektedir.²⁷ Avustralya başta olmak üzere birçok ülkede kıza karşı kız değiştirme adeti uygulanmaktadır.²⁸

Levirat (Kayın Alma) ve Sororat (Baldız Alma) Evliliği: Törelere dolaylı gerçekleştirilen levirat evliliği, kocası ölen kadının kocasının bekar olan erkek kardeşi ile evlenmesidir. Ölen kocanın erkek kardeşi bulunmaması halinde, yeğenler veya yakın akrabalarından birisi bu vazifeyi üstlenmektedir. Bu evlilik daha ziyade aile büyüklerinin kararları doğrultusunda uygulanmaktadır. Mirasın paylaşılması ve babasız kalan çocukların bakımı için bu evlilik türü tercih edilmektedir. Asya ve Avustralya’da yaşayan bazı topluluklarda levirat evliliğine rastlanmaktadır.²⁹

Kültürel bir gelenek olarak uygulanan sororat evliliği, karısı ölen erkeğin eşinin kız kardeşi ile evlenmesidir. Annesi ölen çocuklara bir yabancının yerine “üvey anne” olarak teyzenin daha iyi bakacağı anlayışı bu evlilik türünün tercih edilmesinde etkilidir. Batı Avustralya’da yaşayan bazı toplumlarda varlığını yaygın olarak sürdüren bir evlilik türüdür.³⁰

²⁵ Sezen, “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”, 188.

²⁶ Tuğçe Poyraz Tacoğlu, “Türkiye’de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi”, *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 2/4 (Aralık 2011), 117; Sezen, “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”, 188.

²⁷ Sezen, “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”, 189.

²⁸ Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, 20.

²⁹ Sezen, “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”, 189.

³⁰ Sezen, “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”, 190.

1.3. Çeşitli Dinlerde Evlilik

Yahudilikte Evlilik:

Yahudilikte, Tanrının emirlerinden biri olarak kabul edilen dolayısıyla kutsal bir birliktelik olarak görülen evlilik, neslin devamını sağlama ve hem dinî hem de ahlaki açıdan sağlıklı bir toplum inşa etme bakımından Yahudilerin hayatında büyük bir önem arz etmektedir.³¹ İnsanlığın var olduğu günden beri mutluluğun kaynağı olarak görülen evlilik, sadece bir kadın ile bir erkek arasına indirgenmiş bir anlaşma olmayıp Yahudi toplumuna bakan yönü ile dinî aidiyetin gelecek nesillere aktarılacak inançlarının devam edeceğinin nişanesidir.³²

Yahudi inancına göre erkek veya kadın olması fark etmeksizin bekar bir hayat sürmek hoş karşılanmamakta ve Tanrı'nın emri olduğu için bireyler evlenmeye ve çocuk sahibi olmaya teşvik edilmektedir. Öyle ki Yahudilik neslin devamını sağlamayı önemseyen bir din olduğu için bekarlık bir gelenek haline gelmemiştir.³³ Kendilerini mabet görevine vakfeden Nazirîler³⁴ ve münzevi bir hayat tarzı benimseyen Esseniler³⁵ gibi bekarlığı seçen gruplar dışında Yahudilerin hayatında bekar bir yaşam sürmek onaylanan bir şey olmamıştır.³⁶ Nitekim Yahudiliğin temel anlayışına göre Tanrı'nın yeryüzünü yaratmasındaki amaç yeryüzünün boş kalması değil doldurulmasıdır. Bu da ancak kutsal bir birliktelik olan evlilikle mümkün olabileceğinden bekar olan bir erkek için gerçek bir adam olmadığı onun her türlü neşe, iyilik ve huzurdan uzak olan bir kişi olduğu belirtilmektedir.³⁷

³¹ Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017), 251; Ünal, *Yahudilik'te, Hristiyanlık'ta ve İslam'da Evlilik*, 19.

³² Yusuf Besalel, "Evlilik", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem, 2001), 1/162; Hayrullah Örs, *Musa ve Yahudilik* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000), 312.

³³ Fuat Aydın, *Yahudilik* (İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2018), 141.

³⁴ Bilindiği kadarıyla ilk münzevi Yahudiler Nazirîler'dir. Bu cemaatin mensupları evlilikten uzak durarak kendilerini Tanrı'ya adanmışlar. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Şinasi Gündüz, "Uzlet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/256.

³⁵ Ölü Deniz Cemaati olarak da bilinen Esseniler, Yahudi gruplar içerisinde kapalı bir cemaat oluşturmuşlardır. Münzevi bir hayat yaşayan Esseniler'de inzivaya çekilmek önemlidir. Bu gruba girmek isteyenler bir yıllık bir deneme süresine tabi tutulurlar ve yemin ederek cemaate girerler. Bekarlığı bir yaşam tarzı olarak gören cemaatin mensupları beyaz kıyafet giyerler. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Aydın, *Yahudilik*, 53-54; Baki Adam, "Yahudilik", *Dinler Tarihi El Kitabı*, ed. Baki Adam (Ankara: Grafiker Yayınları, 2015), 115.

³⁶ Gürkan, *Yahudilik*, 251.

³⁷ Nuh Arslantaş, *İslam Toplumunda Yahudiler: Abbasi ve Fâtîmî Dönemi Yahudilerinde Hukukî, Dinî ve Sosyal Hayat* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2008), 347.

Yahudilikte evliliğin temel amacı çocuk sahibi olmak ve onları büyütmek olarak karşımıza çıksa da evlilik hayatının diğer yönleri de önem arz etmektedir. Tevrat’a göre, “Bir adam yeni bir kadın aldığı zaman savaşa çıkmayacak ve onun üzerine hiçbir iş yükletilmeyecek, bir yıl evinde serbest dolaşacak ve aldığı kadını sevindirecektir.”³⁸

Görüldüğü üzere karı-koca ilişkilerine yeni başlayan kişilere, yani yeni evlilere imtiyazlar tanınmakta ve karı-koca arasındaki birlikteliğe de önem verilmektedir. Öyleyse Yahudilikteki evliliğin temel gayesi sadece neslin devamını sağlama değildir. Ayrıca evlilik, kadın ve erkeğin aralarında kutsal bir bağ kurmaları amacına da yöneliktir.³⁹

Tevrat’ta yer alan ifadeleri incelediğimizde evlilik törenine yönelik detaylı bilgiler yoktur. Ayrıca, evliliğin nasıl gerçekleştiği hususunda da bilgiler yer almaz. Ancak çok eski dönemlerden bu yana Yahudilikte evlilik töreni iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama söz kesme ve nişan töreni (*eruşin veya kiduşin*), ikinci aşama ise evlenme törenine yönelik yapılması gereken hususların icra edildiği hupa⁴⁰ altında gerçekleşen nikah (*nişuin*)’tır.⁴¹ *Eruşin ve nişuin* aralarında bir yıl süre bulunan iki bölüm olarak görülmüş olsa da günümüzde tek bir parça halinde peş peşe yapılmaktadır.⁴²

Yahudilikte kadın ve erkeği sonsuza kadar bir arda tutan evlilik, tarafların rızasını gerektiren, diğer akitlere benzeyen bazı belirli formaliteleri olan ve belli durumlarda feshedilebilen bir akit olarak kabul edilmektedir. Ancak bunun yanında evlilik, ahlaki öğeleri de taşıyan, en önemli kutsal vecibeleri barından bir ilişkidir ve sırf akit olmaktan ötedir. Böyle bir akitte, eşlerin birbirilerine karşı hak ve görevleri tarafların yapmış olduğu akitten doğmaktadır. Çünkü Yahudi anlayışına göre, evlilik yaşamına adım atmak din ve ahlakın ortaya koymuş olduğu karşılıklı sorumluluklara razı olmaktır.⁴³

³⁸ *Kitabı Mukaddes* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2001), Tesniye. 24:5.

³⁹ Ünal, *Yahudilik’te, Hristiyanlık’ta ve İslam’da Evlilik*, 21.

⁴⁰ Evlenecek olan çiftin yuvasını temsil eden ve dört ucu bulunan hupa, dört direk üzerinde duran çardak şeklinde bir örtüdür. Çardak şeklindeki bu örtü düğün boyunca gelin ve damadın başları üzerinde durmaktadır. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Suzan Alalu vd., *Yahudilikte Kavramlar ve Değerler: Dinsel Bayramlar, Dinsel Kavramlar, Dinsel Gereçler*, ed. Yusuf Altıntaş (Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001), 120-121; Ünal, *Yahudilik’te, Hristiyanlık’ta ve İslam’da Evlilik*, 37.

⁴¹ Alalu vd., *Yahudilikte Kavramlar ve Değerler*, 112.

⁴² Güre, *Dinlerde Geçiş Dönemleriyle İlgili İnanç ve Uygulamalar*, 53.

⁴³ Hakime Reyhan Yaşar, *İslam ve Yahudi Hukuku Münasebeti: Nikah Örneği* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 15.

Dinsel nitelikli bir tören olan evlilik töreni cemaatlerin uygulamalarına göre farklılık gösterebilmektedir. Törenin içeriği aynı olmakla birlikte cemaatlerin gelenek ve görenekleri içinde tören bulunan zamana göre şekillenmektedir.⁴⁴

Evlilik töreninin dinî bayramlarda, matem günlerinde ve şabatta yapılması hoş karşılanmamaktadır. Bu günlerin dışında herhangi bir zamanda yapılabilen evlilik töreni genellikle sinagogda yapılmakta ancak açık hava veya salonda da icra edilebilmektedir.⁴⁵

Yahudilikte bütün cemaatler için önem arz eden evlilik töreni genellikle bir hahamın huzurunda gerçekleşmektedir.⁴⁶ Evlilik töreni genellikle Yahudi evini simgeleyen hupanın altında bir kadeh şarap üzerine okunan evliliği öven bir kutsamayla başlayıp, yüzüğün takılması, bardağın kırılması, ketubanın okunması ve yedi mukaddesin anılması gibi ritüellerle devam etmektedir.⁴⁷ Bu yedi mukaddes ise; Aşırıya kaçmadan tüketilen şarabın anılması, kâinatı yaratan Tanrı'ya şükredilmesi, eş olarak erkeğin ve ona eş olarak kadının yaratıcısı olan Tanrı'ya hamd edilmesi, bu birleşmeyi nasip eden Tanrı'yı kutsama, Yahudi halkının tekrar toplanacağına yönelik ümit ve duaların belirtilmesi, evlenen çiftin, ilk erkekle kadının cennette yaşayışlarına benzer şekilde mutlu olmaları için dua edilmesi ve bu beraberliğin gerçekleşmesi için şartları var eden Tanrı'ya hamd edilmesidir.⁴⁸

Ayrıca nikah günü çiftin oruç tutması ve aynı zamanda nikâhın öğle vakitlerinde yapılması önemli bir gelenektir. Oruç tutmadan önce ise gelinin hamamda suya girmesi evliliğin gerçekleşmesi için en önemli şartlardan biridir.⁴⁹

Yahudi düğünleri ile ilgili uygulamalar, yaşanan bölge ve ülkeye göre küçük farklılıklar gösterse de geleneklerdeki ana unsurlar yüzyıllar öncesinden günümüze hiç değişmeden gelmiştir.⁵⁰

⁴⁴ Alalu vd., *Yahudilikte Kavramlar ve Değerler*, 112.

⁴⁵ Gürkan, *Yahudilik*, 252.

⁴⁶ Asife Ünal, “Yahudilikte Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri” (Bütün Yönleriyle Yahudilik, 18-19 Şubat 2012 (Uluslararası Sempozyum), Dinler Tarihi Araştırmaları, 2012), 8/679.

⁴⁷ Ünal, *Yahudilik'te, Hristiyanlık'ta ve İslam'da Evlilik*, 33.

⁴⁸ Ünal, *Yahudilik'te, Hristiyanlık'ta ve İslam'da Evlilik*, 40.

⁴⁹ Zeynel Abidin Ataşalan, *Tevrat, İnciller ve Kuran-ı Kerim'e Göre Aile Kavramı* (Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 23.

⁵⁰ Ünal, “Yahudilikte Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri”, 8/679.

Kutsal bir birliktelik olarak kabul edilen evlilikte, çiftin bir arada yaşayabilmesi için bir nevi evlilik kontratı olan ketubanın olması şarttır. Evlilikten önce tamamen kadının lehine hazırlanan bu evlilik belgesi bir akit niteliğinde olup erkeğin karısına karşı yapması gereken hususlar ve ölüm veya boşanma gibi bir durum olduğunda eşine ödemesi gereken mali yükümlülükleri belirtilmekte ve bu belge ile kadının hakları güvence altına alınmaktadır.⁵¹

Yahudi hukukuna göre erkeğin karısına verdiği ketuba ile başlayan evlilik akdi, yine erkeğin karısına verdiği get denilen boşanma belgesi ile son bulmaktadır.⁵² Yahudilikte boşama ve boşanma, hukuki olarak kabul edilmekle beraber, Tanrı tarafından hoş karşılanmayan bir davranış olarak görülmektedir. Ayrıca Yahudilikte boşama hakkı sadece erkeğe verilmektedir.⁵³

Ayrıca toplumların çoğunda olduğu gibi Yahudi toplumunda da çok kadınla evlenme olgusu karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Tanah'ta bir erkeğin birden çok kadınla evlenebileceğine dair çokça örnek bulunmaktadır. Yahudilikteki çok evliliğin temelinde yatan sebep ise, çocuk sahibi olma isteği ve yengeyle evlenme kuralıdır. Yahudi toplumunda uzun bir süre çok evlilik devam etmiş, milattan sonra ise tek evlilik yaygın hale gelmiş ve uygulanması zorunlu bir kural olarak kabul edilmiştir.⁵⁴

Hristiyanlıkta Evlilik:

Hristiyanlıkta Tanrı'nın tesis ettiği bir müessese olarak algılanan evlilik bir sakrament⁵⁵ olarak karşımıza çıkmakta,⁵⁶ Hz. İsa ile kilise arasındaki ruhani birlikteliğin bir nişanesi olarak değerlendirilmektedir. Evlilik, ilk zamanlardan bu güne Tanrı'nın meydana getirdiği bir müessese sayıldığı için evliliğin Tanrı nezdinde ve kilise tarafından takdis edilmesinin erkek ve kadın arasındaki muhabbeti arttırdığına, bu birlikteliğin kutsal bir bağ ile daimi bir hal aldığına inanılmaktadır.⁵⁷ Kadın ve erkek arasında kurulan bağın

⁵¹ Alalu vd., *Yahudilikte Kavramlar ve Değerler*, 212.

⁵² Gürkan, *Yahudilik*, 253.

⁵³ Arslantaş, *İslam Toplumunda Yahudiler*, 418.

⁵⁴ Mehmet Âkif Aydın, "Aile", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/199; Besalel, "Evlilik", 1/162; Ünal, *Yahudilik'te, Hristiyanlık'ta ve İslam'da Evlilik*, 57.

⁵⁵ Hristiyanlıkta Tanrı'nın aktif olarak yer aldığı bütün ayin çeşitlerine kullanılan bir kavramdır. Gizem, sır anlamına gelen sakrament kutsal bir eylemdir. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Ali Erbaş, *Hristiyan Ayinleri (Sakramentler)* (İstanbul: Nun Yayıncılık, 1998).

⁵⁶ Şinasi Gündüz, *Hristiyanlık* (İstanbul: İsam Yayınları, 2006), 148.

⁵⁷ Ataşalan, *Tevrat, İnciller ve Kuran-ı Kerim'e Göre Aile Kavramı*, 39.

kilise tarafından onaylandığı andan itibaren eşlerin Tanrı'nın nazarında tek beden oldukları kabul edilmektedir.⁵⁸ Nitekim Hristiyan inancında evlilik kadın ve erkeğin birlikteliği neticesinde Tanrı ile olan bütünleşmeyi temsil eden dinî bir ayin olarak kabul edilmektedir.⁵⁹

Hristiyan inancında dinî bir ayin olarak algılanan evlilik dinî kavramların dışında asla düşünülmemektedir. Öyle ki bu dinin mensupları evlilik ve nikâh gibi kavramları Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın kutsal beraberliğine ve Hz. İsa ile Kilise'nin birlikteliğine benzeterek kavramların dinî yönlerini her daim ön planda tutmaktadır. Hristiyan inancına göre, kadın ve erkek evliliğin gerçekleşmesi ile tek bir beden haline gelmekte ve Tanrı ile hemhal olmaktadır.⁶⁰

Hristiyan inancına göre, kadın ve erkeğin özel birlikteliği olan evlilik, Tanrı'nın insanlığa sevgisinin bir göstergesidir. Hristiyanlıkta ilâhî manada manevî birlikteliklerin yeryüzündeki ifşâsı gibi olan evlilik bir gizemdir, mukaddestir ve özeldir.⁶¹ Evliliğin sakramentler arasında yer alması da bu müesseseye ne denli önem verildiğini göstermektedir. Evlenen kişiler Tanrı'nın huzurunda bir gizeme dahil olmaktadır. Tanrı, bu gizemsel etkinliğe katılan kadın ve erkeğe bir lütufta bulunmakta ve bu anlaşmanın neticesinde sonsuza dek sürecek olan bir birliktelik başlamaktadır. Nitekim bu dinin mensupları evliliğin sonsuza kadar sürecek bir sözleşme olduğunu savunmaktadırlar. Öyle ki Kilise hukukçuları kadın ve erkek arasında yapılan bu evlilik sözleşmesini insanlarla gerçekleştirilen sözleşmelerin en önemlisi olduğunu belirtmektedirler.⁶²

Yeni Ahit'te yer alan ifadeleri incelediğimizde evlilik törenine yönelik detaylı bilgiler yer almamaktadır. İlk dönem Hristiyanları evlilik törenlerini kendi inançları çerçevesinde şekillendirmişlerdir. Hristiyan dünyasında geçmişten günümüze evlilik töreni iki aşamada gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki nişan (*sponsalia*) töreni ikincisi ise nikâh (*nuptia*) törenidir. Nişan töreninde evlenecek çift dinî sadakat sözü vermekte, çiftin

⁵⁸ Asife Ünal, "Hristiyanlıkta Kadın ve Aile Anlayışına Genel Bir Bakış", *Dinler Tarihi Araştırmaları III: 2000. Yılında Hristiyanlık (Dünü Bugünü ve Geleceği)*, (2002), 125-126.

⁵⁹ Münir Yıldırım, *Yunanistan Ortodoks Kilisesi* (Ankara: Aziz Andaç Yayınları, 2005), 143.

⁶⁰ Güre, *Dinlerde Geçiş Dönemleriyle İlgili İnanç ve Uygulamalar*, 114.

⁶¹ Turgay Üçal, "Mesih İnancında Evlilik ve Aile", *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi* 12 (2011), 21.

⁶² Nedim Bahçekapılı, "İslam ve Kilise Hukuku Açısından Aile ve Evlilik", *Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları = Islamic University of Europa Journal of Islamic Research* 1/1 (2008), 35-36.

ellerini birleştirilerek belirli bir para hediyesi ile birlikte yüzükler alınıp verilmektedir. Nikâh töreninde ise, gelin ve damada taç giydirilmekte ve gelin velisi tarafından damada teslim edilmektedir. Günümüzde nişan ve nikâh töreni peş peşe yapıldığı için iç içe geçmiş iki ritüel olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶³

Hristiyan geleneğinde evlilik töreni genellikle evharistiya⁶⁴ ayini ile birlikte icra edilmektedir. Evlenecek olan çiftin ana sunak önünde yanlarında iki şahit ile bulunması gerekmektedir. Bu esnada gelin ve damada bazı özel dualar edilmektedir. Nikâhı kıyacak olan rahip evliliğin öneminden bahseden bir konuşma yapmakta ve evlenecek çiftin evlenme kararını kendi iradeleriyle alıp almadıklarını sormaktadır. Rahip, çiftten kendi iradeleriyle bu kararı aldıkları cevabını alınca nikâh kıyma işlemini gerçekleştirmekte ve dualar edilmektedir. Sonrasında evlenen çift ve şahitler defteri imzalamakta ve böylelikle nikâh işlemi tamamlanmış olmaktadır.⁶⁵

Hristiyan inancında evlilik töreni genellikle oruç ve tövbe zamanlarına denk gelmeyen başka bir tarihe ayarlanmaktadır.⁶⁶ *Evharist* ayini ile aynı vakte denk getirilmek istenen evlilik töreni bu sebepten dolayı genellikle pazar günü icra edilmektedir. Evlenecek çift bu iki önemli hususun aynı günde olması ile özelde Hz. İsa'nın ölüm ve diriliş gizemini paylaşmış olmaktadır.⁶⁷

Hristiyan inancında, kilisede evlenmek bir âdet veya gelenek şeklinde kabul edilmemekte, imanın bir parçası olarak görülmektedir. Bu sebepten ötürü evlenen çift evlilik ahdinin geçerli olması için nikâhını kilisede yapmak mecburiyetindedir. Hristiyan geleneğinde kilise bir tür nikâh dairesi işlevi görmektedir. Kilisede yapılmayan nikâh geçersiz kabul edilmektedir. Nitekim Hristiyanlara göre kilise bir mekândan ibaret değildir, cemaatin kendisidir. Kilisede evlenen çift, hayatının bir parçası olan cemaat huzurunda evlenerek, inancını bütün kardeşleriyle de paylaşmış olmaktadır. Dinin

⁶³ Asife Ünal, “Hristiyanlıkta Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri”, *Dinlerde Nikâh*, ed. Ömer Dumlu, Milletler Arası Tartışmalı İlmi Toplantılar 17 (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012), 292.

⁶⁴ Hristiyanlığın en önemli ibadetlerinden biri olan Evharistiya, Tanrıya şükür duasında bulunmadır. Hz. İsa'nın çarmıha gerilmeden önce havarileri ile beraber yediği son akşam yemeğinin anısına kutlanan bir ayindir. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Erbaş, *Hristiyan Ayinleri (Sakramentler)*, 160.

⁶⁵ Ekrem Sarıçioğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi* (Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları, 2016), 297-298.

⁶⁶ Ünal, “Hristiyanlıkta Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri”, 293.

⁶⁷ Yıldırım, *Yunanistan Ortodoks Kilisesi*, 146.

koyduğu kurallara uymayan kişiler de kilisede evlenmekte, çünkü Hristiyan inancına göre, kilisede evlenmek evliliğin yüceliğini ön plana çıkarmaktadır.⁶⁸

Kilise, evli olan çifte, evliliğin yaşam boyunca bağlılık gerektirdiğini ve bu bağın çözülmesi için ancak özel Tanrısal yetkinin verilmesi gerektiğini anımsatmaktadır.⁶⁹

Hristiyanlıkta evliliğin gayesi, evlenecek olan kadın ve erkeğin Hz. İsa ile kilisenin kutsal birliğini yansıtan birlikteliğidir. Ruhaniyeti esas alan Hristiyanlıkta neslin devamı yani çoğalma evliliğin ikinci gayesidir.⁷⁰

Evlilik sakramenti konusunda kiliseler arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Katolikler ve Ortodokslara göre evlilik, Hz. İsa tarafından meydana getirilmiş bir gizemdir. Evlilik, Hz. İsa ve Kilise'nin bozulmaz birliğinin bir sembolüdür.⁷¹ Ancak Katolik kilisesi, kilisede rahip huzurunda gerçekleşmeyen bir nikâhı geçersiz saymaktadır. Çünkü Katolik kilisesine göre evlilik bir ibadet mahiyetinde olup kutsal kabul edilmektedir. Katolik kilisesinde Hz. İsa ve Kilise'nin bozulmaz birliğinin bir sembolü olan evlilik sakramentine ayrı bir önem verilmekte ve bu denli kutsal olan evliliğin sonsuza kadar devam etmesi istenmektedir. Bu sebepten dolayı Tanrı huzurunda evlenen çiftler tek bir beden haline gelmekte ve çiftlerin boşanmasına izin verilememektedir. Katolik kilisesi evlenmeyi yedi sakramentten biri kabul etmekte ve evlendikten sonra boşanmayı yasaklamaktadır. Çünkü evlilik ile çiftler tek bir beden haline gelmekte ve boşanmaları söz konusu olmamaktadır.⁷²

Ortodoks kiliselerine göre ise, yalnızca zina bir ayrılık sebebi olarak kabul edilmektedir. Ortodoks kiliseleri zinadan dolayı evlilik son bulduğunda yeni bir evliliğin sonradan gerçekleştirilebileceğini kabul etmektedir. Protestan kiliselerine göre ise, evlenecek olan kadın ve erkeğin Tanrı huzurunda söz vermesi kesinlikle bir sakrament olarak değerlendirilmemektedir. Protestan kiliseleri Katolikliğin boşanma konusundaki katı

⁶⁸ Ünal, “Hristiyanlıkta Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri”, 290.

⁶⁹ Nazan Alija, *Hristiyanlıkta Evlilik Sakramenti* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 63.

⁷⁰ Ünal, “Hristiyanlıkta Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri”, 283.

⁷¹ Emine Bülbül, *Sakramentler ve Pavlus'un Evharistiya Anlayışı* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 52.

⁷² Ömer Yılmaz, “Hristiyan Mistik ve İslam Tasavvuf Geleneğinde Kadın İmgesi ve Evlilik Konusuna Kısa Bir Bakış”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13/2 (2012), 58; Alija, *Hristiyanlıkta Evlilik Sakramenti*, 48.

tutumunu sert bulmuş ve boşanmaya imkân tanımıştır.⁷³ Görüldüğü üzere Hristiyanlıkta boşanma konusu tartışmalı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Evliliğin dinî bir aidiyet ve imanın bir gereği olarak kabul edilmesinden dolayı evliliğe aşırı kutsi mahiyet yüklenmekte bu durumda boşanmaya izin verilmemesine neden olmaktadır.

Hristiyan evliliği, bir erkekle bir kadın arasında kutsal ve çözülmez bir birlik olarak görüldüğü için ve Hristiyanlıkta evlilik yaşam boyu sürmesi beklenen kutsal bir eylem olarak kabul edildiğinden dolayı tek eşlilik esas kabul edilmektedir.⁷⁴

Hristiyanlığın tarihini incelediğimizde evliliğe karşı genelde olumlu bir tavrın sergilendiğini görmekteyiz. Ancak olumlu tutumların yanında olumsuz tutumların olduğunu da söylemek mümkündür. Öyle ki bu durum günümüzde de halen devam etmektedir. Hristiyanlığın şekillenmesinde önemli bir rolü olan Pavlus'un evlilik hakkındaki görüşleri Hristiyanlıkta evlilik anlayışının oluşmasında oldukça etkili olmuştur.⁷⁵ Pavlus, ahirete yönelik olan dua ve ibadet gibi faaliyetlere engel olacağı düşüncesi yani dinî endişeleri sebebiyle bu dinin mensuplarına evlenmemeyi tavsiye etmiştir.⁷⁶

İslam'da Evlilik:

İslâm hukukunda evlenmeyi ifade etmek için “nikâh” kavramı kullanılmaktadır. Nikâh kelimesinin “birleştirme, bir araya getirme, evlenme” gibi kelime manaları bulunmaktadır. Nikâh kelimesi fikhî bir terim olarak ise, Allah Teala'nın belirlediği kurallar çerçevesinde aralarında evlenme engeli bulunmayan kadınla erkeğin, belirli vazife ve belirli hakları yerine getirerek hayatlarını birleştirmelerini sağlayan akittir. İslam hukukunda kadınla erkeğin arasında yapılan bu sözleşmeye “Nikâh akdi” denilmektedir.⁷⁷

İslam dini insan hayatında önemli bir yeri olan evlilik müessesini kutsal kabul etmiş, evlilik konusunda düzenlemeler yapmış, belli kurallar ve yasaklar koymuş ve evliliği

⁷³ Bülbül, *Sakramentler ve Pavlus'un Evharistiya Anlayışı*, 52-53.

⁷⁴ Ünal, “Hristiyanlıkta Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri”, 298.

⁷⁵ Ünal, “Hristiyanlıkta Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri”, 280.

⁷⁶ Hakkı Şah Yasdıman, “Pavlus'un Evlilik Hakkındaki Görüşü”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2001), 77.

⁷⁷ Fahrettin Atar, “Nikâh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/112; Bahçekapılı, “İslam ve Kilise Hukuku Açısından Aile ve Evlilik”, 32.

teşvik etmiştir.⁷⁸ Evlilik akdine büyük önem veren İslam dini ayrıca ahlaki tavsiyelerde de bulunarak hayat boyu devam etmesi istenen bu birlikteliği desteklemiştir.⁷⁹

İslam’da Kuran ve sünnet ışığında hayatın belirli alanlarına yönelik zamanın şartlarına göre ve ihtiyaçlara binaen düzenlemeler yapılmıştır. Evlenme ile ilgili hükümler Şer’an belirlenmiş ve bu hükümler Hz. Peygamber tarafından açıklanıp uygulanmıştır. Nitekim bu durum İslam’ın evliliğe büyük önem verdiğinin nişanesidir. Kuran’da nikâh ile ilgili hükümlere bakıldığında nikâh akdinin erkek tarafından kadına bir güvence sağladığı belirtilmektedir. Öyle ki Kuran’da, nikâh akdinin başladığı andan itibaren çiftlere tanındığı belirli hak ve sorumlulukların bulunması, nikâh akdinin son bulmasına kadar bir kısım hükümlerin yer alması İslam dininin evlilik müessesine verdiği önemin bir göstergesidir.⁸⁰

İslam inancı evliliği geçici bir sözleşme olarak görmemekte nikâhın ömür boyu devam etmesi istenen bir birliktelik olduğuna ve sorumlulukları bulunduğuna dikkat çekmektedir.⁸¹ İslam inancında insanın doğal ihtiyaçlarından olan cinsel ihtiyacın meşru bir şekilde giderilmesi için özellikle evliliği erkeklere Hz. Peygamber teşvik etmiş ve Kuran’da “*Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık, Allah katında en değerli olanınız O’na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır.*”⁸² ve “*Ey insanlar! Sizi bir tek nefesten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretip yayan rabbinize itaatsizlikten sakının.*”⁸³ ayetleri ile kadın ve erkeğin birbirleri için yaratıldığına dikkat çekilmiştir.⁸⁴

Kuran’da birçok ayette⁸⁵ evlilikten bahsedilmekte, evlilik ömür boyu devam etmesi istenen bir birliktelik olarak tembihlenmektedir. Evliliğin kutsal bir müessese olarak görüldüğü İslam dininde evliliğin gayesi de ayetlerde izah edilmektedir. “*Onlara ısınp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat duyguları*

⁷⁸ Lütfi Şentürk, *İslam’ın Işığında Kadın* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998), 113.

⁷⁹ Bahçekapılı, “İslam ve Kilise Hukuku Açısından Aile ve Evlilik”, 33.

⁸⁰ Atar, “Nikâh”, 33/112.

⁸¹ Mehmet Aydın, “İslâm’da Ailenin Yeri ve Önemi”, *Mehir Dergisi* 2 (1998), 27.

⁸² *Kur’an Yolu Meali*, çev. Hayrettin Karaman vd. (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017), en-Nisâ 4/3.

⁸³ en-Nisâ 4/1.

⁸⁴ Güre, *Dinlerde Geçiş Dönemleriyle İlgili İnanç ve Uygulamalar*, 161.

⁸⁵ en-Nahl 16/72; en-Nûr 24/32; er-Rûm 30/21; et-Talâk 65/6-7.

yerleştirmesi de O'nun kanıtlarındandır.”⁸⁶ “Onlar sizin için elbisedir, siz de onlar için elbisesiniz.”⁸⁷ “Allah size kendi cinsinizden eşler yarattı, eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar türetti; sizi güzel ürünlerle rızıklandırdı.”⁸⁸

İslam’da sadakat üzerine kurulan evliliğin gayesi, güzel ahlakı koruma, eşlerin nefislerini kontrol etme, cinsel ihtiyaçlarını helal bir şekilde giderme ve neslin devamını sağlama şeklinde özetlenebilir.⁸⁹ Hz. Peygamber “Evleniniz, çünkü ben sizin okluğunuzla diğer ümmetlere övüneceğim.”⁹⁰ hadisi ile evliliğin asıl gayesinin neslin devamını sağlamak olduğunu belirtmektedir.

İslam inancında nikâhın geçerli olabilmesi için birtakım şartlar bulunmaktadır.⁹¹ İslam’da, evlilik öncesinde evlenecek çiftlerin birbirlerini tanımaları ve evlilik için hazırlıklar yapmaları uygun görölmektedir. Evlenme teklifini genellikle erkek kadına yapmaktadır. Ancak kadınlar da bu teklifi yapabilme hakkına sahiptir. Evlenecek ift bu aşamadan sonra söz ve nişan törenine geçer.⁹²

Nişanlanma, evlenmeyi düşünen kadın ve erkeğin evliliğe karar vermeden önce birbirlerini daha iyi tanımaları açısından önemli olup evliliğin bir nevi hazırlık aşaması olarak kabul gören bir dönemdir.⁹³ Bu törenler dinî bir düzenleme olmayıp tarafların istekleri doğrultusunda gerçekleşen ve nikâh akdinin bir parçası olamayan uygulamalardır.⁹⁴ Nikâhtan önce nişan dönemi gibi ara bir dönemin bulunmasındaki amaç ise, tarafların birbirlerini iyi tanımalarını sağlamak ve sağlam temeller üzerine bir yuva inşa etmektir.⁹⁵ Ayrıca nişan töreni bir akit olmayıp yalnızca evlilik vaadi olması sebebiyle haklı bir neden olmaksızın tarafların isteği doğrultusunda bozulabilmektedir.⁹⁶

⁸⁶ er-Rûm 30/21.

⁸⁷ el-Bakara 2/187.

⁸⁸ en-Nahl 16/72.

⁸⁹ Hüseyin Esen, “Kolaylık Açısından İslam’da Nikâh”, *Dinlerde Nikâh*, ed. Ömer Dumlu, Milletler Arası Tartışmalı İlmi Toplantılar 17 (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012), 65.

⁹⁰ Ahmed bin Şuayb bin Ali bin Sinan Ebu Abdirrahman İmam Nesai, *Es-Sünenü'l-Kübra*, çev. Zekeriya Yıldız (İstanbul: Ocak Yayıncılık, 2011), “Nikâh”, 1.

⁹¹ Atar, “Nikâh”, 33/114.

⁹² Esen, “Kolaylık Açısından İslam’da Nikâh”, 73.

⁹³ Halil İbrahim Acar, “İslam Hukuku Açısından Nişanlanma”, *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2005), 71.

⁹⁴ Atar, “Nikâh”, 33/114.

⁹⁵ Ataşalan, *Tevrat, İnciller ve Kuran-ı Kerim’e Göre Aile Kavramı*, 55.

⁹⁶ Halil İbrahim Acar, “Nişan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/153-154.

İslam inancında nikâh akdi yapılışı bakımından diğer akitlere göre farklılık arz etmektedir. Nikâh akdinin geçerli olması için şahitlerin huzurunda bu akdin gerçekleşmesi şartı aranmaktadır.⁹⁷ Nikâh akdi birbirleriyle evlenmeleri dinen ve hukuken mümkün olan kişiler arasında ve iki şahit huzurunda yapılmaktadır. Şahitlerin bulunması bu akde açıklık kazandırma ve evlilik ilişkisini etrafa ilan etme amacına yöneliktir.⁹⁸ Bununla birlikte nikâhın bir din adamı huzurunda ve camide yapılması gibi bir mecburiyet bulunmamaktadır.⁹⁹ Nitekim din alimleri tarafından bu nikâhın kıyılması, evlenecek çiftler adına dua edilmesi ve düğün yemeğinin verilmesi geleneği Müslüman toplumlarda bir gelenek olarak devam etmektedir.¹⁰⁰

Ayrıca, Kuranı Kerim’de nikâh ve düğünün nasıl olacağı belirtilmemekte ancak Hz. Peygamberin hadislerinde düğünlerin sevinçle karşılanması¹⁰¹ en az iki şahit huzurunda aleni olarak gerçekleştirilmesi, evliliğin ilan edilmesi, bir konuşma yapılması, bu vesileyle dost ve akrabaya ziyafet verilmesi, def vb. aletlerle eğlenilmesi tavsiye edilmektedir.¹⁰² Görüldüğü üzere, insan hayatında önemli bir geçiş ritüeli olan evliliğin sevinçle kutlanması ve duyurulması gerekmektedir.¹⁰³

İslam’da bir kimsenin bekar bir yaşam sürmesi hoş görülmemektedir. Kuran’da da bekarları evlendirmeyi emreden, “*İçinizden evli olmayanları, köle ve câriyeleriniz arasından da elverişli olanları evlendirin.*”¹⁰⁴ ayeti yer almakta ve Hz. Peygamber de hadislerinde evliliğe teşvik etmektedir.¹⁰⁵

Diğer ilahi dinlerde olduğu gibi İslam’da da tek eşlilik esas kabul edilmektedir. Bununla birlikte İslam dini bir erkeğin sorumluluklarını yerine getirmek şartıyla dört hanıma kadar evlenmesine izin vermiştir. Ancak bu durumu bütün erkeklerin yapması gereken bir durum gibi kabul etmek ya da dindarlığın bir göstergesi gibi algılamak doğru değildir.¹⁰⁶ Kur’an’ı Kerim’de “...Beğendiğiniz kadınlardan ikişer, dörder nikâhlayın. Haksızlık

⁹⁷ Atar, “Nikâh”, 33/114.

⁹⁸ *İlmi hal* (Ankara: TDV Yayınları, 2006), 2/200.

⁹⁹ Esen, “Kolaylık Açısından İslam’da Nikâh”, 59.

¹⁰⁰ Atar, “Nikâh”, 33/114.

¹⁰¹ Ataşalan, *Tevrat, İnciller ve Kuran-ı Kerim’e Göre Aile Kavramı*, 56.

¹⁰² Atar, “Nikâh”, 33/113.

¹⁰³ Esen, “Kolaylık Açısından İslam’da Nikâh”, 66.

¹⁰⁴ en-Nûr 24/32.

¹⁰⁵ Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, 42.

¹⁰⁶ Esen, “Kolaylık Açısından İslam’da Nikâh”, 67-69.

*etmekten korkarsanız tek kadın veya mülkiyetinizde bulunan cariye ile yetinin; bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.*¹⁰⁷ Görüldüğü üzere, İslam inancında çok kadınla evlenmek bir emir olarak değil adalet şartını yerine getirmek suretiyle izin verilen bir husustur.

İslam inancında evliliğin ömür boyu sürmesi, eşlerin birbirlerine karşı iyi davranmaları, bütün zorluklar karşısında beraber mücadele etmeleri, evliliği sevgi ve saygı çerçevesinde korumaları istenmektedir. Bununla birlikte bütün çabalara rağmen evliliğin devam etmesine bir imkân kalmadığında ise İslam dini bu birliğin bozulmasını yani boşanmayı meşru saymaktadır. Kur'an ve sünnette boşanmaya izin verilmekte ancak geçerli bir mazeret bulunmadıkça evlilik akdinin bozulması tasvip edilmemektedir.¹⁰⁸ “Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınızda, onları, iddetlerini gözeterek boşayın ve iddeti sayın.”¹⁰⁹ “Şayet boşanmaya kararlı iseler, bilsinler ki Allah şüphesiz işitir ve bilir.”¹¹⁰ “Allah’ın helal kıldığı nahoş şey boşanmadır.”¹¹¹

Ailenin temelini teşkil eden evlilik bütün ilahi dinlerde, kadın ve erkeğin kendilerine özgü bir mahremiyet ve paylaşım alanı oluşturmalarına ve insan soyunun devamına katkı sağlamalarına imkân veren yegâne meşru ilişki olarak kabul edilmektedir.¹¹²

Evlilik töreni toplumdan topluma farklılık arz etmekle beraber insan hayatındaki geçiş törenlerinin en önemlilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Tarihin her döneminde soyun devamını sağlama ve insan fitratının bir gereği olduğundan evlilik kutsal sayılmakta, evlilikle ilgili ritüelleri ise toplumların yapısına göre şekillenmektedir.

Çin Dinlerinde Evlilik:

Toplumların birçoğunda olduğu gibi Çin toplumunda da evlilik kurumuna önem verilmektedir. Çin dinlerindeki evlilik geleneğinde genellikle evlenecek kişilere fikirleri sorulmamakta ve bu durumda evlilik iki aile arasındaki bir sözleşmeden ibaret

¹⁰⁷ en-Nisâ 4/3.

¹⁰⁸ Halil İbrahim Acar, “Talâk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/496; Esen, “Kolaylık Açısından İslam’da Nikâh”, 71.

¹⁰⁹ et-Talâk 65/1.

¹¹⁰ el-Bakara 2/227.

¹¹¹ Ebu Davud, *Sünen*, çev. Necati Yeniçel, Hüseyin Karapınar (İstanbul: Şamil Yayınları, 1987), “Talâk”, 3.

¹¹² Atar, “Nikâh”, 33/112.

olmaktadır. Evlilik ritüelleri ülkenin farklı yerlerinde değişiklikler göstermekte ancak evlilik için temelde aranan belli şartlar bulunmaktadır. Bunlar ise Ahmet Güç'ün de belirttiği gibi, ebeveynler veya veliler tarafından imzalanan bir sözleşme, düğünde takdim edilen hediyeleri kız tarafının kabul etmesi ve gelinin erkeğin ailesi tarafından kabul edilmesidir.¹¹³

Çin dinlerinde evlilik ritüeli bir nişan töreni ile başlamaktadır. Evlilikten önce yıldız falına bakılmakta, damadın ailesi tarafından gelinin ailesine resmi bir evlilik teklifi yapılmakta ve bu teklif bir metne aktararak gelinin ailesine verilmektedir. Yapılan bu teklif sonrasında gelin damadın evine götürülmekte, akraba ve davetliler huzurunda büyük bir tören yapılmaktadır. Daha sonra gelin ve damat birbirine bağlı olan kadehlerden şarap içmekte ve arkasından bir ziyafet hazırlanmaktadır. Bu ziyafet esnasında evlenen çift davetlileri alınları yere degecek şekilde selamlayıp atalarının önünde ibadet etmektedirler. Bütün bu uygulamalar sonrasında gelin damadın ailesinin bir üyesi olmaktadır.¹¹⁴

Çince metinlerde bahsedilen ilginç bir evlilik geleneği bulunmaktadır. Türk boylarından şekillenen töleslerdeki¹¹⁵ bu geleneğe göre, erkek evlendiği kadının evine yerleşmekte ve bir çocuğu olduğu zaman kendi evine geri dönebilmektedir. Bu geleneğin halen devam ettiği bilinmektedir. Çin toplumunda var olan diğer bir gelenek ise, “levirat” evliliğidir. Eşin vefatından sonra ölen kardeşin eşini korumak, onlara sahip çıkmak amacıyla yapılan yenge kayın evliliğine levirat denilmektedir. Konargöçer toplumlarda var olan düzenin devam etmesi için uygulanan bir gelenektir.¹¹⁶

Çin toplumunda kabilelere göre evlenme şekilleri farklılık arz etmektedir. Bazı kabilelerde büyük ve küçük kardeş aynı kadınla evlenmektedir. Kardeşi olmayan erkeklerin eşleri başlarına tek başlıklı bir boynuz takmaktadır. Bu onların tek eşli olduğunun anlaşılmasını sağlamaktadır. Erkek kardeşe sahip olan erkeklerin eşleri ise,

¹¹³ Ahmet Güç, “Bazı Dinlerde Aile Anlayışına Genel Bir Bakış”, *Aile ve Modernite*, ed. Salih Aybey vd. (Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, 2017), 5.

¹¹⁴ Güç, “Bazı Dinlerde Aile Anlayışına Genel Bir Bakış”, 5.

¹¹⁵ Göktürk Devleti'nin erken dönemlerinde Kazakistan bozkırlarında yaşayan boylar genel olarak Tölesler olarak adlandırılmıştır. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Ahmet Taşağıl, “Töles Boylarının Stratejik Önemi (6. ve 7. yüzyıllar)”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 3 (2014), 311-322.

¹¹⁶ Gökçen Kapusuzoğlu, “Çin Kaynaklarına Göre Türk Kültür Çevresinde Evlenme ve Cenaze Gelenekleri”, *Tarih Araştırmaları Dergisi* 34/58 (Ekim 2015), 515.

erkek kardeş sayısına göre boynuz takmaktadırlar. Çin’de evlilik çağına gelen kadınlar saçlarını uzatıp topuz yapmakta, yeşil veya altın renkli elbiseler tercih etmekte ve takı takmaktadırlar.¹¹⁷

Çin dinlerinde boşanmaya dair bir yasak bulunmamaktadır ve boşanma hakkı erkeğe aittir. Tek eşlilik esas olup soyun devamını sağlaması için erkeklerin birden fazla kadınla evlenmesine müsaade edilmektedir.¹¹⁸ Ayrıca aynı soyadını taşıyan kimseler arasında evlilik bağının kurulması yasaktır.¹¹⁹

Şintoizm’de Evlilik:

Şintoizm, bir peygamber ya da kurucusu olmayan ve kutsal bir kitabı bulunmayan bir dindir. Şintoizm, genellikle tabiat üstü güçlere tapınma, aile bağlarına önem verme ve Japon geleneğine saygı gösterme temelleri üzerine inşa edilmiş bir hayat biçimi ya da dinî bir öğretilerdir.¹²⁰

Japonya’nın milli inancı olan Şintoizm’de imparator Meyci’nin düzenlemelerine kadar evlilik, erkek ve kızın fikirleri dahi sorulmadan aileler arasında yapılan bir antlaşma olmuştur. Meyci sivil kanunu ise evlenecek çiftlerin ve ailenin rızasını gerekli görmüştür.¹²¹

Japonya’da evlilik, bir aracı vasıtası ile gerçekleşmekte ve karşılıklı hediyeler verilerek sözleşme onaylanmaktadır.¹²² Japonlar, evlenme törenlerini genellikle Şinto geleneklerine göre Hristiyan kiliselerinde ya da Şinto mabetlerinin yanındaki evlenme salonlarında icra etmektedirler. Japonya’da evlenme töreni resmi nikahın kıyılmasıyla başlar. Gelin ve damat kendileri için özel olarak hazırlanan kimonoları giyerler. Sonrasında aile ve dostlarıyla mabede giderler. Orada rahiple beraber dua edilir. Daha

¹¹⁷ Kapusuzoğlu, “Çin Kaynaklarına Göre Türk Kültür Çevresinde Evlenme ve Cenaze Gelenekleri”, 517.

¹¹⁸ Ahmet Usta, “Mehmet Şemseddin Günaltayın Tarih-i Eryan’ına Göre Çin Dinleri”, *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/11 (1999), 145.

¹¹⁹ Güç, “Bazı Dinlerde Aile Anlayışına Genel Bir Bakış”, 4.

¹²⁰ Kürşat Demirci, “Şintoizm”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/177.

¹²¹ Güç, “Bazı Dinlerde Aile Anlayışına Genel Bir Bakış”, 6.

¹²² Güç, “Bazı Dinlerde Aile Anlayışına Genel Bir Bakış”, 7.

sonra ise salonlarda ya da damadın evinde davetlilere ikramlar verilir ve düğün akşamı eğlence düzenlenir.¹²³

Şintoizm’de aile mefhumuna önem atfedilmekte ve aile kutsal sayılmaktadır. Zina boşanma sebebi olarak görülmekte ve zina yoluyla boşanan kimselerin yeniden evlenmesine izin verilmemektedir.¹²⁴

Şintoizm’de çok eşlilik yasak kabul edilmekte ancak eşin ölümü gibi bir durum olduğunda ikinci evliliğe izin verilmektedir. Ayrıca ikinci evliliğin dul kalan bir kimse ile yapılması da hoş karşılanmamaktadır.¹²⁵

Budizm’de Evlilik:

Budizm’de evlilik, dinî bir görev olarak kabul edilmemektedir. Budistlerin inancına göre, evlilik dinî bir mesele olmaktan ziyade daha sosyal bir olaydır. Budizm bir kişiyi evliliğe zorlamadığı gibi bekar kalmaya da zorlamamaktadır. Budizm, evlilikle ilgili tüm konularda bireye kendisi için karar verme özgürlüğü vermektedir.¹²⁶

Evlilik bireylerin kişisel kararları neticesinde meydana geldiği için sade bir düğün tercih edilmektedir. Evlilik kutsal bir tören olarak kabul edilmediğinden, törenin bir tapınakta yapıp yapılmayacağına çiftler karar verir. Bazı Budist tapınakları resmi evlilik mekanları olarak kabul edilir. Düğün töreni bir tapınakta yapılıyorsa Budist geleneklerine göre, tüm konukların törenin yapılacağı odaya girerken ayakkabılarını çıkarmaları gerekir.¹²⁷

Budist düğün törenleri, iki kişi arasındaki birlikteliği sembolize etmek için yapılmaktadır. Evlenecek çiftin uyması gereken dini kurallar bulunmamaktadır.¹²⁸ Bir Budist evliliğinin tek şartı yemindir. Damadın yemini “Eşime karşı onu sevmeyi ve saygı duymayı, kibar ve düşünceli olmayı, sadık olmayı, ev yönetimini devretmeyi, onu memnun edecek

¹²³ Halil İbrahim Şenavcu, *Dünden Bugüne Japon Budizmi: İnanç ve Uygulamaları* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 162; Güç, “Bazı Dinlerde Aile Anlayışına Genel Bir Bakış”, 7.

¹²⁴ Davud İbrahimi, *Evlilik Kurumu ve Aileye Yönelik Psiko-Sosyal Hizmetler* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1998), 17.

¹²⁵ Güç, “Bazı Dinlerde Aile Anlayışına Genel Bir Bakış”, 7.

¹²⁶ “Düğün Gelenekleri” (Erişim 30 Haziran 2021).

¹²⁷ “Geleneksel Budist Düğün Töreni” (Erişim 01 Temmuz 2021).

¹²⁸ “Geleneksel Budist Düğün Töreni” (Erişim 01 Temmuz 2021).

hediyeler vermeyi taahhüt ediyorum." şeklindedir. Gelinin yemini ise, "Eşime karşı, ev işlerimi verimli bir şekilde yerine getirmeyi, kayıncımdeme ve kocamın arkadaşlarına karşı misafirperver olmayı, sadık olmayı, kazancımızı korumayı ve yatırım yapmayı, sorumluluklarımı sevgi ve vicdanla yerine getirmeyi taahhüt ediyorum." şeklindedir. Yeminlerden sonra ebeveynler veya misafirler Mangala Sutta¹²⁹ metnini okuyarak çifti kutsarlar. Sonrasında gelinle damada yüzük takılır ve tören sona erer.¹³⁰

Budist metinler esasen evlilik konusunda sessizdir. Buda evlilik hayatıyla ilgili kurallar koymamış olsa da evlilik içinde nasıl mutlu yaşanacağına dair temel hususları belirtmiştir. Bu belirtilen hususlara göre evli insanlar dürüst ve sadık olmalı, ayrıca zinadan kaçınılmalıdır.¹³¹ Budist inancında bekaret ve keşşiliğe büyük önem verilmekte ve bu en yüksek ideal olarak görülmektedir. Budizmde cinsel istek bütün kötülüklerin kaynağı olarak kabul edilmektedir.¹³²

Budist inancında karı koca ilişkileri beş kuralda toplanmaktadır. Buna göre bir erkeğin karısına iyi davranması, saygılı olması, güzel şeyler takdim etmesi, onu küçümsememesi ve onun otoritesini tanıması istenmektedir. Bir kadının da kocasına karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Bunlar ise, evini iyi idare etmesi, kocasına nazik davranması, namusunu koruması, kendi vazifelerini yerine getirmesi ve yanlış davranışlardan kaçınmasıdır.¹³³

Sihizm'de Evlilik:

Sihizm'de evlilik törenine, 'mutlu birlik' anlamına gelen 'Anand Karaj' denir. Anand Karaj, her iki taraftan ailelerin ve arkadaşların katıldığı neşeli ve şenlikli bir törendir. Sih düğünleri sabah yapılır ve öğleden önce tamamlanır. Bazen düğün törenleri bütün gün sürebilir. Anand Karaj töreni Guru Granth Sahib'in¹³⁴ huzurunda gerçekleşir. Evliliğin

¹²⁹ Bu metinde, Buda sıradan olandan nihai hedefe doğru ilerleyici bir şekilde tanımlanan sağlıklı kişisel arayışlar veya kazanımlar olan 'kutsamaları' tanımlar. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. "Mangala Sutta", *Wikipedia* (Erişim 01 Temmuz 2021).

¹³⁰ "Düğün Gelenekleri".

¹³¹ Jacob Kinnard, "Buddhism", *Worldmark Encyclopedia of Religious Practices*, ed. Thomas Riggs (United States of America: Thomson Gale, 2006), 1/70.

¹³² Günay Tümer, "Budizm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/357.

¹³³ İbrahimi, *Evlilik Kurumu ve Aileye Yönelik Psiko-Sosyal Hizmetler*, 19.

¹³⁴ Sihizm'in kutsal kitabı olan *Guru Granth Sahib*, Sihler için bir kitaptan da öte yaşayan bir guru olarak kabul edilir. Ayrıca Adi Granth veya Adi Guru Darbar olarak da adlandırılır. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. "Guru Granth Sahib" (Erişim 02 Temmuz 2021).

gerçekleşmesi için çiftin dört yemini etmesi şarttır. Çiftin bu dört yemini etmeden önce kutsal yazıları dört kez tavaf etmesi gerekir. Damat ve gelin her turdan önce, “düğün ilahisini” dinlerler. Kutsal Kitap etrafında saat yönünde hareket etme sürecinde şu dört yemini ederler: Doğruluk üzerine kurulu eylem odaklı bir yaşam sürmek, aile ve toplumun yükümlülüklerinden asla kaçınmamak, aralarında bir hürmet ve haysiyet bağı sürdürmek, olumsuz koşullar karşısında yaşama coşkusu canlı tutmak ve dünyevi bağılıklardan uzak durmak ve tüm aşırılıklardan kaçınarak hayatta “dengeli bir yaklaşım” geliştirmek.¹³⁵

Ayrıca yetişkin Sih erkek ve kız çocukları, evlilik hayatının sorumluluklarını tam olarak üstlenebildikleri zaman evlenirler. Çocuk yaşta evlilik yasaktır. Sih evlilikleri ebeveynlerin aracılığı ile gerçekleşebilir. Ancak bu zorunlu değildir. Erkekler ve kızlar doğrudan tanışıp evlenebilirler. Düğünden önce bir nişan töreni yapılabilir, ancak bu zorunlu değildir. Hindu toplumundaki evlilik ritüelleri kesinlikle yasaktır.¹³⁶

Caynizm’de Evlilik:

Caynistler evlilik törenlerinde genellikle Hindu geleneklerini uygular.¹³⁷ Caynistlere göre evlilik, yalnızca iki birey arasında değil, iki aile arasında ilişki kurmanın bir yolu olarak kabul edilir. Düğün öncesi nişan töreni yapılır. Nişan töreninden sonra düğün tarihi belirlenir.¹³⁸

Evlilik töreni saygın bir din adamı tarafından yapılır.¹³⁹ Düğünleri genellikle sadedir. Ancak dinî metinlerinde belirtilen birçok karmaşık ritüeli yerine getirmeleri gerekir. Caynizm’in iki ana mezhebinde evlilik gelenekleri biraz farklıdır. Digambara¹⁴⁰

¹³⁵ Jacob Kinnard, “Sikhism”, *Worldmark Encyclopedia of Religious Practices*, ed. Thomas Riggs (United States of America: Thomson Gale, 2006), 1/513.

¹³⁶ “Marriage Rituals in Sikhism” (Erişim 02 Temmuz 2021).

¹³⁷ Jacob Kinnard, “Jainism”, *Worldmark Encyclopedia of Religious Practices*, ed. Thomas Riggs (United States of America: Thomson Gale, 2006), 1/415.

¹³⁸ “Marriage Rituals and Customs in the Jain Community” (Erişim 02 Temmuz 2021).

¹³⁹ “Marriage Rituals and Customs in the Jain Community”.

¹⁴⁰ Digambaralar, mükemmel bir keşişin her şeyden kendini tamamen soyutladığına, hiçbir yiyeceğe ve hatta giyeceğe bile ihtiyacı olmadığına inanırlar. Digambara mezhebine mensup kimseler çıplak gezerler. Digambaralar, tamamen çıplaklık kuralına uymayanların, kurtuluşa erişebilmelerinin mümkün olmayacağını söylerler. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Galip Atasagun, “Jainizm”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/21 (2006), 278.

mezhebine göre yapılması gereken 20 ritüel, Svetambara¹⁴¹ mezhebine göre ise yapılması gereken 16 ritüel vardır.¹⁴²

Svetambara mezhebi mensupları çoğunlukla Kuzey Hindistan- Gujarat, Rajasthan ve Uttar Pradesh'te yoğunlaşırken, Digambara mezhebi mensupları Maharashtra ve Karnataka'da bulunur. Bu nedenle, Svetambara cayinleri evlilik törenlerinde çoğunlukla Kuzey Hindistan'daki Hindu düğün törenlerinden etkilenir. Digambara cayinleri ise Güney ve Batı Hindistan'daki düğün törenlerinden etkilenir.¹⁴³

¹⁴¹ Svetambaralar, Digambaraların ileriye sürmüş olduğu çıplaklığı kabul etmezler. Svetambara mezhebine mensup kimseler, Caynist kutsal metinlerinde giysi giymenin yasaklanmadığını iddia ederek beyaz elbise giyerler. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Atasağun, “Jainizm”, 279.

¹⁴² “Jain Wedding” (Erişim 02 Temmuz 2021).

¹⁴³ “Jain Wedding”.

BÖLÜM 2: HİNDUIZM'DE EVLİLİK

Neredeyse her dinî gelenek, evliliği sorumlu bir yetişkin yaşamı olarak teşvik etmekte veya meşrulaştırmaktadır. Hindu geleneğinde de genel olarak, evlilik herkes için bir görev olarak kabul edilmektedir.¹⁴⁴ Hatta Hindu geleneğinde evlilik dinsel bir tören, aile de dinî bir kurum olarak görülmektedir.¹⁴⁵ Hindu toplumunda evlilikler, iki aile arasında ilişki kurmanın bir yolu olarak kabul edilmektedir.

Ataerkil bir yapıya sahip olan Hindu toplumunda, kadın ve erkeğin statüsü arasındaki eşitsizlik oldukça belirgindir. Hint toplumunda kadınların pasif bir rolü bulunmakta iken erkeklerin aktif ve baskın bir rolü vardır.

Çalışmamızın bu bölümünde konunun bütünlüğü açısından Hindu toplumundaki evlilik ritüeli konusundan önce erkeğin yanında edilgen bir durumda olan kadının konumunu ve çocuklara yönelik yapılan törenleri ele aldık.

2.1. Hinduizm'de Kadın

Tarih boyunca dinin kadınlara bakışı, toplumlarda kadınlarla ilgili ritüeller, sosyo-kültürel yapı, gelenek ve görenekler farklılık arz etmektedir. Nitekim birçok dinde kadınlar ikincil bir konumda görülmekte hatta insan statüsünde dahi kabul edilmeyip yok sayılmaktadır. Hinduizm'de ele alınması gereken önemli konulardan biri Hint geleneğinin kadına bakışı ve kadınlarla ilgili uygulamalardır.

Hinduizm'de kadının konumu ve sosyal hayattaki yerinin şekillenmesinde kutsal kitap koleksiyonlarından *Manu Kanunnamesi*'nde¹⁴⁶ geçen ifadeler etkili olmaktadır.

¹⁴⁴ William Harman, "The Hindu Marriage As Soteriological Event", *International Journal of Sociology of the Family* 17/2 (Autumn 1987), 169.

¹⁴⁵ Hammet Arslan, "Manu Kanunnamesi'ne Göre, Hinduizm'de Nikâhın Şartları", *Dinlerde Nikâh*, ed. Ömer Dumlu, Milletler Arası Tartışmalı İlmi Toplantılar 17 (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012), 360.

¹⁴⁶ Hinduizm'in temel kaynağını oluşturan Hint kutsal metinleri, oldukça geniş bir külliyata sahiptir. Hint geleneğinde kutsal kitap literatürü Şruti ve Smriti şeklinde iki ana bölümden oluşur. Şruti metinler tanrı tarafından verilen ve hiçbir şekilde şüphe duyulmayan hakikat olarak kabul edilmektedir. Smriti koleksiyonunda yer alan eserler ise, kaynağı itibarıyla vahye dayalı olmayıp akledilerek yani ilhama dayalı olarak kaleme alınmış metinlerdir. Smriti kategorisinde bulunan eserler Destanlar (Mahabharata, Ramayana), Sutralar, Puranalar ve Dharmaşastralar'dır. Dharmaşastralar gündelik hayata ait konuları içerir. Dharmaşastralar'ın bir parçası olan Manu Kanunnamesi modern Hindu fikhının temelini oluşturur ve Manu isimli bir kişiye atfedilir. Manu insanlığın da ilk atası kabul edilir. Dünyadaki yaşamın nasıl olması gerektiğini ortaya koyan bu eserin dili Sanskritçe'dir. Hindu dinî hukukuyla ilgili konular üzerine 2685

Hinduizm'in bir diğerkutsal metni olan Rigveda¹⁴⁷ da Hint toplumunda kadına bakış açısını şekillendirmektedir. Manu Kanunnamesi'nde yer aldığı gibi Rigveda metinlerinde de kadının toplumdaki statüsü ile ilgili olumsuz ifadeler yer almakta ve Hinduizm'in bu kutsal metinlerinde kadının değersiz bir varlık olduğu izlenimi verilmekte ve toplumda aktif bir rolünün bulunmaması gerektiği belirtilmektedir. Manu Kanunnamesi'nde kadın ve kadının konumuyla ilgili ifadelerin neredeyse tamamının olumsuz olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim “*Ne olursa olsun, hevesleri olan erkek, adet döneminin başlamasından sonra asla karısıyla seks yapmamalı, hatta onunla aynı yatakta uzanmamalıdır*”¹⁴⁸, “*Adet döneminde karısıyla seks yapan erkeğin hikmeti, bilgeliği, enerjisi, gücü... yoktur.*”¹⁴⁹ tarzında bulunan ifadeler kadının değersiz bir varlık olduğu izlenimini vermektedir.

Manu Kanunnamesi'nde kadın, erkekle hiçbir zaman eşit konumda kabul edilmemektedir. Çünkü kadın, kötü özellikleri bulunan, eşinin gönlünü hoş tutup onu mutlu etmek için yaratılmış mutlaka bir erkeğin himayesi altında bulunması gereken bir varlık olarak görülmektedir. Manu Kanunnamesi'nde kadına yönelik olumsuz ifadelerin yanında, “*Tanrılar, kadınların saygı duyulduğu yerlerde zevk alır, ancak kadınların saygı görmediği yerlerde tüm ayinler meyvesizdir.*”¹⁵⁰, “*Ailenin kadınları perişan olduğunda, aile yakında yok olur, ama üzülmelikleri yerlerde, her zaman başarılı olurlar.*”¹⁵¹,

madde içerir. Tarihsel olarak dinî ve ideolojik seleflerine ve rakiplerine tepki olarak ortaya çıkan ve Hinduizm'in çoğu mezhebinin önemli bir metni olan bu eser Hint toplumu üzerinde oldukça etkilidir. Eser, kastlardaki kişilerin yapması gerekenleri, bir kralın ülkesini nasıl yönetmesi gerektiği, karı-kocanın karşılıklı görev ve sorumlulukları, hayat, doğum, ölüm, yeniden doğuş, günlük ibadetler ve ceza hukuku ile ilgili hükümleri ihtiva eder. Manu Kanunnamesi, dünya hayatının nasıl olması gerektiğinin kapsamlı bir temsilidir. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. *The Laws of Manu*, çev. Wendy Doniger- Brian K Smith (Harmondsworth: Penguin Books, 1991), 13; Kürşat Demirci, “Hinduizm”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/114; Emine Ersöz, *Manu Kanunnamesine Göre Hinduizm* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), xix; Ali Gül, *Ansiklopedik Hinduizm Sözlüğü* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2018), 254.

¹⁴⁷ Rigveda, Hint kutsal literatüründeki Şruti türü eserlerden biridir. Hint düşüncesinin en eski ve en kutsal eserlerinin başında gelir. Sanskritçe kökenli bir kelime olan Rigveda “ilahi veya kutsal bilgi” anlamına gelir. Bu eser on bölümden oluşur. İçerisinde toplam 1028 ilahi yer alır. Eserdeki ilahilerde tanrısal varlıkların güçleri ve özellikleri ile ilgili bilgiler vardır. Eserin bölümlerine “mandala”, ilahilerine “sûkta” adı verilir. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. *Rigveda*, çev. Korhan Kaya (İstanbul: İsam Yayınları, 2014); Ali İhsan Yitik, *Doğu Dinleri* (İstanbul: İsam Yayınları, 2014), 50-58.

¹⁴⁸ Çalışmamızda Manu Kanunnâmesi'nin şu çevirilerinden yararlandık. *The Laws of Manu*, çev. Wendy Doniger and Brian K. Smith, (Harmondsworth: Penguin Books, 1991); *The Law Code of Manu*, çev. Patrick Olivelle, (New York: Oxford Univ. Press, 2004), Manu. 4: 40.

¹⁴⁹ Manu. 4: 41.

¹⁵⁰ Manu. 3: 56.

¹⁵¹ Manu. 3: 57.

*“Saygıyla muamele görmemiş ailenin kadınları tarafından lanetlenen evler, büyüyle tamamen harabe olur.”*¹⁵², *“Bu nedenle, erkekler müreffeh olmak istiyorlarsa, kadınları her zaman kutlamalarda ve festivallerde süs eşyaları, kıyafetler ve yiyeceklerle onurlandırmalıdır.”*¹⁵³ şeklinde olumlu ifadeler de yer almaktadır.

Hint toplumunda kadının konumu incelenmesi gereken geniş bir konudur. Çünkü kadınlarla ilgili oluşan olumsuz tutum Manu Kanunnamesi’nden sonra Orta Çağ döneminde başlamıştır. Hint toplumundaki kadın erkek eşitsizliği ekonomik şartlara, kastlara ve bölgelere göre değişiklik arz etmiştir. Antik dönem Hint toplumunda ise kadın erkekle toplumsal hayatın her alanında eşitliği gerçekleştirebilmiştir. Kadınlarda erkeklerle beraber kutsal metinlerin eğitimini almış ve erkekler gibi toplumsal hayata serbestçe katılabilmişlerdir.¹⁵⁴

Hindistan’da kadın haklarının göz ardı edilmesi özgürlüklerin kısıtlanması milattan sonra dokuzuncu yüzyıldaki din adamlarının etkisiyle başlamıştır. Bu tutumların etkisiyle erkeğe ayrıcalıklar tanınmış ve kadının sürekli arka planda kalması kadın erkek eşitliği konusunda erkeklerin lehine gerçekleşen bir özellik olarak kendini göstermiştir.¹⁵⁵

Manu Kanunnamesi’nde kadının en temel vazifesinin kendini kocasına vakfetmesi, çocuk dünyaya getirmesi ve ev işleriyle ilgilenmesi olduğu belirtilmektedir. Manu Kanunnamesi’nde erkek yüceltilirken kadın ise erkek karşısında edilgen bir durumdadır. Kadının her zaman kendini eşine adanması beklenirken erkek, karısında istediği bazı özellikler bulunmaması halinde karısını bırakabilmektedir.¹⁵⁶ Nitekim *“Bir koca kendisinden nefret eden karısını bir yıl tolere etmeli; bir yıl sonra karısından mirasını almalı ve kadınla birlikte yaşamayı bırakmalıdır.”*¹⁵⁷, *“Eğer kadın kocasını dengesiz, sarhoş, veya hasta olduğu için istemezse kocası onu süs eşyalarından, mücevherlerinden yoksun bırakarak üç ay içinde terk edebilir.”*¹⁵⁸, *“Fakat kadın kocasından kast dışı, iktidarsız olduğu ve kötü bir hastalıktan muzdarip olduğu için nefret ederse kocası onu*

¹⁵² Manu. 3: 58.

¹⁵³ Manu. 3: 59.

¹⁵⁴ Mahmut Atay, “Hint Ailesinde Kadının Konumu”, *Sosyoloji Dergisi* 3 (Mart 1992), 181.

¹⁵⁵ Atay, “Hint Ailesinde Kadının Konumu”, 181.

¹⁵⁶ Ersöz, *Manu Kanunnamesine Göre Hinduizm*, 24.

¹⁵⁷ Manu. 9: 77.

¹⁵⁸ Manu. 9: 78.

*terk etmemeli ve mirastan mahrum bırakmamalıdır.”*¹⁵⁹ Bir kadının yıkımına sebep olarak gösterilebilecek hususlar da Manu Kanunnamesi’nde açıkça belirtilir. Kadınları bozan altı şey şunlardır: *“Alkollü içki kullanmak, kötü insanlarla ilişki kurmak, kocasından uzak yaşamak, seyahat etmek, bir sebebi olmadan uzun süre uyumak, diğer insanların evinde kalmak kadınları bozan altı şeydir”*¹⁶⁰

Manu Kanunnamesi’nde kadınların felaketine sebep olan diğer hususlar da belirtilmektedir. Bunlar şunlardır:

Kadının Şehveti: Manu Kanunnamesi’nde kadınların doğuştan bazı kötü özelliklerle doğduğu ve bunlardan birisinin de kadının cinsel arzuları yani şehvetleri olduğu zikredilmektedir. Manu Kanunnamesi kadınların erkeklere nazaran daha duygusal varlıklar olduğunu görmezden gelerek duygusallıktan önce şehvetlerinin olduğu gibi bir yaklaşımla, kadınların şehvet düşkünlükleri sebebiyle kocalarını aldatmaya fırsat kollayan kocalarını da cinsel istekleri nedeniyle yoldan çıkan karılarını korumaya çalışan varlıklar olarak tanımlamaktadır.¹⁶¹ *“Yeryüzündeki erkekleri ayartıp baştan çıkarma kadınların doğasıdır; bu nedenle, kadınların olduğu bir toplulukta akıl bulunmaz ve bilgelik yok olur.”*¹⁶², *“İyi görünüm onlar için önemli değildir. Gençliğe de önem vermezler. “İşte bir adam!” derler ve yakışıklı veya çirkin olsun, onunla seks yaparlar. Kararsız zihinleri, hırsları ve doğuştan gelen sevgisizlikleriyle, fahişeler gibi erkeklerin peşinden koşan bu kadınlar, kocası onu korumak için ne kadar gayret gösterse de kocalarına sadakatsizdirler.”*¹⁶³ Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere doğuştan kötü özellikleri bünyesinde bulunduran kadının, özünde kötülükler olduğu için kötülüğe meyletmesi daha kolaydır. Bu sebepten dolayı fitratında kötülük barındıran kadının bir erkeğin koruması altında bulunması gerekmektedir.

Kadının sekiz kötü niteliği: Manu Kanunnamesi’nde kadınlar için zikredilen sekiz kötü özellik daha bulunmaktadır. Bunlar ise kadınların; Yataklara olan sevgisi, mevki sevgisi,

¹⁵⁹ Manu. 9: 79.

¹⁶⁰ Manu. 9: 13.

¹⁶¹ Ersöz, *Manu Kanunnamesine Göre Hinduizm*, 22.

¹⁶² Manu. 2: 213.

¹⁶³ Manu. 9: 14-15.

mücevher sevgisi, kötü arzuların sevgisi, öfke sevgisi, hile sevgisi, kötü fitrat sevgisi, kötü davranış sevgisidir.¹⁶⁴

Kadının adet dönemi: Kadınların özel dönemi de Manu Kanunnamesi'nde kadınların yıkımına sebep olan özellikler arasında zikredilmektedir. Öyle ki adet döneminde olan bir kadından tamamen uzaklaşılması gerektiği pasajlarda vurgulanmaktadır.

*“Ne olursa olsun, hevesleri olan erkek, adet döneminin başlamasından sonra asla karısıyla seks yapmamalı, hatta onunla aynı yatakta uzanmamalıdır”*¹⁶⁵, *“Adet döneminde karısıyla seks yapan erkeğin hikmeti, bilgeliği, enerjisi, gücü, ... yoktur.”*¹⁶⁶, *“Onun boş bir evde yalnız uyumasını bırak, uyuyan birinin bile uyandırılmasına müsaade etme. Adet gören bir kadınla konuşmamalı... onun yanına biri girmesi gerekirse ve bu kişi kocası değilse bu görevi ancak bir keşiş yerine getirmeli ve yanına o gidebilmelidir.”*¹⁶⁷

Zina: Hindu inancına göre zina ölümcül bir günah sayılmaktadır. Evliliğin kutsal kabul edildiği Hindu toplumunda kadınlarda zinanın sonuçları daha kötüdür. Zina yapan bir kadına düşmüş ya da terk edilmiş anlamına gelen *patita* denilmektedir. Hindu geleneğinde zina eden kadının kastı ne kadar yüksekse ve erkeğin kastı ne kadar alçaksa, cezanın şiddeti de o kadar büyük uygulanmaktadır.¹⁶⁸

Manu Kanunnamesi'ne göre, dört kastın da bütün kadınları kontrol altında tutulmalıdır.¹⁶⁹ Zina gibi günahlara bulaşanlar uzun zaman boyunca cehennemde kalacaktır. Cezalarının bitiminden sonra yeniden dünyaya gelme hakkını elde edeceklerdir.¹⁷⁰

Düşük kastların kadınlarıyla cinsel ilişkide bulunan kimselerin, pis varlıkların yediği Pretas (şeytan ya da aç hortlak türünden) olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca metinlerde bir erkeğin başka birinin karısını düşünmemesi gerektiği eğer böyle bir düşüncesi varsa o erkeğin bir sonraki yaşamında sürünen bir böcek olacağı kabul edilmektedir.¹⁷¹

¹⁶⁴ Manu. 9: 17.

¹⁶⁵ Manu. 4: 40.

¹⁶⁶ Manu. 4: 41.

¹⁶⁷ Manu. 4: 57.

¹⁶⁸ “Hinduism and Adultery” (Erişim 21 Ekim 2020).

¹⁶⁹ Manu. 8: 352, 357, 359.

¹⁷⁰ Manu. 11: 54, 58.

¹⁷¹ *Vishnu Purana*, çev. By. H. H. Wilson (Calcutta: Elysium Press, 1896), Vishnu Purana 3:11.

Kadının Koruma Altında Olması: Hindu inancında kadınların hayatlarının her döneminde daima bir erkeğin koruması altında bulunmaları gerekli görülmektedir. Kadınlar hiçbir zaman erkekler gibi özgür sayılmamakta ve her daim erkek, kadının rehberi olarak zikredilmektedir.¹⁷² Manu Kanunnamesi'ne göre, “babası onu küçüklüğünde, kocası gençliğinde, onun erkek çocukları da onu yaşlılığında korur. Bir kadını bağımsız bırakmak asla uygun değildir.”¹⁷³

Görüldüğü üzere, kadınlar yaşamları boyunca kendisinden büyük veya küçük olması fark etmeksizin bir erkeğin himayesine muhtaç kabul edilmektedir. Hatta kadınların evlerinde dahi olsa hiçbir şeyi kendi başlarına yapmalarına izin verilmemektedir.¹⁷⁴ Kadınların kötü eğilimlere meyilli oldukları için onların kocaları güçsüz bile olsa mutlaka korunması gerektiği, böylelikle erkeğin kendi soyunun temizliğini korumuş olduğu ve eğer korunmazlarsa ailelere üzüntü ve keder getirecekleri belirtilmektedir.¹⁷⁵

2.2. Hinduizm’de Çocuk ve Çocuğa Yönelik Yapılan Törenler

Samskara döngüsü genellikle erkek odaklı bir ritüel serisidir. Belli noktalarda kadınları içerse de androsentrik¹⁷⁶ vurgu zaman zaman bulunmaktadır.¹⁷⁷ Hint toplumunda kadına yönelik olarak hamilelik ve doğum sonrasında belli ritüeller yapılmaktadır. Buna göre, Hindularda bir çift evlendikten sonra hamile kalma duası okunmakta ve kadının hamile kalmasıyla birlikte üçüncü ve yedinci ayında da belli törenler yapılmaktadır.¹⁷⁸ Ancak hamilelikte uygulanan belli törenler günümüzde çok fazla yapılmamaktadır. Bebeğin dünyaya gelmesi ile beraber doğumdan kaynaklı kirlenmeyi gidermek ve anne ile çocuğu korumak amaçlı uygulamalar bulunmaktadır.¹⁷⁹ Nitekim Hindu toplumunda doğum yapmış olan kadın ve dünyaya gelen bebek kirli kabul edilmektedir. Kadının bu dönemde yanında bulunan kimseler ve dokunduğu her şey kirlenmiş sayılmakta ve kadın bulaşıcı olduğuna inanılan bu kirlilikten devamlı banyo yaparak kurtulmaya çalışmaktadır.

¹⁷² Atay, “Hint Ailesinde Kadının Konumu”, 181-182.

¹⁷³ Manu. 9: 3.

¹⁷⁴ Ersöz, *Manu Kanunnamesine Göre Hinduizm*, 21.

¹⁷⁵ Manu. 9: 5-7; M. Hadi Tezokur, “Manu Yasalarında Kadın”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (2006), 100-101.

¹⁷⁶ Erkek merkezli anlamına gelir. Bireylerin ve kültürlerin erkek bakış açısına, standartlarına ve değerlerine göre değerlendirilmesidir. “Eleştirel Psikoloji Ansiklopedisi” (Erişim 15 Nisan 2021).

¹⁷⁷ Harman, “The Hindu Marriage As Soteriological Event”, 173.

¹⁷⁸ “Hinduizm: Bebek ayinleri” (Erişim 22 Aralık 2020).

¹⁷⁹ Yitik, *Doğu Dinleri*, 67.

Kadının sürekli yıkanmasıyla kirliliğinin azaldığı kabul edilmekte ve kadın bu zaman zarfında kocasıyla az temasta bulunmaktadır. Kadın doğumunun üzerinden bir ay geçtikten sonra her ne kadar arınmış olsa da ev işleri ve yemeklerle meşgul olamamaktadır. Kadının tam olarak arınması doğumundan kırk gün sonrasında gerçekleşmektedir. Kırk günlük bu sürenin sonunda kadın evine yakın bir yerde şükür ritüeli yapmakta ve bu ritüel sonrasında topluma dahil edilmektedir.¹⁸⁰

Çocuğa yönelik yapılan törenler ise şu şekildedir:

Namakarana (İsim Verme): Çocuğa isim verme törenidir ve doğumun altıncı, onuncu ya da on ikinci günü uygulanmaktadır.¹⁸¹ Yajnavalkya¹⁸² da ise özellikle doğumun on birinci gününde yapılması gerektiği belirtilmektedir.¹⁸³ Çocuğa genellikle koruyucu olarak görülen bir tanrının adı verilmekte veya çocuk ismi kutsal görülen bir din adamından almaktadır. Genellikle çocuğa koyulacak isim, ayın konumuna göre belirlenmektedir. Bebeğe aile tanrılarının birinin adı verilebilmektedir. Geleneklerde erkek çocuğun isminin tek sayıda heceli, kız çocuğunun ise çift sayıda heceye sahip olması gerektiği belirtilmektedir.¹⁸⁴ Manu Kanunnamesi'ne göre, bir kızın ismiyle ilgili başka nitelikler de önemlidir: İsmi telaffuzu kolay olmalı, onu duymak zor olmamalı, isim açık ve net olmalı hayırlı olmalı ve kulağa hoş gelmelidir.¹⁸⁵ Ayrıca dinî metinlerde belirtildiği üzere kıza, takımyıldızı, nehir, ağaç, dağ, kuş ismi verilmemelidir.¹⁸⁶

¹⁸⁰ Güre, *Dinlerde Geçiş Dönemleriyle İlgili İnanç ve Uygulamalar*, 28.

¹⁸¹ Rajendra Kumar Sharma, *Indian Society Institue And Change* (New Delhi: Atlantic Publishers & Distributors Pvt Ltd, 2004), 45; Rajbalı Pandey, *Hindu Samskāras: Socio-Religious Study of the Hindu Sacraments* (Delhi: Motilal Banarsidass, 1993), 84.

¹⁸² Yajnavalkya: Dharma Şastra geleneğine ait bir eserdir. Dili Sanskritçe'dir. Yajnavalkya, Manu Kanunnamesi'nden sonra yazılmıştır. M.s. 3. ve 5. yüzyıllar arasında kaleme alınmıştır. Bu eser, üç kitaptan meydana gelir. Eser 1010 madde içerir. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. *Yajnavalkya Smṛti*, çev. Rai Bahadur Srisa Chandra Vidyarnava (Delhi: The Panini Office, 1918), iv; "Yājñavalkya Smṛiti", *Wikipedia* (Erişim 18 Nisan 2021).

¹⁸³ Yaj. 1: 12; Pandurang Vaman Kane, *History of Dharmasastra: Antient and Medieval Religious and Civil Law* (Poona: The Bhandarkar Oriental Research Institute, 1941), 2/299.

¹⁸⁴ Pandey, *Hindu Samskāras*, 78-83.

¹⁸⁵ Manu. 2: 33

¹⁸⁶ Manu. 3: 9; Apastamba Grihyasutra 3: 13; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/250.

Çocuğa isim verilmesiyle beraber anneye dair olan kısıtlamaların birçoğu kalkmakta ve ev kötülüklerden arınmış kabul edilmektedir. Törene yakın çevre ve arkadaşlar çağırılmakta ve tören sonrasında din adamı çocuğun kulağına ismini söylemektedir.¹⁸⁷

Niskramana (İlk Gezi): Çocuk evden ilk dışarıya çıkarılacağı zaman icra edilmektedir. Tören doğumdan sonraki on ikinci günden dördüncü aya kadar yapılabilir.¹⁸⁸

Avlunun kare bir bölümü, güneşin görülebileceği bir yer törenin yapılacağı gün inek gübresi ve kil ile sıvanmaktadır. Bu sıvanın üzerine Svastika (gamalı haç) işareti yapılır ve çocuğun annesi bunun üzerine pirinç taneleri atar. Anne bebeği banyo yaptırır ve sonra babaya verir. Babaya çocuğu verdikten sonra kendisi de babanın arkasında durur. Baba çocuğu Vedik dualar eşliğinde dışarı çıkartır ve çocuğun güneşe bakmasını sağlar. Sonrasında bebeği tapınağa götürür ve Brahmanlar onu kutsarlar. Kutsama sonrasında çocuğa hediyeler takdim edilmektedir.¹⁸⁹

Annaprasana (İlk Beslenme, Diş Çıkarma): Bu tören çocuk sütten kesilip ilk kez tahıl gibi besinler yiyeceği zaman yapılmaktadır. Hem çocuğun hem de annenin yararı gözetilerek yapılan bir törendir. Bebeğin vücudu geliştiği için farklı besinlere ihtiyaç duyduğu düşüncesi ile önerilen besin türleriyle çocuk beslenmektedir.¹⁹⁰ Bu törenin temel amacı çocuğa besin tattırmaktır.¹⁹¹

Manu Kanunnamesi ve Yajnavalkya'da, bu törenin doğumun altıncı ayında gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir.¹⁹² Erkek çocuklar için çift aylar kız çocuklar için tek aylar uygun kabul edilmektedir.¹⁹³ Bu törenin sonunda Tanrılara (Vâc, Urca gibi) adaklar sunulmaktadır.¹⁹⁴

Bu tören ile ilgili ilginç detaylar bulunmaktadır. Bu tören gününde, çeşitli sanat ve zanaatlarda gerekli olan alet ve gereçler, silahlar etrafa yayılmakta ve çocuğun aralarında gezinmesine izin verilmektedir. Çocuğun ilk başta ne yakaladığı not edilmekte ve ilk

¹⁸⁷ Pandey, *Hindu Samskâras*, 84; Yitik, *Doğu Dinleri*, 68; Korhan Kaya, *Hinduizm* (İstanbul: Sujala Yayıncılık, 2018), 67.

¹⁸⁸ Pandey, *Hindu Samskâras*, 86.

¹⁸⁹ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/256; Pandey, *Hindu Samskâras*, 88; Kaya, *Hinduizm*, 67.

¹⁹⁰ Pandey, *Hindu Samskâras*, 90.

¹⁹¹ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/258.

¹⁹² Manu.2: 34; Yaj. 1: 12; Pandey, *Hindu Samskâras*, 91.

¹⁹³ Pandey, *Hindu Samskâras*, 91.

¹⁹⁴ Kaya, *Hinduizm*, 68.

dokunduğu şeyin temsil ettiği geçim kaynağı için bu mesleği yapmaya mahkûm olduğu düşünülmektedir.¹⁹⁵

Chudakarana/Mundan (İlk Saç Kesme): İlk saç kesim törenidir. Bebeğin tüm saçları kesilir ve çocuk tamamen saçsız kalır.¹⁹⁶ Törenin ne zaman yapılacağı ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Manu Kanunnamesi'ne göre doğumun birinci veya üçüncü yılında yapılabilmektedir.¹⁹⁷ Yajnavalkya'da ise, bir yıl açıklanmamakta ve ailenin geleneklerine göre yapabileceği belirtilmektedir.¹⁹⁸

Geleneklerde, doğumdan gelen saç geçmiş yaşamlardaki istenmeyen özelliklerle bağdaştırılmaktadır. Bu sebepten dolayı çocuğun saçı geleceğe geçişi ifade etmek için tıraş edilmektedir. Ayin özel bir tören olarak yapılmaktadır. Gece yapılması tehlikeli olmasından dolayı, tören gündüz saatlerinde gerçekleştirilmektedir. Çocuğun saçı kesildikten sonra kesilen saç bir ağacın altına gömülme ya da bir göl veya nehre atılmaktadır.¹⁹⁹

Karnavedha (Kulak Delme): Kulak delme törenidir. Ne zaman yapılacağı ile ilgili olarak farklı yorumlar vardır. Bu törenin doğumdan sonraki yedinci ayda, sekizinci ayda, onuncu ayda yapılabileceği belirtilmektedir. Modern dönemlerde ise bu tören doğumdan sonraki on ikinci günde yapılmaktadır.²⁰⁰

Bu törenin gece yapılması tehlikeli olmasından dolayı tören gündüz saatlerinde gerçekleştirilmektedir.²⁰¹ Belirlenen uygun bir günde, günün ilk yarısında tören yapılmaktadır. Çocuk doğuya bakacak şekilde oturtulmakta, sağ ve sol kulaklarına dualar okunarak kulakları delinmektedir.²⁰² Bu bebeğin sağlığı için uygun bir tören olarak kabul edilmektedir.²⁰³

Upanayana (Kutsal İplik Töreni): İnisiyasyon (erginleme) törenleri kişi belli bir yaşa gelince uygulanır. Hindu geleneğindeki Upanayana töreni bireyin inisiyasyon törenidir.

¹⁹⁵ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/258.

¹⁹⁶ Kaya, *Hinduizm*, 68.

¹⁹⁷ Manu. 2: 35.

¹⁹⁸ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/260.

¹⁹⁹ Pandey, *Hindu Samskâras*, 98; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/263.

²⁰⁰ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/254.

²⁰¹ Pandey, *Hindu Samskâras*, 98.

²⁰² Kane, *History of Dharmasastra*, 2/254-255; Pandey, *Hindu Samskâras*, 104.

²⁰³ Kaya, *Hinduizm*, 68.

Erkekler için yapılan bir törendir ve kadınlar için böyle bir tören icra edilmez. İnisiyasyon töreni, bireyin topluma kabul töreni olduğundan Upanayana töreni ile birey kendini toplumun bir parçası olarak görür.²⁰⁴ İslam'daki sünnet, Hristiyanlıktaki vaftiz ne ise, Upanayana da Hinduizm'de o denli önemli bir törendir.²⁰⁵

Hindu geleneğinde Upanayana töreni en erken beş yaşında yapılır.²⁰⁶ Bu törenin genellikle on altı yaşından önce yapılması gerektiği belirtilmektedir. Hint kültürünün geleneksel geçiş ayini olan Upanayana, bölgesel olarak farklılıklar gösterebilmektedir.²⁰⁷

Kadınlara uygulanmayıp sadece erkeklere uygulanan bu inisiyasyon töreni, Gurunun ruha ait ikinci doğuşu başlatması olarak görülmektedir. Bu tören esnasında Guru, adaya kutsal bir ip (janeu) vermekte ve adayın bu ipi takması önemli bir tören olarak kabul edilmektedir. Gurusunun adaya verdiği bu ip, adayın sol omzunun üzerinden vücudunun sağ tarafına geçirilecek şekilde takılmaktadır. Sembolik olarak bu ip, bireyin iki kere doğduğuna işaret etmektedir. Upanayana töreni adayın kurban ateşini yakması ve sadaka talebinde bulunması ile sona ermektedir. Hindu geleneğinde Upanayana töreni yapılan adayın başında birazcık saç bırakması ve geri kalan kısmını kestirmesi bir adettir. Ayrıca Upanayana, Ortodoks Hinduların çok önem verdiği bir törendir.²⁰⁸ Eğitim merkezli olan bu tören zamanla değişikliğe uğramış ve mistik önemi artınca yani ikinci doğum fikri eğitim fikrini gölgede bırakmıştır.²⁰⁹

Upanayana töreni için uygun olan yaşlar kастlara göre belirlenmektedir. Buna göre Upanayana töreni Brahminler arasında çocuk sekiz yaşında iken, Kşatriya arasında çocuk on bir yaşında iken, Vaisya arasında ise çocuk on iki yaşında iken yapılmaktadır.²¹⁰ Törenin yapılacağı vakitte kастlara göre farklılık göstermektedir. Buna göre, Brahman kастındaki bireyler için ilkbahar, Kşatriya için yazın, Vaisya içinde sonbahar mevsiminde yapılmaktadır.²¹¹

²⁰⁴ Necati Sümer, "Initiation Ceremony in Primitive Tribes and Some Religions", *Dini Araştırmalar* 21/54 (Aralık 2018), 62-71.

²⁰⁵ Pandey, *Hindu Samskāras*, 112.

²⁰⁶ Pandey, *Hindu Samskāras*, 119.

²⁰⁷ "Upanayana", *Wikipedia* (Erişim 11 Ocak 2021).

²⁰⁸ Gül, *Ansiklopedik Hinduizm Sözlüğü*, 417-418.

²⁰⁹ Pandey, *Hindu Samskāras*, 115.

²¹⁰ Pandey, *Hindu Samskāras*, 117.

²¹¹ Pandey, *Hindu Samskāras*, 127.

Törende giyilecek olan pamuklu giysinin rengi ilk zamanlar kastlara göre farklılık arz ederken sonradan bu renk farklılığı kaldırılmış ve giysinin sarı renkte olmasına karar kılınmıştır.²¹²

2.3. Hinduizm’de Evlilik Ritüeli

2.3.1. Hinduizm’de Evlilik Anlayışı, Evliliğin Amacı ve Önemi

Evlilik, Hinduizm’de tüm samskaraların²¹³ en önemlisi kabul edilmektedir.²¹⁴ Nitekim geleneksel Hindu samskara veya yaşam döngüsü ritüellerinin kaç tane olduğu ne zaman gerçekleştirilmeleri ve kimin için uygun olduğu konularında anlaşmazlıklar olsa da evliliğin, bu yaşam döngüsü ritüellerinden biri ve açık arayla en fazla yapılanı olduğunu söylemek mümkündür.²¹⁵

Hindistan’da edebi geleneğin mevcut olduğu zamanlarda evlilik ritüeline büyük bir yer verildiği ve evliliği belirtmek için bazı kelimelerin kullanıldığı görülmektedir.

1. *Udvaha*: Kızı ebeveynin evinden alıp çıkarmak,
2. *Vivaha*: Kızı eş yapmak gibi özel bir amaç için babasının evinden götürmek,
3. *Parinaya/Parinayama*: Ateşin etrafında dolaşarak *pradaksina* ritüelini yapmak,
4. *Upayama*: Kendisine yaklaştırmak ve kendisinin yapmak,
5. *Panigrahana*: Kızın elini tutmak.

Bu terimler evlilik töreninin yalnızca bileşenlerini ifade etseler de bunların hepsi dharmaşastralarda evlilik törenini oluşturan çeşitli eylemlerin bütünlüğünü belirtmek için kullanılmaktadır.²¹⁶

²¹² Pandey, *Hindu Samskāras*, 132.

²¹³ Hinduizm’de hayatın belli aşamalarına geçişlerde uygulanan ayinlerdir. Bu, ayinler evrensel kabul edilmektedir. Samskaralar, Destanlar ve Puranalar gibi metinlere dayanmaktadır. Yapılış şekilleri bölgeden bölgeye, kasttan kasta değişiklik gösterebilmektedir. Samskaraların sayısı tartışmalıdır. Ancak Hindu geleneğinde en çok yapılan samskaralar, Upanayana (erginleme/inisiyasyon), Vivaha (evlilik törenleri) ve Antyeshthi (cenaze törenleri)’dir. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Rajbalı Pandey, *Hindu Samskāras*; Gül, *Ansiklopedik Hinduizm Sözlüğü*, 341.

²¹⁴ Pandey, *Hindu Samskāras*, 153.

²¹⁵ Harman, “The Hindu Marriage As Soteriological Event”, 169.

²¹⁶ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/427; Hammet Arslan, “Manu Kanunnamesi’nde Evlilik”, *Milel ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi* 10/1 (Nisan 2013), 94.

Ayrıca Hinduizm’de evlilik, *kurban* olarak tanımlanır. Evlilik hayatı olmayan kimseler için ise olumsuz bir anlam ifade eden "kurbansız" sözcüğü kullanılmakta hatta bekar bir yaşam sürmeyi tercih eden kimseler ‘yarım’ kabul edilmektedirler.²¹⁷ Öyle ki evliliğin büyük önem arz ettiği Hint toplumunda bekar bir yaşam sürmek hoş görülmemekte böyle bir yaşamı tercih eden kimselerin dinî normlara aykırı davrandıkları kabul edilmektedir.²¹⁸

Bekar kalmanın tasvip edilmediği Hint geleneğinde metinlerde de bu hususa dikkat çekilmektedir. Nitekim Mahabharata gibi Hindu metinlerinde evlenmemiş tanrıçaların kontrol altında olmadığı, kendilerini şımarttıkları, tehlikeli ve güçsüz oldukları tasvir edilmektedir.²¹⁹

Geleneksel Hindu yaşamında evlilik hem kadın hem de erkek için oldukça önem arz etmesine rağmen evliliğin kadınların yaşamında çok daha önemli olduğu düşünülmektedir. Evlenme vazifesini yerine getiren bir Hindu, kendi soyunun geleceği ve nihayetinde kendi dinî iyiliği için çok önemli sorumluluklar üstlendiğini anlamaktadır. Hindu kültüründe bu nedenle evlenme baskısı fazla olmakta ve evlilik bireyden meydana gelen nesillerin refahını etkilemektedir. Esasen evlilik bir Hindu için tanrıların yaptıklarını taklit etmenin en önemli yollarından biri olarak kabul edilmektedir.²²⁰

Hindu geleneğinin en önemli kutsal metni olarak kabul edilen Rigveda’da evliliğin amaçları zikredilmektedir. Buna göre ailenin reisi olarak bir erkeğin evlenmesindeki amaç, neslinin ve kurban ritüelinin devam etmesini sağlamaktır. Ayrıca erkeğin evlenmesindeki bir diğer amaç ateş ritüelini²²¹ yerine getirmektir.²²²

²¹⁷ Arslan, “Manu Kanunnamesi’nde Evlilik”, 95.

²¹⁸ Harman, “The Hindu Marriage As Soteriological Event”, 169.

²¹⁹ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/427.

²²⁰ Harman, “The Hindu Marriage As Soteriological Event”, 169-170.

²²¹ Ateş ritüeli geçiş ritüellerinin birçoğunda yapılan bir törendir. Düğün törenlerinde sembolik bir ateş etrafında yapılır. Ateş sunağı (homa), genellikle tuğladan, taştan veya bakırdan yapılır. Bu sunak her zaman kare şeklindedir. Sunak bir rahip tarafından mantralar okunarak kutsanır. Ateşe adak ve ikramlıklar dökülür. Sunak ve ritüel, Hindu kozmolojisinin sembolik bir temsilidir, gerçeklik ile tanrıların ve canlıların dünyaları arasında bir bağlantıdır. Bu ritüel aynı zamanda simetrik bir değişimdir. İnsanlar ateş aracılığıyla tanrılara bir şeyler sunarlar ve karşılığında tanrıların güçlü bir şekilde karşılık vermelerini beklerler. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. “Homa (ritual)”, *Wikipedia* (Erişim 20 Nisan 2021).

²²² Rigveda. 10: 85.36.

Rigveda, 5: 3.2 ve 5: 28.3'te de tanrılara ibadet etme konusunda erkeğin ve kadının iş birliğinden bahsedilir. Yine aynı metinde “kadının kendisinin ev olduğu” belirtilir.²²³ Sonraki literatürde de bu tarz ifadeler yer almaktadır.²²⁴

Hindu geleneğinde koca, bir kadından oğul olarak doğduğu için kadına ‘yaja’ denilmektedir. Hinduizm’de kadın erkeğin yarısı kabul edilmekte ve erkeğin karısını koruması onu güvende tutması gerekmektedir. Şayet erkek, karısını koruyamazsa erkek çocuk sahibi olamamakta ve erkek çocuk sahibi olmayan bir erkek ise yarım sayılmaktadır. Erkek, karısını güvende tuttuğunda erkek çocuk sahibi olabilmekte ve erkek çocuk sahibi olan erkek kendini kusursuz görmektedir.²²⁵

Dinî metinler, dinî ayinleri yerine getiren ve erkek çocuk dünyaya getiren bir kadının üstüne ikinci bir eş almayı yasaklamaktadır. Hindu kültüründe kadının evlilikteki konumu önem arz etmekte ve evlenen kadının iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kocasına dinî ayinlerde yardımcı olmak ve ayinleri beraber icra etmek ikincisi ise, kocasına oğul veya oğullar vererek kocasını cehennemden kurtarmaktır.²²⁶ Bir erkek kadın sayesinde dinî ayinleri icra edebilmekte, en yüksek hazza ulaşmakta, dine hizmet edebilmekte hatta atalarının cennetine bağlı olduğunu anlamaktadır.²²⁷

Hindu Smriti metinlerinde evliliğin üç temel amacı olduğu belirtilmektedir. Bu amaçlar, cehenneme düşmekten kurtulmak (prapaja), dinî ayinleri yerine getirmek (dharmaşampatti), cinsel ve diğer zevkleri tatmin etmektir.²²⁸ Yajñavalkya’da da aynı amaçlar zikredilmektedir.²²⁹

Dharmasastra üzerine uzman olan Kane’nin ifade ettiği üzere, evlilik belirli bir sırayla yapılması gereken ve birkaç unsur içeren karma bir ayinden oluşmakta ve bu ayin ile bir kadın, erkeğin karısı olma statüsüne erişmektedir.²³⁰

²²³ Rigveda. 3: 53.4.

²²⁴ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/429.

²²⁵ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/428.

²²⁶ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/429.

²²⁷ Manu. 9:28.

²²⁸ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/429.

²²⁹ Yaj.,1:78; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/429.

²³⁰ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/429.

Geleneksel Hindu yaşamında evlilik ritüelinin kadın ve erkeği tanrı haline getirdiği ve saflaştırdığı kabul edilmektedir. Öyle ki sadece tanrı ve krallar için yapılan onurlandırma törenleri, evliliğin yapılacağı gün damada da yapılmaktadır. Bazılarının gözünde damat o gün Şiva'nın vücut bulmuş hali olarak bazılarının gözünde ise Vişnu olarak görülmektedir.²³¹

Hinduizm'de evliliğin, erkeği diğer samskaralardan daha fazla tamamladığı kabul edilmekte ve evlenmemiş bir erkek eksik sayılmaktadır. Ayrıca erkek evlenmezse belli bir statüye sahip olamamakta ve işe yaramaz bir birey olarak görülmektedir.²³²

Hindu kültüründe damada düğün günü kutsallık atfedildiği gibi gelin de düğün günü tanrıça olmakta ve geçici olarak ilahi nitelikleri üstlenmektedir.²³³ Gelin, düğün günü yapılan ritüellerle diğer kadınların nezdinde kutsallık kazanmaktadır. Nitekim kadın evlenmeden önce bir birey olarak görülmezken evlenince bir birey olarak kabul edilmekte ve kadının sosyal konumu evliliğe bağlanmaktadır. Ayrıca evlilik töreni ile evlenen kadın soyunu tam anlamıyla değiştirmektedir. Tamamen yeni bir aileye dahil olan kadın kocasının “yarım bedeni” kabul edilmektedir.²³⁴

Hint geleneğinde evlilik, kadın ve erkeğin hayatında soteriolojik bir eylem olarak görülmektedir. Nitekim bir kişi evlenmediği zaman soyu devam edemeyeceği için bu durum onun gelecekteki yaşamı açısından ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Evlilik özünde dinî bir eylem olarak görüldüğü için, bu eylemi yerine getiren kimselerin nezaket sahibi ve yardımsever olacaklarına, evrenin düzenini devam ettireceklerine ve Tanrıların hareketleri gibi tavırlar sergileyeceklerine inanılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında evlilik bir yaşam düzenlemesinden çok daha fazlasını içeren bir konudur.²³⁵

2.3.2. Evlilik ile İlgili Hususlar

2.3.2.1. Evlenme Yaşı

²³¹ Harman, “The Hindu Marriage As Soteriological Event”, 170-171.

²³² Harman, “The Hindu Marriage As Soteriological Event”, 172.

²³³ Harman, “The Hindu Marriage As Soteriological Event”, 173.

²³⁴ Harman, “The Hindu Marriage As Soteriological Event”, 176-178.

²³⁵ Harman, “The Hindu Marriage As Soteriological Event”, 179-180.

Hindu geleneğinde her iki cinsiyet için evlilik yaşı bölgeden bölgeye, kasttan kasta değişiklik göstermektedir. Erkeklerle ilgili olarak erkeğin evlenmek zorunda olduğu yaş konusunda özel bir kural bulunmamaktadır. Bir adam isterse tüm hayatı boyunca bekar kalabilmektedir. Ancak bir erkeğin Veda eğitimini aldıktan sonra evlenmesi uygun görülmektedir. Veda eğitimine sekiz yaşında başlayan bir erkeğin, on iki yılda Veda'nın bir kısmına hâkim olduğu düşünülmekte buna binaen bir erkeğin evlenme yaşı yirmi yaş veya daha fazlası kabul edilmektedir. Evlenecek olan kız ve erkek arasındaki yaş konusunda Hindu kültüründe çok çelişkili ifadeler yer almaktadır.²³⁶

Manu Kanunnamesi'nde otuz yaşındaki bir erkeğin on iki yaşında bir kızla evleneceği, yirmi dört yaşındaki bir erkeğinde sekiz yaşında bir kızla evleneceği belirtilmektedir.²³⁷ Ancak bu ifadelerin çok tutarlı olmadığı gözükmemektedir. Diğer dinî metinlerde de damadın yaşı ile gelinin yaşı arasındaki farkın üç kat olması gerektiği ifade edilmektedir.²³⁸

Rigveda'da kızların evlendiği yaşı tam olarak ne olduğu konusunda net ifadeler yer almamaktadır. Ancak birçok kızın yeterince olgunlaştığı bir yaşta evlendiğine dair imalar bulunmaktadır. Öyle ki Rigveda'da yer alan “bir kız güzel görüldüğünde ve güzelce süslendiğinde erkeklerin arasından kendi arkadaşını arar.”²³⁹ ifadesi kızların eşlerini seçecek kadar büyüdüğünü göstermektedir. Yine aynı metinlerin evlilik ile ilgili pasajlarında yer alan ifadelerde kızların büyümüş olmaları gerektiğini göstermektedir.²⁴⁰ Ancak Rigveda'nın bazı pasajlarında da kızların çocuk yaşta ergenlik çağına gelmeden önce evlendirildikleri belirtilmektedir.²⁴¹ Genel olarak değerlendirdiğimizde, Rigveda'da kızların ya ergenlikten önce ya da ergenlikten sonra evlendirildikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Bazı metinlerde ise kızların evlilik yaşı hakkında aydınlatıcı bilgiler yer almamaktadır.²⁴²

²³⁶ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/438.

²³⁷ Manu. 9: 94.

²³⁸ Vishnu Purana, 3:10.16; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/438.

²³⁹ Rigveda. 10: 27.12.

²⁴⁰ Rigveda. 10: 85. 26-27, 46.

²⁴¹ Rigveda. 1: 126,6-7; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/439.

²⁴² Kane, *History of Dharmasastra*, 2/439.

2.3.2.2. Evlilik İçin Gerekli Şartlar

Hinduizm’de tüm samskaraların en önemlisi kabul edilen evlilik ritüelinin gerçekleşebilmesi için bazı şartlar aranmaktadır. Evlenecek olan çiftlerin ailelerinde, damat ve gelin adayında birtakım şartların bulunması istenmektedir.

Gelin ve Damat Adayının Ailelerinde Bulunması Gereken Şartlar:

Manu Kanunnamesi’nde ailesini mükemmelliğe ve seçkinliğe yükseltmek isteyen bir kimsenin iyi kimselerle evlenmesi gerektiği ve statüsü düşük olan kimselerle evlenmekten kaçınması gerektiği belirtilmektedir.²⁴³

Aynı metinde hangi koşullarda iyi ailelerin kötü aile durumuna düşeceği açıklanmaktadır. Buna göre, vedik cümleleri okumayan ve dinî ayinleri ihmal edip yerine getirmeyen ailelerin itibarsızlaştığı belirtilmektedir.²⁴⁴

Yine Manu Kanunnamesi’nde erkek çocukları olmayan, zengin olmalarına karşın geçiş ritüellerini yapmayan, Veda metinlerini okumayan, bedeninde çok tüy olan, tüberküloz, hemoroit, epilepsi, hazımsızlık problemi yaşayan, beyaz cüzzam ve siyah cüzzamı bulunan bu on tür aileden uzak durulması ve evlilik ilişkisi kurulmaması gerektiği belirtilmektedir.²⁴⁵

Damat Adayının Seçimi İçin Gerekli Olan Şartlar:

Hindu kutsal metinlerinde bir damat adayı iyi bir aileye, iyi bir karaktere sahip olmalı, zeki, bedensel görünümü güzel, sağlıklı, şöhret sahibi, zengin ve güçlü olmalıdır.²⁴⁶

Yajnavalkya’ya göre, damat adayının kalıtsal yolla bulaşan bir hastalığı olmamalı ve cinsel gücünün test edilmiş olması gerekmektedir. Ayrıca damadın akli melekesi yerinde değilse, iktidarsız, aynı gotradan (soy, yakın akraba), görme veya işitme kaybı varsa, günahkâr ise bu gibi kusurlar bulunması durumunda damada kız verilmesi uygun görülmemektedir.²⁴⁷ Her ne kadar iktidarsız kişilerin evlenmesinin uygun olmadığı

²⁴³ Manu. 3: 6-7.

²⁴⁴ Manu. 3: 63-65.

²⁴⁵ Manu. 3: 6-7; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/430; Pandey, *Hindu Samskâras*, 181.

²⁴⁶ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/429.

²⁴⁷ Yaj. 1:54-55; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/431.

belirtirse de nadiren de olsa bu kimselerin evlendiği olmuştur ve bu kimselerin evlilikleri geçerli sayılmıştır.²⁴⁸

Ayrıca Manu Kanunnamesi'nde belirtildiği üzere, bir erkeğin bir kızla evlenebilmesi için bir gurunun öncülüğünde Vedaları en iyi şekilde öğrenmesi gerekmektedir. Veda eğitimi dokuz, on sekiz, otuz altı yıl sürebileceği gibi daha az da sürebilmektedir. Bu eğitim sürecinde bütün kuralları yerine getiren bir erkek türlü eşyalarla onurlandırılmakta ve eğitiminin sonunda gurusunun izni ile banyosunu yapmaktadır. Sonrasında kendisiyle aynı kasta mensup, güzel bedensel özelliklere sahip bir kızla evlenebilmektedir.²⁴⁹

Gelin Adayının Seçiminde Gerekli Olan Şartlar:

Hint geleneğinde gelinde bulunması istenilen şartlar damatta aranan şartlardan daha karmaşıktır. Ancak iyi bir aileye sahip olmak, hastalıkların bulunmaması gibi hususlar hem gelin hem de damat adayında aranan ortak hususlardır. Hindu kutsal metinlerinde gelinde olması gereken şartlara dair oldukça teferruatlı bilgiler bulunmaktadır. Öyle ki bu metinlerde evlenilecek olan kızlarda bulunması gereken fiziki özellikler tek tek vurgulanmaktadır. Kızın bedensel olarak *bahya* (görünür) ve *abhyantra* (görünmeyen) özellikler şeklinde iki türlü güzel karaktere sahip olması gerektiği belirtilmektedir.²⁵⁰ Buna göre, evlenecek olan bir erkeğin sarımsı veya kırmızı saçlı, saçsız, aşırı uzuvlu (altı parmak gibi), aşırı tüylü veya tüysüz, çok konuşkan, bir kızla evlenmemesi gerekmektedir. Ancak herhangi bir fiziki kusuru bulunmayan, yürüyüşü kuğu gibi olan, dişleri küçük, vücudu hassas olan, güzel saçlı, hoş görünen kızların tercih edilmesi gerektiği belirtilmektedir.²⁵¹ Vishnu Purana gibi bazı kutsal metinlerde buna ilave olarak kızın saçlarının yüzünü kapatmaması, çenesinde ve dudağında belirgin tüy olmaması, sesinin kargaya benzememesi, boğuk, kısık olmaması gerektiği ayrıca bacaklarının ve ayak bileklerinin çok kıllı olmaması, gülerken yanağında gamze olmaması ve ne çok uzun ne de çok kısa olmaması gerektiğini eklemektedir.²⁵²

²⁴⁸ Manu. 9: 203; Yaj. 2: 141-142.

²⁴⁹ Manu. 3: 1-4; Arslan, "Manu Kânunnamesi'ne Göre, Hinduizm'de Nikâhın Şartları", 362.

²⁵⁰ Manu. 3: 4; Yaj. 1:52; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/432.

²⁵¹ Manu. 3: 8-10; Vishnu Dharmasutra. 24: 12-16; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/432.

²⁵² Kane, *History of Dharmasastra*, 2/432.

Hindu geleneğinde, evlenilecek olan kızın ismine bile ayrı önem verilmektedir. Bir takımyıldızı, ağaç, nehir, kuş, yılan, dağ, aşağı kasttan bir hizmetçi veya korkutucu bir ismi olan bir kızla evlenmemek gerekir.²⁵³ Ayrıca Apastamba Grihyasutra ve Kamasutra’da, adında ‘l’ veya ‘r’ harfi olan (Gauri, Sali, Kamala) kızların seçilmemesi gerektiği de belirtilmektedir.²⁵⁴

Bir kızla evlenmek için dört özellikten bahsedilmektedir. Bunlar, kızın zenginliği, güzelliği, zekâsı ve ailesidir. Bu özelliklerden en önemli olanı servet yani zenginliktir. Daha sonra ise güzellik gelmektedir. Kız iyi bir aileye sahipse ve zeki ise güzelliği ihmal edilebilmektedir. Zekâ ve aile ile ilgili olarak ise görüş farklılığı bulunur. Bazıları zekayı aileye bazıları ise, aileyi zekaya tercih edebilmektedir.²⁵⁵

Hindu kutsal metinlerinde, kız seçmek için tuhaf olan bazı mistik yöntemler önerilmektedir. Örneğin, damat adayı iyi bir kız seçmek için farklı türden sekiz toprak seçmekte ve bu toprakların her birinden bir avuç almaktadır. Bu topraklar sırasıyla, yılda iki ürün veren bir tarladan, inek ahırından, kurban edilmek için sunulan atların beslendiği ahırdan, suyu bol olan kurumamış bir havuzdan, kumar oynanan yerden, dört yolun buluştuğu bir yerden, çorak topraktan ve mezarlıktan alınmaktadır. Damat aldığı bu toprakları bir zemine ayrı ayrı koymakta ve toprakların üzerine *rta*²⁵⁶ formülünü açıklayan duayı okumaktadır. Damat duayı okuduktan sonra gelin adayından bu topraklardan herhangi birini tercih etmesini istemektedir. Hint geleneğinde gelin adayının seçtiği bu toprak erkeğin kaderini yani neslini belirlemektedir. Hindu inancına göre gelin adayı bu tercihi ile yukarıda belirttiğimiz sıralamaya göre damada şu şekilde nesiller verecektir. Yiyecekleri bakımından zengin olan nesiller, inek sürüleri olan nesiller, maneviyatı zengin olan nesiller, her şeyden zengin olan nesiller, kumar bağımlısı olan nesiller, daima dolaşan nesiller, yoksul olan nesiller ve son olarak mezarlıktan alınan toprağı seçerse, ölümün musallat olacağı nesiller verecektir. Buna binaen bazı metinlerde,

²⁵³ Manu. 3: 9.

²⁵⁴ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/433.

²⁵⁵ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/433.

²⁵⁶ *Rta*, duası başlangıçta doğmuştur. Hakikat *rta* ile sabitlenmiştir. “Dilerim ki bu kız doğduğu yere ulaşsın ve doğru olan görünür olsun.” Konu ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Kane, *History of Dharmasastra*, 2/433.

çorak bir tarladan, bir inek ahırından, bir sunaktan ve mezarlıktan toprak seçen bir kızla evlenilmemesi gerektiği de belirtilmektedir.²⁵⁷

Yajnavalkya gibi Hindu kutsal metinlerinde üzerinde durulan diğer bir önemli husus ise, kızın damattan daha genç yani küçük (*yaviyasi*) olmasıdır. Kamasutra’da da kızın damattan üç yaş küçük olması gerektiği vurgulanmaktadır.²⁵⁸

Yajnavalkya ve Manu Kanunnamesi’ne göre, evlenilecek olan kızın erkek kardeşinin olması gerekmektedir. Bundan dolayı damadın erkek kardeşi olmayan ve babası belli olmayan bir kızla evlenmemesi gerektiği belirtilmektedir.²⁵⁹ Bu uygulamanın uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Eski zamanlarda bir adam oğlu olmadığı zaman, kızının kendisine bir erkek evlat vermesi için kızını bir erkekle anlaşmalı olarak evlendirmekteydi. Bu evlilikten doğan erkek çocuk annesinin babasına yani dedesine *pindas*²⁶⁰ sunumu yapmaktaydı.²⁶¹

Manu Kanunnamesi’nde bir erkeğin erkek kardeşi olmayan bir kızla evlenmemesi gerektiği çünkü erkek kardeşi olmayan kızın *putrika*²⁶² olması durumunun olduğu belirtilmektedir.²⁶³ İlerleyen dönemlerde, erkek kardeşi olmayan kızla evlenmeye yönelik bu yasağın yavaş yavaş göz ardı edildiği ve modern zamanlarda erkek kardeşi olmayıp babası zengin olan kızların seçildiği gözükmektedir.²⁶⁴

Evlenilecek olan kızı seçme konusunda diğer bir önemli husus ise, ilk üç kasta mensup olan bir erkeğin tercih edeceği kızla eşit statüye sahip olması gerekmektedir. Endogami tarzı evlilik uygun görülmektedir. Ancak endogami evlilik içerisinde de evlenilmesi yasak olan belli gruplar bulunmaktadır. Örneğin, seçilecek gelinin damatla aynı *gotra*²⁶⁵ (soy, yakın akraba) ya da *pravara/arseya*²⁶⁶ (kutsal bağ ile bağlı olan köken) olmaması

²⁵⁷ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/433-434.

²⁵⁸ *Kamasutra*, çev. Wendy Doniger - Sudhir Kakar (Oxford: Oxford Univ. Press, 2003), Kamasutra. 3:1-2; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/434.

²⁵⁹ Manu. 3:11; Yaj. 1:52.

²⁶⁰ Cenaze töreninde ölen kimsenin üzerine yuvalanmış pirinç tanelerinin sunulmasıdır. Kane, *History of Dharmasastra*, 2/435.

²⁶¹ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/435.

²⁶² Hinduizm’de babasına erkek torun veren bir kız için bu sözcük kullanılmaktadır.

²⁶³ Manu. 3:11.

²⁶⁴ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/435-436.

²⁶⁵ Gotra, birbirine bağlı bir grup insan anlamına gelir. Kane, *History of Dharmasastra*, 2/479.

²⁶⁶ Pravara, seçmek veya çağırarak anlamına gelir. Gelin ile damadın babasının kurban sunum atası (pravara) aynı olmamalıdır. Kane, *History of Dharmasastra*, 2/482.

gerekmektedir. Manu Kanunnamesi'nde gelinin damadın annesiyle *sapinda* (kuzen) olmaması gerektiği de izah edilmektedir. Ayrıca Vishnu Dharmasutra ve Yajnavalkya gibi Hindu kutsal metinlerinde de evlenecek olan kimselerin baba tarafından yedi, anne tarafından da beş nesil *sapinda* olmaması gerektiği belirtilmektedir.²⁶⁷

Hastalığı veya eksik uzuvları olan bir kızla evlilik yapılmışsa, bu evlilik kutsal emirlerin çiğnenmesine sebep olsa bile geçerli sayılır. Ancak bir kimse, akla yatkın mantıklı bir sebep yokken gotra, pravara veya *sapinda* kurallarını ihlal edip böyle bir evliliği gerçekleştirirse bu evlilik geçerli değildir ve hükümsüz kabul edilmektedir. Ayrıca bir kişi gotra olan bir kızla evlilik töreni gerçekleştirirse dahi, hukukta kız erkeğin karısı olarak kabul edilmemekte ve bu durumda o evlilik geçersiz sayılmaktadır.²⁶⁸

Hindu geleneğinde bir kızın evlendirilmesi ile ilgili yetki sahibinin kim olduğu meselesi tartışmalıdır. Vishnu Dharmasutra'da evlilikle ilgili kızın velisinin sıralaması belirtilmekte ve kız bu kimselerin koruması altında sayılmaktadır. Buna göre kızın veli sıralaması baba, babanın babası, bir erkek kardeş, bir erkek akraba, annenin babası ve annedir. Bir öncekinin yokluğunda veli durumu bir sonrakine devretmekte ve bu durumda o kişi söz sahibi olmaktadır.²⁶⁹ Yajnavalkya'da ise sıralama biraz farklılık göstermekte ve kızın velisinin annenin babası olduğu belirtilmektedir. Kızın annesinin babası yoksa kız *svayamvara* (kendisine koca seçme eylemi) yetkisine sahip olmaktadır.²⁷⁰ Dinî metinlerde bir başka sıralama daha bulunmaktadır. Buna göre, baba, erkek kardeş (babanın rızası ile), babanın babası, dayı, yakın akraba, anne, uzak akraba kızın velisi olarak kabul edilmektedir.²⁷¹ Yajnavalkya'da, ailesi olmayan bir kızın da kendisine uygun bir erkek bulduğunda *svayamvara* yapabileceği belirtilmektedir.²⁷² *Svayamvara* uygulaması çoğunlukla asil ailelerle sınırlı kalmıştır.²⁷³

Manu Kanunnamesi'nde bir kızın kendi kocasını seçme olgunluğuna eriştikten sonra üç yıl beklemesinin uygun olduğu belirtilir.²⁷⁴ Ayrıca Vishnu Dharmasutra'da geçtiği üzere,

²⁶⁷ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/437.

²⁶⁸ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/437.

²⁶⁹ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/501.

²⁷⁰ Yaj. 1:63-64; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/501.

²⁷¹ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/502.

²⁷² Yaj. 1:64.

²⁷³ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/502.

²⁷⁴ Manu. 9:90-91.

bir kızın yetişkinliğe eriştikten sonra sadece üç aylık bir periyot beklemesi gerekmekte, bu periyottan sonra kız evlilikle ilgili tüm kararları verebilecek güce erişmekte ve sonrasında en iyi kararı verebilmektedir.²⁷⁵

Netice itibarı ile Hindu geleneğinde evlenecek olan çiftlerde birtakım kuralların istendiği görülmektedir. Nitekim hem damadın hem de gelinin, deli, günahkâr, cüzzamlı, iktidarsız, gotra olmaması gerekmektedir. Özellikle evlenecek olan çiftlerin aynı soydan olmamasına dikkat edilmektedir. Gelin ve damadın anne ve baba tarafından akraba olmaması, gelin ve damadın aynı statüde ve eşit konumda olması gerekli görülmektedir. Hindu kültüründe gelinde bulunması istenilen şartlar damatta bulunması istenilen şartlara kıyasla daha teferruatlı şekilde zikredilmektedir.

2.3.2.3. Eş Seçimi

Hindu kültüründeki eş seçimine genel olarak baktığımızda, Hindular eş seçiminde kasta, kabileye, astrolojiye ayrı bir önem vermektedir.²⁷⁶ Özellikle son dönemlerde Hindistan'da evlenecek birini bulmak için her Pazar gazeteyle 'damat aranıyor' 'gelin aranıyor' gibi ilanlar verilmekte ve tüm büyük ulusal ve bölgesel gazetelerin Pazar baskılarının en az iki sayfası bu ilanlara ayrılmaktadır. Bu ilanlarda bireylerin fiziksel görünümü, kastı, mesleği, aile durumu gibi hususlar belirtilmektedir.²⁷⁷ Bu evlilik ilanlarına örnek olarak Hindistan'da yayımlanan The Tribune gazetesinin 02 Mayıs 2021 tarihli ilan sayfasından bir kısmı aşağıda gösterilmiştir.

²⁷⁵ Vishnu Dharmasutra. 24:40; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/501.

²⁷⁶ Arslan, "Manu Kanunnamesi'nde Evlilik", 103.

²⁷⁷ Srilakshmi Ramakrishnan, "'Wheatish' grooms and 'innocent' divorcees: Commodifying attributes in the discourse of Indian matrimonials", *Discourse & Society* 23/4 (2012), 2-3.

SCHEDULED CASTES

Suitable match for beautiful girl, July 1993/5'-3", Julah Kabir Panthi, M.Sc., working Wildlife Trust of India. Anshik Manglik. Himachali and same caste prefer. Contact 99997-67173, 98688-81417, 99119-81417. (CL21005597)

SM4, SC Ad-dharmi, Punjabi, Dec. 1991 Delhi born, girl 5'-5", fair, veg. Govt. Bank Officer. Delhi/ NCR preferred only. M- 96506-20857. (CL21009879)

Balmiki girl 1988, 5'-2", B.Tech. IT Regular Govt. Job. Required Govt./ Private job boy. Doaba preferred. Caste no bar. Father ret'd. Gazetted Officer. 95011-54709. (CL21009895)

Suitable match for Ramdasia Sikh girl Nov. 1990, height 5'-5", BA, B.Ed., M.Ed., working as Lecturer in private College near Mohali. WhatsApp: 94649-51878. (CL21011634)

Suitable match for B.Tech. MBA Ravidasia girl, June 88, 5'-2", working in IT company. 98154-98841. (CL21011274)

SM4 1989 Balmiki girl, 5'-6", M.Sc. preparing for GATE. Father retired officer. Malhotra and Gill. Well educated family. 0172-4191011. (CL21011642)

SM4 Ravidasia Sikh girl 1993 born, 5'-3", M.Com., NET, qualified working as Assistant Professor near Chandigarh Tricity preferred. 79732-85172. (CL21011668)

NRI

26/ 5'-4", beautiful girl working in Canada seeks suitable match 91110-89897. (CL21010648)

NRI match for beautiful 85 Hindu Ramdasia 5'-7", well qualified. Caste no bar. 95012-39274. (CL21010100)

Looking for a professional Jatt Sikh boy, living in US only for our US born 31 year old daughter who is a 5'-7" tall, USMLE passed Doctor applying for Internal Med. Residency, belonging to a well-settled professional family in the US. She is well versed in both Punjabi and American cultures. Contact us at: sardarni0918@gmail.com (CL21010792)

Şekil 1: "The Sunday Tribune" Gazetesi

Kaynak: <https://epaper.tribuneindia.com/download/newspaper/3079871> (Erişim tarihi: 04.05.2021).

Ayrıca Hindu geleneğinde eş seçimi hususunda karar merciinin baba olduğu belirtilmekte ve önceliğin kız babasına ait olduğu vurgulanmaktadır. Gelin ve damadın babaları, gelin ve damadın birbirini daha iyi tanması sağlamak amacıyla ailelerin huzurunda evlenecek çiftleri bir araya getirmektedir. Sonrasında kızın ailesi damadın ailesine bir miktar para takdim etmektedir ki bu konuya drahoma geleneğinde değineceğiz.²⁷⁸

2.3.2.4. Evlilik İçin Uygun Kabul Edilen Zamanlar

Hindu kültüründe evlilik için Ay'ın Magha takım yıldızı ile bağlantılı olduğu zamanın uğurlu olduğuna inanılmaktadır. Bu Magha'da gerçekleşen zamanın bir veya birkaç gün sonrasında gelin babasının evinden ayrılmakta ve damadın evine taşınmaktadır. Bazı metinlerde Magha, Phalguna (Hindi astrolojisinde Ay'ın mevzi) ve yazın son iki ayı hariç tüm zamanların evliliğe uygun olduğu belirtilmektedir.²⁷⁹ Yine aynı metin, bir baba kızının kocasına değerli olmasını arzularsa onu Nistya (svati takım yıldızı) da evlendirmesi gerektiğini de eklemektedir. Bu zamanda evlenen kızın kocasının yanında değerli olduğuna inanılmaktadır.²⁸⁰ Bazı metinlerde de evlilik için Caitra (22 Mart- 20 Nisan) ve Pausa (22 Aralık- 20 Ocak) ayları hariç diğer ayların evlilik için uğurlu olduğu

²⁷⁸ Arslan, "Manu Kanunnamesi'nde Evlilik", 104.

²⁷⁹ Apastamba Grihyasutra. 2:12-13; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/512.

²⁸⁰ Apastamba Grihyasutra. 3:3; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/512.

ayrıca kızın belli bir olgunluğa eriştiği zaman uğurlu mevsimleri de beklememesi gerektiği de zikredilmektedir.²⁸¹

2.3.2.5. Evliliğin Geçerli Olabilmesi İçin Gerekli Hususlar

Hint geleneğinde kız zorla kaçırılarak ya da şiddet uygulanarak evlilik töreni yapılmışsa, bu evliliğin geçerliliği hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. Hindu hukukçularından bazıları evliliğin saptapadi ritüeli yapılmışsa geçerli olduğunu belirtirken, bu konuyu ele alan dinî hukuk eserlerinde ise, bu evliliğin geçerli olmadığı kabul edilmektedir.²⁸² Hinduizm’de evlilik töreni saptapadi ritüelinin icra edilmesi ile kesinlik kazanmaktadır. Saptapadi töreni yapılmadan damadın ölmesi durumunda ise gelin bakire olarak kabul edilmekte ve dul bir kadın gibi muamele edilmemekte, tekrar evlenebilmektedir.²⁸³ Manu Kanunnamesi’ne göre de saptapadi töreni yapıldıktan sonra evlilik kesinlik kazanmış olmakta ve kız başkasına verilememektedir. Ayrıca kızın babası saptapadi ritüeli gerçekleşmeden önce ise kızını başka biriyle evlendirebilmektedir.²⁸⁴

Hindu geleneğinde baba veya vasisi kızın kusurlarını söylemeden kızını verirse ve kızıdaki bu kusurlar sonradan ortaya çıkarsa vasisi para cezasına çarptırılmaktadır.²⁸⁵ Ayrıca bir erkek kızıdaki kusurları keşfederse onunla evlenmeyi reddedebilmektedir. Ancak erkek kusuru olmayan bir kızı reddederse erkek para cezası ile cezalandırılmaktadır.²⁸⁶

Hindu geleneğinde evlenecek gelin ve damadın kuzen (sapinda) olmaması gerekmektedir. Sapinda ilişkisi, evlilik, miras ve doğum konularında özel bir öneme sahiptir. Hinduizm’de tüm kastlar için sapinda olan bir kızla evlenmek yasaktır. Çünkü, iki kişi arasındaki sapinda ilişkisi, aynı vücut parçacıklarının birbirine bağlanmasından doğmakta ve nitekim sapinda çok geniş bir insan çemberini içine almaktadır.²⁸⁷ Ayrıca anne tarafından beş nesil, baba tarafından da yedi nesilden sonra sapinda ilişkisi sona

²⁸¹ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/513.

²⁸² Kane, *History of Dharmasastra*, 2/538.

²⁸³ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/539.

²⁸⁴ Manu. 3:227, 10:71, 8:98; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/539.

²⁸⁵ Yaj. 1: 66; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/540.

²⁸⁶ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/540.

²⁸⁷ Yaj. 1: 52-53; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/452.

ermektedir.²⁸⁸ Aşağıdaki şemalarda, ortak atadan gelen akrabalar arasındaki sapında ilişkisi kuralının nasıl uygulandığı gösterilmektedir.

Şema 1	
1-Ata	
2-K	2-K
3-E	3-E
4-E	4-E
5-E	5-K
6-E	6-E
7-E	7-E
8-K	8-E
Buna göre evlilik ortak atadan gelen kız ve erkek için ancak sekizinci nesilde gerçekleşebilir. Çünkü her ikisi içinde sapında ilişkisi babalar aracılığıyla devam etmiştir.	

Şema 2	
1-Ata	
2-E	2-E
3-E	3-E
4-E	4-E
5-K	5-K
6-E	6-K
Buna göre evlilik ortak atadan gelen kız ve erkek için altıncı nesilde mümkündür. Çünkü her ikisinde de sapında ilişkisi anneleri aracılığıyla devam etmiş ve ilk ata ile aradan beş nesil geçmiştir.	

Şema 3	
1-Ata	
2-E	2-E
3-E	3-E
4-E	4-E
5-K	5-K
6-E	6-K
7-K	7-E
Buna göre evlilik kız ve erkek için altıncı nesilde gerçekleşebilir. Çünkü her iki taraf içinde sapında ilişkisi anneleri aracılığıyla devam etmiş ve beş nesil geçmiştir. Ancak, soy yeniden babaya geçtiği için yedinci nesildeki kız ve erkek arasında evlilik gerçekleşmez. Çünkü bu durumda yedi nesil şartı aranır.	

Şema 4	
1-Ata	
2-E	2-E
3-E	3-E
4-E	4-E
5-K	5-E
6-K	6-E
Buna göre evlilik olmaz. Çünkü altıncı (kız tarafında) nesilde soy anneden devam ettiği ve beş nesil geçtiği için sorun gözükmemekle birlikte erkek tarafında soy baba tarafından devam ettiği ve yedi nesil geçmediği için evlilik gerçekleşemez.	

Şekil 2: Ortak Atadan Gelen Akrabalar Arasındaki Sapında İlişkisi Kuralı

Kaynak: Şemalar için bkz. Pandurang Vaman Kane, *History of Dharmasastra: Ancient and Medieval Religious and Civil Law*, (Poona: The Bhandarkar Oriental Research Institute, 1941), Vol 2 Part 1, 457.

Hindu geleneğinde sapında ilişkisi bağlamında bir erkeğin amcasının/dayısının veya halasının/teyzesinin kızıyla evlenmesi günahdır. Öyle ki Manu Kanunnamesi'nde, bir erkeğin babasının kız kardeşinin kızıyla ve erkek kardeşinin kızıyla ya da annesinin kız kardeşinin kızıyla ve erkek kardeşinin kızıyla evlenmesinin yasak olduğu

²⁸⁸ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/454.

belirtilmektedir.²⁸⁹ Bu kimseler sapinda olarak görüldükleri için evlenmeye uygun görülmemiştir. Erkek bu kimselerle evlenmemelidir. Çünkü böyle bir evliliği gerçekleştiren erkeğin kastını kaybedip cehenneme gideceğine inanılmaktadır.²⁹⁰

Sapinda ilişkisi temelindeki yasaklar, modern zamanlarda karma eğitimin yaygınlık kazanması ve aşk evliliklerinin artması gibi sebeplerden dolayı büyük zorluklara sebep olmuştur.²⁹¹

Ayrıca Hinduizm’de ata, Brahmana kastına mensup bir kızla ve aynı zamanda Kşatriya kastına mensup bir kızla evlenirse bu iki eşin torunları arasında evliliğin olabilmesi için sapindaya yönelik yasak yedi veya beş nesil değil yalnızca üç nesil devam etmektedir.²⁹²

Hindu geleneğinde evlatlık çocuklar için de sapinda yasağı geçerli kabul edilmektedir. Öyle ki, evlat olarak edinilen çocuklar da evlat edinen babanın ailesine yedi nesil, evlat edinen annenin ailesine de beş nesil geçmeden evlenememektedirler.²⁹³

Birinin kızıyla diğerinin oğlunun, diğerinin oğluyla ötekinin kızının değiş tokuş yoluyla evlenmesi Hindu geleneğinde diğer bir evlenme engeli olarak belirtilmektedir. Bir erkeğin aynı anda iki kız kardeşe de evlenmesi yasaktır. İki kız kardeşin iki erkek kardeşe evlenemeyeceği belirtilse de bu hüküm günümüzde sadece bir tavsiye niteliği taşımaktadır.²⁹⁴

2.3.3. Nişan Töreni (*Kanyavarana*) ve Evlilik (*Vivaha*) Törenleri

Hindu geleneğinde, evlilik töreni başlamadan önce evlilik töreninin ilk aşaması olarak kabul edilen söz kesme töreni icra edilmektedir. Gelinin damada sözlü olarak verilmesi ile evlilik töreni başlamış olmaktadır. Vedalarda kızı babasından damadın arkadaşlarının istediği belirtilmektedir.²⁹⁵

İlk dönemlerdeki damadın arkadaşlarının kızı babasından isteme geleneği sonradan kaldırılmış bu vazife damadın babasına geçmiştir. Dinî metinlerde tören şu şekilde

²⁸⁹ Manu. 11:172-173.

²⁹⁰ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/458.

²⁹¹ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/464.

²⁹² Kane, *History of Dharmasastra*, 2/455.

²⁹³ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/470.

²⁹⁴ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/501.

²⁹⁵ Rigveda. 9:85.9,15,33; Pandey, *Hindu Samskāras*, 207.

açıklanmaktadır. Uğurlu kabul edilen bir zamanda damat babasıyla birlikte gelinin babasının evine gitmekte ve damadın babası “kızını oğluma ver” diyerek kızı istemektedir. Gelinin babası, karısının ve aile bireylerinin de fikrini alarak olumlu olan kararlarını bildirmekte ve sonrasında “soyumdan gelen kızımı size soylar bahşetmesi için veriyorum” diyerek kızını verdiğini belirtmektedir. Damadın babası ise “kız sizin tarafınızdan sözlü olarak soy için bize verildi ve benim tarafımdan soy olarak kabul edildi” diyerek gelini olarak kızı kabul ettiğini zikretmektedir. Söz töreni bununla tamamlanmakta ve damadın babası kız tarafına aile geleneklerine göre, pirinç, elbise, çiçek gibi hediyeler takdim etmekte ve tören kutsama duaları ile sona ermektedir.

Hindu geleneğinde nişan töreni *vagdanam* veya *kanyâvarana* olarak adlandırılmaktadır. Evlilik ayı içinde uğurlu bir günde nişan töreni yapılmaktadır. Nişan töreninde damat güzel kıyafetlerini giyerek, süslenmiş ve mutlu bir şekilde kutsal mantralar, ilahiler eşliğinde gelinin evine gitmektedir. Damat gelinin evine gelince geline, kendine hayırlı nesiller vermesi, şans ve mutluluk getirmesi için dua etmektedir. Bu iyi dilek ve dualar sonrasında ise nişan töreni sona ermektedir.²⁹⁶

Hindu geleneğinde evlilik töreni dinî ve sosyal açıdan büyük bir önem arz etmektedir ve evlilik töreni *vivaha* olarak adlandırılmaktadır. Evlilik töreninde yapılan ritüeller bölgeden bölgeye kasttan kasta farklılık göstermekte ve karmaşık bir yapı arz etmektedir. Modern dönemlerdeki evlilik törenleri çok uzun sürmemekte iken geleneksel düğün törenlerinin oldukça teferruatlı olduğu belirtilmektedir.²⁹⁷

Nitekim Hindu kültüründe evlilik törenleri çok renkli bir şekilde kutlanmakta ve kutlamalar gelin ve damadın ailelerinin ekonomik durumuna bağlı olarak günlerce sürebilmektedir.²⁹⁸

En önemli samskara olarak kabul edilen evlilikte düğün öncesi belli hazırlıklar yapılmaktadır. Bölgeden bölgeye bu hazırlıkların gün sayısı değişebilmektedir. Düğün öncesi hazırlıklarda genellikle gelin ve damada hayırlı olacağı ve vücut için yararlı olduğu düşüncesi ile zerdeçal kökü ve yağlı bir krem sürülmektedir.²⁹⁹ Evlilik töreninden önce

²⁹⁶ Pandey, *Hindu Samskâras*, 207-208.

²⁹⁷ Kaya, *Hinduizm*, 68; Yitik, *Doğu Dinleri*, 68.

²⁹⁸ “Hindu Marriage Traditions And Wedding Rituals” (Erişim 01 Ekim 2020).

²⁹⁹ Pandey, *Hindu Samskâras*, 208.

gelinin ellerine ve ayaklarına kına (mendhi) sürülmekte ve kız düğüne hazırlanmış sayılmaktadır. Aynı zamanda damadın ayaklarına da kına sürülmektedir.³⁰⁰

Düğün günü damat beyaz pamuklu geleneksel bir kıyafet giymekte³⁰¹ gelin ise *sâri* veya *lehanga* adında bir kıyafet giymektedir. *Sâri* ipek, parlak, renkli ve işlemeli dikişsiz bir kumaştır. Bu kumaş bedene sarılır ve bir ucu omuz üzerinden aşağı sarkıtılır. *Lehanga* ise, bol işlemeli bir etektir. *Lehanga* göğüs altından bir bluzla giyilmektedir. Genellikle koyu kırmızı renkte olan *sâri* ve *lehanga* gelinin bekaretini simgelemektedir. *Sâri* ve *lehanga*lar genellikle kullanım şekillerine göre tasarlanmakta olup renkleri geleneklere göre farklılık gösterebilmektedir.³⁰² Ayrıca düğün günü gelinle damat kötü gözlerden korunmak için yüzlerini örten bir peçe (*sehra*), başlarına taç (*mukut*) takmaktadırlar.³⁰³

Evlilik töreni başlarken yanmakta olan ateşin batısına bir değirmen taşı ve kuzeydoğusuna bir su kavanozu konulmaktadır. Gelin damadın sağ eline dokunmakta ve damat bu sırada ateşe sunum yapmaktadır. Gelinin yüzü doğuya dönük, damatta batıya doğru dönük olacak şekilde ayakta iken damat, “mutluluk için senin elini tutuyorum” diyerek gelinin başparmağını tutmaktadır. Damat sadece erkek çocuğu olması istediği zaman gelinin başparmağını tutmakta, damat kız çocuklarının da olmasını arzu ederse gelinin diğer parmaklarını da tutması gerekmektedir. Damat hem kız hem de erkek çocuk isterse damadın bütün parmaklarını gelinin saçının üst kısmında tutması gerekmektedir.³⁰⁴ Bu tören sonrasında gelin ateşin ve su kavanozunun etrafında üç kez dönmektedir. Sonra damat “ben cennetim, sen yeryüzüsün, ikimiz burada evlenelim, çocuk sahibi olalım, sevgi ve güzelliklerle dolu yıllar yaşayalım” şeklinde mırıldanmaktadır. Gelin değirmen taşının etrafında tekrar dönmeye başlamakta ve damat geline “bu taşa bas, taş gibi sağlam ol, düşmanlarının üstesinden gel, düşmanlarını ayaklar altına al” demektedir. Bu arada gelinin birleştirdiği ellerine erkek kardeşi veya yakın akrabalarından birisi önce berrak bir tereyağı sonra, yine kardeşi veya yakın akrabası iki kez kızarmış tahıl dökmektedir. Bu uygulamanın ardından damatta kurbanlık veya sunum

³⁰⁰ Zerrin Özge Erbilin, *Hint Kültüründe Evlilik Gelenekleri ve Kadın Takıları* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 84,167.

³⁰¹ “The Hindu Marriage, Past and Present” (Erişim 10 Ekim 2020).

³⁰² “Hint Kıyafetleri” (Erişim 08 Mayıs 2021); “Sari”, *Wikipedia* (Erişim 08.05.2021); Erbilin, *Hint Kültüründe Evlilik Gelenekleri ve Kadın Takıları*, 170.

³⁰³ Erbilin, *Hint Kültüründe Evlilik Gelenekleri ve Kadın Takıları*, 85-86.

³⁰⁴ Rigveda. 10:85.36; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/528.

malzemelerinin üzerine eritilmiş tereyağı dökmektedir.³⁰⁵ Bu ibadeti yöneten din adamı gelin ve damadın başlarını bir araya getirerek ve ateşin yanındaki su kavanozundan su alarak ikisinin başına serpiştirmektedir. Gelin törenin yapıldığı gece çocukları ve kocası hayatta olan bir brahmin kadının evinde kalmaktadır. Gelin o gece kutup yıldızını ve takım yıldızını gördüğü vakit “kocam uzun ömürlü olsun ve ona yavrular vereyim” diyerek sessizliğini bozmaktadır. Daha sonra ise evli çift yalnız bırakılmaktadır.³⁰⁶

Evliliği simgeleyen ateş tutuşturulduktan sonra, yere bir boğa postu serilmekte ve gelin bu postun üzerine oturmaktadır. Gelin burada otururken damat, “dilerim ki Prajapati bize soylar yaratabilir, yaşlanıncaya kadar kalplerimizi bir arada tutar...”³⁰⁷ demektedir. Çift bu vakitten sonra hububat cinsinden bir şey yiyememekte ve bekarlıklarını devam ettirmektedirler. Gelin ve damat üç gece veya on iki gece boyunca kimilerine göre ise bir yıl boyunca yatak yerine yerde yatmaktadırlar.³⁰⁸

Hindu evlilik törenlerinde en önemli ritüel *saptapadi*dir.³⁰⁹ Gelin ve damadın yedi adım atarak gerçekleştirdiği bu tören evliliğin en önemli ayini olarak zikredilmektedir. Nitekim gelin *saptapadi*yi yapınca evli olarak kabul edilmektedir. Bu ayin gelinin, kocasını dinî ateşin etrafında eş olarak seçmesidir. Bu ritüelde ilk olarak gelinin annesini yüceltmek için öncelikle bir yağ lambası töreni icra edilmektedir. Sonrasında gelin ve damat boyunlarındaki çiçekleri karşılıklı olarak değiştirmekte ve ardından damat gelinin alnına *sindoor*³¹⁰ sürmektedir. Damat sonrasında *pandal* denilen tentenin altına geçmekte ve gelin de bu tentenin altına gelerek damadın sol tarafına oturmaktadır. Gelin ve damadın ardından ebeveynleri de bu tentenin altına gelerek buraya oturmaktadırlar.³¹¹

Saptapadi ritüeli başlamadan önce damat ve gelinin giysisi düğümle birbirine bağlanmaktadır. Çift ayağa kalkıp el ele tutuştuğunda tören başlamış olmaktadır. Bu ritüel ile evlilik kutsallık kazanmaktadır. Hindu geleneğinde ritüelin uygulanış biçimi oldukça önem arz etmektedir. Gelin öncelikle ateşin etrafında üç defa dönmekte geri kalan

³⁰⁵ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/528.

³⁰⁶ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/529-530.

³⁰⁷ Rigveda. 10: 85. 43-46,47.

³⁰⁸ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/530.

³⁰⁹ “Saptapadi”, *Wikipedia* (Erişim 22 Aralık 2020).

³¹⁰ Sindoor geleneksel olarak bir kadının saçının ayrılma çizgisi boyunca veya alnına nokta olarak uygulanmaktadır. Hinduizm’de Sindoor, kadınların evlilik statülerini belirtmek için uygulanmaktadır. Konu ile ilgili detaylı bilgi için bkz. “Sindoor”, *Wikipedia* (Erişim 26 Aralık 2020).

³¹¹ Erbilin, *Hint Kültüründe Evlilik Gelenekleri ve Kadın Takıları*, 86-88.

dönüşlerini ise damadın evinde gerçekleştirmektedir. Bu yürüyüş esnasında damat sağ elini gelinin sağ omzuna koyarak yürümekte ve gelin her adımında eşine olan bağlılığını göstermektedir. Bu ritüel çiftin kuzey doğu yönünde yavaşça dönmeleriyle tamamlanmakta ve ritüelin tamamlanmasının ardından çift karı koca olmaktadır.³¹²

Görüldüğü üzere Hindu düğünlerinde uygulanan belli törenler bulunmaktadır. İlk olarak tören için belli bir hazırlık yapılmakta sonrasında dua okunması, kutsanmış ateşe sunum yapılması (homa), ateşin etrafında çiftin dönmesi ve son olarak gelin ve damadın ateşin çevresinde yedi adım atması olan saptapadi ritüelleri icra edilmektedir.³¹³

2.3.4. Evlilik Türleri

Hindu dinî metinlerinden bazıları evlilik biçimlerini farklı düzenlemekte ve metinler bu konuda farklı görüşler ileri sürmektedirler. Evlilik çeşitleri konusunda mutabakatın sağlandığı dinî metin ise, Manu Kanunnamesi kabul edilmektedir.³¹⁴ Manu Kanunnamesi'nde sekiz tane evlilik çeşidinden bahsedilmekte ve bu evlilik türlerinden bazılarının yarar sağladığı bazılarının ise, bu dünyada ve öteki dünyada kötülükler getirdiği izah edilmektedir.³¹⁵ Manu Kanunnamesi'nde belirtilen sekiz evlilik çeşidi ise, Brahma, Daiva, Arsha, Prajapatya, Asura, Gandharva, Rakshasa ve Paisaka evliliğidir.³¹⁶

1.Brahma Evliliği: Kızın değişik giysiler ve mücevherlerle onurlandırıldıktan sonra babası tarafından Vedaları öğrenmiş ve iyi davranışları olan bir erkeğe verilmesidir.³¹⁷ Evlilik türlerinin en şerefli ve en iyisi olarak kabul edilen Brahma evliliğinde kız, karakterli ve Vedaları öğrenen bir kimseye karşılığında hiçbir şey almadan armağan olarak verilmektedir.³¹⁸

2.Daiva Evliliği: Babanın kızını süslerle ve mücevherlerle süsledikten sonra kurban ritüelini düzenli şekilde yerine getiren bir din adamına vermesidir.³¹⁹ Daiva evliliği

³¹² Erbilin, *Hint Kültüründe Evlilik Gelenekleri ve Kadın Takıları*, 89-92.

³¹³ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/531; Arslan, "Manu Kanunnamesi'nde Evlilik", 122.

³¹⁴ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/518.

³¹⁵ Manu. 3:20.

³¹⁶ Manu. 3:21; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/516; Pandey, *Hindu Samskâras*, 158.

³¹⁷ Manu. 3:27; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/517.

³¹⁸ Pandey, *Hindu Samskâras*, 169.

³¹⁹ Manu. 3:28.

Hinduların üst üç sınıfı arasında uygulanmakta ve insanların kızlarını bir rahiple evlendirmesinin değerli olduğu kabul edilmektedir.³²⁰

3.Arsha Evliliği: Kızın babasının damattan bir çift sığır (bir inek ve bir boğa) ya da iki çift sığır aldıktan sonra kızını vermesidir.³²¹ Damattan alınan bu mal kız için bir bedel değildir. Bu damadın gönlünden koparı hediye etmesidir. Damat tarafından gelinin ailesine takdim edilen bu hediyeler damadın onlara saygı duyduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.³²²

4.Prajapatya Evliliği: Kutsal görevlerin bir erkek ve bir kadın tarafından ortak olarak yapılması Prajapatya evliliğidir. Kızın babasının çifte “ikinizin de görevlerini birlikte yerine getireceğine inanıyorum” mantrasını okuması ve damadı onurlandırmasının ardından kızını vermesidir.³²³

5.Asura Evliliği: Damadın gelini özgür iradesiyle kabul edip geline ve gelinin akrabalarına para ödeyerek gerçekleştirdiği evliliklerdir.³²⁴ Asura evliliği, kızın para veya paraya eş değer bir mal ile satıldığı düşüncesinden dolayı uygun görülmemektedir.³²⁵ Bu evlilikler uygun görülmemesine rağmen Hindistan’da özellikle düşük kastlarda ve yoksul ailelerde halen varlığını devam ettirmektedir.³²⁶

6.Gandharva Evliliği: Kız ve erkeğin kendi tutkularıyla istekli bir şekilde bir araya gelmeleridir.³²⁷ Hindu geleneğinde evliliğin amacı soyu devam ettirmek iken Gandharva evliliğinde amaç cinsel birleşmedir. Bu sebepten dolayı ilk dört evlilik türünden değersiz görülmekte ve onaylanmamaktadır.³²⁸

7.Rakshasa Evliliği: Manu Kanunnamesi’ne göre kızın babasına zarar verilmesi (öldürme, yaralama) sonucu kızın zorla götürülmesi şeklinde gerçekleşen evliliklerdir.³²⁹ Bu evlilik türünde kız zorla götürülmekte ve kızın babası kızını kaçıranlardan korktuğu için

³²⁰ Pandey, *Hindu Samskāras*, 169.

³²¹ Manu. 3:29; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/517.

³²² Pandey, *Hindu Samskāras*, 168.

³²³ Manu. 3:31; Pandey, *Hindu Samskāras*, 167.

³²⁴ Manu. 3:31.

³²⁵ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/517; Pandey, *Hindu Samskāras*, 164-165.

³²⁶ Pandey, *Hindu Samskāras*, 165.

³²⁷ Manu. 3:32.

³²⁸ Manu. 3: 32; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/519.

³²⁹ Manu. 3: 33.

bir şey yapamamaktadır.³³⁰ Daha çok savaşılan kabilelerde olan Rakshasa evliliği ayrıca ilkel halkların tamamında var olan en eski evlilik şeklidir.³³¹

8.Paisaka Evliliği: Sarhoş, şuuru yerinde olmayan, uykulu bir erkeğin kıza tecavüz ederek sahip olduğu evlilik biçimidir. En az onaylanan evlilik şekli olup en kötü uygulamadır.³³²

İlk dört evlilik türünde kızın babasının damada hediyesi varken, Rakshasa ve Paisaka evliliğinde babanın bir armağanı söz konusu değildir. Rakshasa ve Paisaka evlilik türleri kızın isteği dışında olmaktadır.³³³

Bazı araştırmacılar sekiz tür evlilik biçiminin tamamını onaylamamakta, kadının güvence altında olduğu evliliklere onay vermektedirler.³³⁴ Brahma, Daiva, Arsha ve Prapajaty, bu dört evlilik biçimi övgüye değer görülmekte, Brahma evliliği ise en iyi ve en değerli evlilik biçimi kabul edilmektedir. Diğer evlilik çeşitlerinin ise üstünlük sırasıyla birbirlerini takip ettikleri zikredilmektedir. Gandharva evliliğine müsamaha gösterilmekte, son iki evlilik çeşidi olan Rakshasa ve Paisakanın uygulanması ise hoş karşılanmamaktadır. Ancak son dönemlerde hepsi yasal evlilik olarak kabul edilmektedir.³³⁵ Modern dönemlerde Brahma ve Asura evliliği ön planda olan iki evlilik biçimidir. Nitekim Brahma evliliğinde temiz olan kız armağan olarak sunulmakta, Asura evliliğinde ise damat veya ailesi, gelinin babasına veya başka bir vasisine maddi bedel ödemektedir. Babaya veya vasiye ödenen bu bedel sonrasında hediye şeklinde geri alınamamaktadır. Gandharva evliliği ise çok rastlanılan bir evlilik türü değildir. Boşanmış dul kadınların yeniden evlenmesi durumunda bu evlilik Gandharva olarak kabul edilmektedir. Çünkü Hindu inancında boşanmış kadın bir armağan olarak görülmemektedir.³³⁶

³³⁰ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/519.

³³¹ Pandey, *Hindu Samskāras*, 160.

³³² Kane, *History of Dharmasastra*, 2/519; Pandey, *Hindu Samskāras*, 159.

³³³ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/519.

³³⁴ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/520.

³³⁵ Pandey, *Hindu Samskāras*, 158.

³³⁶ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/525-526.

Ayrıca Manu Kanunnamesi'nde, eğer bir erkek kendi kastından bir kızla kendi rızasıyla cinsel ilişkiye girerse, kızın babasının istediği doğrultuda babaya bir ücret ödemek zorunda olduğu belirtilmektedir.³³⁷

Manu Kanunnamesi'nde hangi evlilik türünü hangi kastın uygulayacağı konusu ile ilgili farklı açıklamalar bulunmaktadır. İlk altı evlilik biçimini Brahminler, son dört biçimi Kşatriyalar, son dört biçimi Rakshasa evliliği hariç tutularak yine Vaisya ve Sudra kastlarının uygulayabileceği açıkça zikredilirken devam eden pasajda ise ilk dört biçimin Brahminler, Rakshasa'nın Kşatriya, Asura biçiminin Vaisya ve Sudra için daha uygun olduğu zikredilmektedir. Aynı metinde bu konu ile ilgili çelişkili ifadeler devam etmekte olup son iki türün yasal kabul edilemeyeceği dahi zikredilmektedir.³³⁸

2.3.4.1. Evlilik Türlerinin Çocuklara Etkisi

Hinduizm'in kutsal metinlerinde ifade edildiği üzere, bir çiftin evlilik türü soyunun karakterine etki etmektedir. Yani evlilik onaylanmış bir türde ise soyun iyi, evlilik onaylanmamış bir türde ise soyun kötü bir karaktere sahip olacağı belirtilmektedir.³³⁹ Manu Kanunnamesi'nde, *Brahma* ve diğer üç tür evliliklerden doğan çocukların *Veda* sevgisi ile donatıldıkları, manevi üstünlüklerle dolu, erdemli, zengin, şöhret sahibi oldukları ve mutlu uzun bir ömür sürecekleri belirtilmektedir. Diğer evlilik türlerinden doğan çocukların ise, acımasız, yalancı oldukları ve *Vedalar*dan nefret ettikleri belirtilmektedir.³⁴⁰

Bazı dinî metinlerde de ilk dört evlilik türünden doğan erkek çocukların kaç nesil kutsal kılındıkları açıklanmaktadır. Buna göre, *Brahma* evliliğinden doğan erkek çocuk, on nesil geçmiş, on nesil geleceği ve kendisi de dahil toplam yirmi bir nesli günahlardan arındırmaktadır. *Daiva* evliliğinden dünyaya gelen erkek çocuk, yedi nesil geçmiş, yedi nesil geleceği ve kendisi de dahil toplam on beş nesli günahlardan arındırmaktadır. *Prajapatya* evliliğinden dünyaya gelen erkek çocuk, altı nesil geçmiş, altı nesil geleceği ve kendisi dahil toplam on üç nesli günahlardan arındırmaktadır. *Arsha* evliliğinden

³³⁷ Manu. 8: 366; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/520.

³³⁸ Manu. 3: 23-25.

³³⁹ Apastamba Dharmasutra. 2: 5.12; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/524.

³⁴⁰ Manu 3: 39-42.

doğan erkek çocuk ise, üç nesil geçmişi, üç nesil geleceği ve kendisi dahil toplam yedi nesli günahlardan arındırmaktadır.³⁴¹

2.3.4.2. Kocasını Ölen Kadının Kayını ile Evlendirilmesi Geleneği (*Niyoga*)

Niyoga, bir kadının kocası çocuğu olmadan ölmüşse, kadının kocasının erkek kardeşi ile yalnızca çocuk sahibi olmak için birlikte olduğu eski bir Hindu geleneğidir.³⁴²

Gautama Dharmasutra’da, kocası ölmüş ve çocuk sahibi olmayı arzulayan bir kadının, kayınbiraderinden çocuk dünyaya getirebileceği belirtilmektedir.³⁴³ Kayınbiraderin olmaması durumunda ise bu rolü bir akraba (sapinda), aynı soydan (sagotra) olan veya aynı kasttan biri yerine getirmektedir.³⁴⁴

Dinî metinlerde *niyoga* uygulaması tarımsal metaforlar kullanılarak açıklanmaktadır. Dul kadına *ksetra* (tarla), tayin edilen erkeğe *niyogin/bijin* (tohum eken), doğan çocuğa ise *ksetraja* denilmektedir.³⁴⁵

Niyogaya izin verilebilmesi için gerekli olan bazı şartlar bulunmaktadır. Buna göre, merhum kocanın ölü veya diri bir oğlu olmamalı, tayin edilen erkek, kocanın erkek kardeşi, sapindası veya sagotrasası olmalı, tayin edilen erkek ile dul kadın bunu şehvi duygularla değil bir görev duygusu ile yerine getirmeli, bu ilişki bir oğul olana kadar bazılarına göre ise iki oğul olana kadar devam etmeli, dul kadın kısır olmamalı ayrıca geçmişte de çocuk sahibi olmamalıdır.³⁴⁶ Ayrıca Yajnavalkya’da belirtildiği üzere, kadın veya tayin edilen erkek *niyoga* hükümlerine aykırı davranışları halinde para cezası ile cezalandırılabilir.³⁴⁷

Niyoga çocuğunun kime ait olduğu konusunda ise farklı görüşler bulunmaktadır. İlk görüşe göre, çocuk tayin edilen kişiye ait sayılmaktadır. İkinci görüşe göre ise, doğan

³⁴¹ Manu. 3: 37-38; Yaj. 1: 58-60; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/524.

³⁴² “Niyoga”, *Hinduism Facts* (Erişim 01 Aralık 2020).

³⁴³ Gautama Dharmasutra. 18:4-8; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/559.

³⁴⁴ Smita Sahgal, “Levirate in Ancient Israel: Overlapping Frames with Early Indian Practice of Niyoga”, *Advances in Social Sciences Research Journal* 5/7 (Temmuz 2018), 244; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/559.

³⁴⁵ Smita Sahgal, “Exploring the Beneficiaries: A Gendered Peep into the Institution of Niyoga in Early India”, *Indian Historical Review* 39/2 (Mart 2015), 168; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/600.

³⁴⁶ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/601.

³⁴⁷ Yaj. 2: 234; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/601.

çocuk merhum kocaya ait kabul edilmektedir.³⁴⁸ Genel kabul gören görüş ise ikinci görüş olan doğan çocuğun tayin edilen erkeğe değil merhum babaya ait olduğudur. Tayin edilen kişi çocuğun biyolojik babası hükmünde kabul edilmekte ve ileriki dönemlerde çocukla herhangi bir babalık ilişkisi olmamaktadır.³⁴⁹

Manu Kanunnamesi'nde ise *niyoga* ile ilgili farklı ifadeler yer almaktadır. Manu Kanunnamesi'nin belli pasajlarında *niyoganın* uygun ve geçerli olduğundan bahsedilmekte iken bazı pasajlarında ise bu uygulama kınanmakta ve yasak olduğu ifade edilmektedir.³⁵⁰

2.3.4.3. Çok Evlilik

Hindu geleneğinde tek eşlilik ideal olan ve muhtemel kural olmasına rağmen Vedik literatürde çok eşliğe yönelik fazlaca atıf bulunur.³⁵¹

Kutsal metinlerde bir erkeğin çok sayıda eşinin olabileceği ancak bir kadının aynı anda çok kocasının olmaması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca bir erkeğin karısı hiç çocuk dünyaya getirmemişse, oğulsuz ise veya kısırca başka biriyle evlenmeden önce sekiz yıl, yalnızca ölü doğmuş çocuk sahibi ise on yıl, karısı yalnızca kız çocuk dünyaya getirmişse on iki yıl beklemesi gerekmektedir. Erkeğin bu kuralları ihlal etme durumu olursa para cezası ile cezalandırılması gerektiği de belirtilmektedir.³⁵²

Manu Kanunnamesi ve Yajnavalkya'da, kadının bir hastalığının bulunması, abartılı harcama yapması, üslubunun sert olması ve kız çocuğu dünyaya getirmesi durumunda kocasının başka biriyle evlenebileceği de belirtilmektedir.³⁵³

Dinî metinlerde çok eşliliğe izin verilmesine rağmen modern dönemde evlilikleri tek eşli hale getirmek için çaba sarf edilmektedir.³⁵⁴

³⁴⁸ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/605.

³⁴⁹ “Niyoga”, *Wikipedia* (Erişim 09 Aralık 2020).

³⁵⁰ Manu. 9: 59-70.

³⁵¹ Rigveda. 10: 145; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/550.

³⁵² Kane, *History of Dharmasastra*, 2/552.

³⁵³ Manu. 5:80; Yaj. 1:80; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/552.

³⁵⁴ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/554.

2.3.4.4. Kastlar Arası Evlilik

Modern dönemlerde ima edildiği şekliyle katı bir kast anlayışının Rigveda döneminde mevcut olmadığı bazı akademisyenler tarafından belirtilmektedir. Sonraki zamanlarda dört kastın varlığının kabul edildiği ve Hindu kültüründe üstünlük ve aşağılık fikirlerinin kast anlayışı ile yaygınlık kazandığı bilinmektedir.³⁵⁵

Hinduizm’de evlenme kararı kişilerin sorumluluğundan ziyade kastların sorumluluğunda olan bir uygulama olarak görülmektedir. Bu sebepten dolayı, kadın ve erkeğin ailelerine danışmadan bağımsız olarak evlenmeye karar vermeleri tehlikeli ve geleneklere karşı bir tavır olarak kabul edilmektedir. Nitekim bir çift evlendiğinde, bu birliktelik bireylerin değil, bir soyun statüsü olarak görülmektedir.³⁵⁶

Hindu geleneğinde yüksek kastlar arasında evliliğin diğer samskaralardan daha etkili olduğu kabul edilmektedir. Ancak bu evliliğin, düşük kastların hayatında daha az önemli olduğu anlamına gelmemektedir. Nitekim düşük kastlar yüksek kasta nazaran daha az samskara uyguladığından evlilik onlar için daha önemli bir olay haline gelmektedir.³⁵⁷

Bireyin içinde yer aldığı kastın onun evliliğinde önemli bir rol üstlendiğini belirtmek gerekir. Dinî metinlerde uygun olan evlilik şeklinin, bir kimsenin içinde bulunduğu aynı kasttan bir kızla ya da erkekle evlenmesi olduğu vurgulanmaktadır. Yine metinlerde bir erkeğin aynı kasttan bir kızla evlenmemesi durumunda onun günahkâr olduğu da belirtilmektedir.³⁵⁸

Manu Kanunnamesi’nde bir kız için en iyi evliliğin, kendi kastından olan bir erkekle evlenmek, bir erkek için de en iyi evliliğin kendi kastından veya daha alt kasttan bir kızla evlenmek olduğu belirtilmektedir. Buna göre Brahmin kastından bir erkek, kendi kastına mensup bir kızla evlenebileceği gibi, Kşatriya, Vaisya ve Sudra kastından bir kadınla da evlenebilmektedir. Kşatriya kastından olan bir erkek, kendi kastından, Vaisya ve Sudra kastından bir kadınla evlenebilmektedir. Ancak Brahmin ve Kşatriya kastına mensup olan bir erkek Sudra kastından bir kadını ilk eş olarak alamamaktadır. Vaisya kastından olan

³⁵⁵ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/447.

³⁵⁶ Harman, “The Hindu Marriage As Soteriological Event”, 170.

³⁵⁷ Harman, “The Hindu Marriage As Soteriological Event”, 172.

³⁵⁸ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/448.

bir erkek ise, kendi kastından bir kadınla ve Sudra kastına mensup bir kadınla, Sudra kastından olan bir erkek ise sadece kendi kastına mensup olan bir kadınla evlenebilmektedir.³⁵⁹

Dinî metinlerde ilk üç kasta mensup olanların (iki kez doğanlar: dvija) Vedik duaları okumaksızın Sudra kastından bir kızla evlenebileceği belirtilmektedir. Ancak böyle bir kimsenin Sudra kastından bir kızla evlenmesi durumunda ailesinin statüsü alçalacağı ve cenneti kaybedeceği düşünülerek karşı çıkılmaktadır. Ayrıca ilk üç kasta mensup olanların (dvija) Sudra kastından bir kadınla evlenmesinin tek nedeninin şehvi duygulardan kaynaklı cinsel arzuları olduğu belirtilmektedir. Sudra kastına mensup bir kadınla evlenen dvijati erkekler, ailelerinin ve soylarının statülerini Sudra statüsüne indirgedikleri için bu tür evlilikler şiddetle kınanmaktadır.³⁶⁰

Hindu inancında Brahmin kastına mensup olan bir erkeğin, Sudra kastından olan bir kadından erkek çocuk sahibi olması durumunda Brahmin statüsünü kaybedeceğine ve cehenneme gideceğine inanılmaktadır.³⁶¹

Yajnavalkya'ya göre, Brahmin ve Kşatriya kastına mensup bir erkek kendi kastından veya diğer kastlardan bir kızla evlenebilmektedir. Ancak bir dvijanın Sudra kastından olan bir kızla evlenmemesi gerektiğini belirtilmektedir.³⁶²

Yajnavalkya ve Manu Kanunnamesi'nde Brahmin kastından bir erkeğin dört kasta mensup dört kadından erkek çocukları olduğunda servetinin dörde bölüneceği zikredilmektedir. Buna göre, Brahmin kastına mensup kadından doğan erkek çocuk servetin yüzde 40'ını, Kşatriya kastına mensup kadından doğan erkek çocuk yüzde 30'unu, Vaisya kastına mensup bir kadından doğan erkek çocuk yüzde 20'sini, Sudra kastına mensup olan karısından doğan erkek çocuk ise yüzde 10'unu almaktadır.³⁶³

³⁵⁹ Manu. 3: 12,14; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/448.

³⁶⁰ Manu. 3: 15-19; Vishnu Dharmasutra 26: 5-6; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/448-449.

³⁶¹ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/449.

³⁶² Yaj. 1:57.

³⁶³ Yaj. 2:125; Manu. 9:152-153; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/449.

2.3.5. Boşanma

Bilindiği üzere bazı tören ve uygulamalarla başlayan evlilik müessesesi, her zaman istenildiği gibi yürümekte ve iki insanın kurmuş olduğu bu birliktelik, “boşanma” adı verilen uygulamayla sona erdirilmektedir. Diğer birçok toplumda olduğu gibi Hint toplumunda da en önemli tören olan evliliğin sona erdirilmesi hoş karşılanmaz.

Boşanmayla ilgili Hinduizm’in kutsal metinlerinde fazla bir bilgi mevcut olamamakla birlikte evlilik, homa ve saptapadi ritüeli ile tamamlandığı için Hindu geleneğinde evliliğin sona erdirilmemesi uygun görülmektedir.³⁶⁴ Manu Kanunnamesi’nde de karı koca arasındaki sadakatin ölüme kadar devam etmesi istenmektedir.³⁶⁵

Hinduizm’de dinî anlamda uygun bir gerekçe olmaması durumunda evliliğin sonlandırılması uygun görülmemektedir. Boşanma hoş görülmeleyen bir durum olarak görüldüğü için Hindu yasalarında olmasına rağmen çok rastlanılmamaktadır.³⁶⁶ Çünkü bir Hindu için evlilik zorunlu ve kutsal kabul edilmekte ve eşlerin sadece ölene kadar değil, ölümden sonra bile diğer dünyada birbirlerine bağlı olduklarına inanılmaktadır.³⁶⁷

Hindu geleneğinde, brahma, prajapatya, arsa ve daiva evlilik türleri babanın onayı ile olduğu için bu dört evlilik formunda evlilik bağı sonlandırılmamaktadır. Ancak gandharva, asura veya raksasa türünde olan evliliklerde eşlerin birbirinden nefreti söz konusu olursa karşılıklı olarak evlilik bağı feshedilebilmektedir.³⁶⁸

Hindistan farklı dinleri, farklı dilleri ve farklı ırkları olan toplumsal bir yapıya sahiptir.³⁶⁹ Çok farklı grupları bünyesinde barındıran Hindistan’da bu farklı gruplar kendi kanunlarına, kendi örf ve adetlerine göre yönetilmektedir. Ayrıca burada yaşayan Müslüman ve Hristiyanların aile meselelerini düzenleyen kanunlar da bulunmaktadır.³⁷⁰ Hindu toplumu, gelenekleri, evlilikleri ve dini inançları bakımından çok fazla kast ve alt gruplara ayrılmaktadır. Yapılan araştırmalarda Brahmin kastına mensup olanlar arasında

³⁶⁴ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/619.

³⁶⁵ Manu, 9:101.

³⁶⁶ Arslan, “Manu Kanunnamesi’nde Evlilik”, 124.

³⁶⁷ S. Pothen, “Divorce in Hindu Society”, *Journal of Comparative Family Studies* 20/3 (Autumn 1989), 378.

³⁶⁸ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/621-622.

³⁶⁹ Pothen, “Divorce in Hindu Society”, 379.

³⁷⁰ Premchand Dommaraju, “Divorce and Separation in India”, *Population and Development Review* 42/22 (2016), 200.

boşamaların daha yüksek olduğu ve bunu Vaisya kastının takip ettiği görülmektedir. Bu kastlardaki kimseler genellikle evlilik anlaşmazlıklarını ise, kast konseyleri aracılığı ile çözmektedirler.³⁷¹

Modern dönemlerde Hindular arasında boşanmaya izin veren yasaların çıkarılması için çabalar gösterilmiş³⁷² 1920’li yıllarda denenmiş ancak çok etkili olmayınca 1955’te evlilikleri yasal olarak feshetmek için Hindu Evlilik ve Boşanma Yasası çıkarılmıştır.³⁷³ Hindistan 1955’te Hindu Evlilik Yasasını kabul ederek birçok açıdan Hindu pratiğinden sapmış ve boşanmayı tüm Hindular için kullanılabilir hale getirmiştir.³⁷⁴

Hindu Evlilik Yasası, kast konseyleri, yarı yasal ve resmi olmayan kurumların geleneksel yollarla verdiği boşanmayı tanımamaktadır. Geleneksel hukukun bu şekilde tanınması boşanmaların herhangi bir kanun olmaksızın yapılabileceği anlamına gelmektedir. Boşanmak isteyen taraflar herhangi bir mahkemeye veya aile mahkemesine başvuruda bulunabilmektedirler.³⁷⁵

Hint evlilik sisteminde evliliğin istikrarını etkileyen temel özelliklerden biri çiftlerin cinsel yaşamlarından memnun olmamalarıdır. Evlilikteki istikrarı etkileyen ikinci unsur ise, eş seçimidir. Hindu geleneğinde eş seçiminde genellikle ebeveynler önemli rol oynamaktadır. Aile bireylerinin eş seçiminde etkili olması evliliklerde destek ve uzlaşma olması sebebiyle istikrarlı iken, ailelerin rol oynamadığı evlilikler daha az istikrarlı olabilmektedir. Ancak bazı araştırmacılar, ailelerin söz sahibi olmadıkları evliliklerin daha istikrarlı olabileceğini savunmaktadırlar. Evliliğin istikrarını etkileyen bir diğer husus, yeniden evlenme durumudur. Erkekler için yeniden evlenme kabul edilirken, kadınlar için yasak olmasa da sorgulanmaktadır. Özellikle çocuklu kadınlar için eşin yeniden evlenmesi kadının evli kalma kararını etkileyebilmektedir.³⁷⁶

Hindistan’da yapılan araştırmalarda çocuk sahibi olmak kadınlar için bir güç kaynağı olarak görülmekte ve çiftler arasındaki bağı sağlamlaştırdığı kabul edilmektedir.

³⁷¹ Pothen, “Divorce in Hindu Society”, 379-380.

³⁷² Kane, *History of Dharmasastra*, 2/623.

³⁷³ Pothen, “Divorce in Hindu Society”, 378.

³⁷⁴ Syed Nadeem Farhat, “Hindu Marriage Law: Need, Impediments and Policy Guidelines”, *Pluto Journals* 12/2 (2015), 140.

³⁷⁵ Dommaraju, “Divorce and Separation in India”, 201.

³⁷⁶ Dommaraju, “Divorce and Separation in India”, 198-199.

Özellikle erkek çocuk sahibi olmanın boşanmayı engellediği ve evliliğin istikrarını devam ettirdiği düşüncesi hakimdir. Erkek çocuk sahibi olmanın önemsendiği bir toplumda erkek çocuk sahibi olmamak evlilik bağlarını zorlayabilmektedir.³⁷⁷

Hindu Evlilik Yasası, boşanmanın gerçekleşebilmesi için bazı şartlar aramaktadır. Bu yasaya göre boşanmanın gerekçeleri olarak, zina, zulüm, iki yıl boyunca firar, akli dengenin yerinde olmaması ve bulaşıcı zührevi hastalıklar zikredilmektedir.³⁷⁸

Hindistan'daki mahkeme analizlerinde, 1955'te Evlilik Yasası kabul edilmesine rağmen boşanma oranlarının 1970'e kadar çok az olduğu, 1970 ile 1976 yılları arasında ise, boşanma başvurularında kademeli bir artış olduğu görülmüştür.³⁷⁹ Özellikle bu dönemde erkekler kadınlardan daha fazla başvuruda bulunmuş ve yine bu zaman aralığında kırsal kesimdeki kadınların kentte yaşayan kadınlara oranla daha fazla başvuru yaptığı görülmüştür.³⁸⁰ Öyle ki 1955'te çıkarılan Hindu Evlilik Yasası'nın hükümleri uyarınca boşanma işlemlerinin oldukça uzun sürmesinden dolayı boşanma oranı sayısının az olduğu söylenebilir. 1976'daki evlilik kanunlarında değişiklik olmasıyla birlikte boşanma prosedürü daha kolay hale gelmiştir.³⁸¹

Hint toplumunda boşanma genellikle birtakım baskılardan kaynaklanmaktadır.³⁸² Boşanma hem kadının hem de erkeğin hayatında derin izler bırakmaktadır. Çünkü boşanma insanların alışlagelmiş yaşam tarzlarında birçok değişikliği gerektirmektedir.³⁸³ Netice itibari ile boşanma hem kadının hem de erkeğin hayatında kişisel bir trajedi olmasına rağmen Hintli kadınlar için daha büyük sorunlar ve zorluklar oluşturmaktadır.

2.3.6. Çeyiz Geleneği

Hint toplumunda kız çocuklarının evlilikleri ailelerinin ekonomik durumlarını etkilediği için kız çocukları bir yük olarak görülmektedir. Hindu geleneğinde aileler çocuklarının

³⁷⁷ Pothen, "Divorce in Hindu Society", 387; Dommaraju, "Divorce and Separation in India", 204.

³⁷⁸ Pothen, "Divorce in Hindu Society", 382; Dommaraju, "Divorce and Separation in India", 198-199.

³⁷⁹ Pothen, "Divorce in Hindu Society", 386.

³⁸⁰ Vasudha Dhagamwar, "Women Who Use The Hindu Marriage Act: A Profile", *India International Centre Quarterly* 12/1 (1985), 29.

³⁸¹ Pothen, "Divorce in Hindu Society", 390.

³⁸² Pothen, "Divorce in Hindu Society", 390.

³⁸³ Pothen, "Divorce in Hindu Society", 386.

kız olduğunu öğrenince onun dünyaya gelmesini istememekte ve birçok kadın kürtaj yoluyla bu gebeliğe son vermektedir. Bunun en önemli nedeni ise çeyiz geleneğidir.³⁸⁴

Hint evliliklerinin başlıca özelliklerinden biri olan çeyiz, damat veya damadın ailesinin evlilik sırasında aldığı mal, para, süs eşyası veya her türlü servet anlamına gelmektedir.³⁸⁵ Hindu toplumunda kadın eğitilmiş ve işi olsa bile kötü özellikleri kendi bünyesinde barındırdığı ve üretken bir varlık olmadığı için bunlara telafi olarak çeyiz verilmeli düşüncesi hakimdir.³⁸⁶ Kız çocukları kendi aileleri tarafından damadın ailesine yapılan ödemeleri ebeveynlerinin kendilerine olan sevgi ve şefkatlerinin bir simgesi olarak görmektedir. Güney Hindistan’da kızın ailesi tarafından damat veya damadın ailesine verilen bu hediyelere *stridhana* (ölüm öncesi miras), Kuzey Hindistan’da ise, *kanyadhana* (gönüllü hediye) denilmektedir.³⁸⁷

Hindistan’da uygulanan bu çeyiz geleneğinin temelinde belli argümanlar bulunmaktadır. En güçlü argümanlardan biri, kadınların çeyizi ölüm öncesi bir miras olarak görmeleridir. Hindu miras yasalarına göre, ebeveynlerin ölmesi halinde erkek çocuklar ebeveynlerinin miraslarından pay alma hakkına sahipken kız çocukları ebeveynlerinin miraslarından pay alma hakkına sahip değildir. Öyle ki Hindistan’da kız çocuklarının ebeveynleri, kızlarına evlenirken verdikleri çeyizi bir nevi ölüm öncesi miras olarak kabul etmektedir. Diğer bir argüman ise, kızın ailesi tarafından damat ve ailesine verilen çeyizin kızlarını onlardan gelebilecek olan olası istismarlardan koruyabileceği düşüncesidir.³⁸⁸

Çeyiz geleneği Hint toplumunun geçmişten günümüze kadar devam eden en eski uygulamalarından biridir. Çeyiz geleneği, Hindistan’ın her yerinde yaygın olan sosyal bir sorun olarak kabul edilmektedir. Hindu toplumu gelenek ve görenekleri sebebiyle çeyiz

³⁸⁴ “Dowry in Indian Society” (Erişim 29 Haziran 2021).

³⁸⁵ Saira Salim, “Dowry, Its Causes and Consequences: A Sociological Study of Dowry Harassment and Death Cases in Aligarh District of UP”, *International Journal of Scientific and Research Publications* 7/5 (2017), 12; Mysore Narasimhachar Srivinas, *Some Reclections on Dowry* (New Delhi: Oxford University Press, 1984), 8.

³⁸⁶ Rajni Devi, “Marriage among Hindus with Special reference to Dowry”, *Journal Of Humanities And Social Science* 20/7 (2015), 6; Sadia Gondal, “The Dowry System in India – Problem of Dowry Deaths”, *Journal of Indian Studies* 1/1 (2015), 37.

³⁸⁷ Suparna Soni, “Institution of Dowry in India: A Theoretical Inquiry”, *Societies Without Borders* 14/1 (2020), 1-16; “Dowry in Indian Society”.

³⁸⁸ Saseendran Pallikadavath - Tamsin Bradley, “Dowry, ‘dowry autonomy’ and domestic violence among young married women in India” (Erişim 29 Haziran 2021).

sorunu ile karşı karşıyadır. Hindistan’da çeyiz geleneği devam etmekle kalmamış yıllar içinde farklı bir boyut kazanmıştır.³⁸⁹

Hindu toplumunda hem bir uygulama hem de bir sorun olan çeyiz, önceden yeni evli çiftin hayatlarına kolaylık sağlama amacı ile verilmekte iken şimdilerde bu gelenek iki aile arasında ticari bir uygulama haline gelmiş ve çok ciddi sonuçları olan birçok sosyo-ekonomik soruna yol açmıştır.³⁹⁰ Nitekim hediye olarak başlayan ancak maddi bir kazanç kapısı haline dönüşen çeyiz, kadını ezen ve mağdur eden bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁹¹ Hindistan’da yapılan araştırmalara göre, çeyiz geleneği erkek çocuklarını ön plana çıkarmış, kız çocuklarının ise öldürülmesine neden olmuştur.³⁹²

Hindu toplumunda kızın ailesinin maddi imkânı yetmese dahi damadın veya damadın ailesinin talep ettiği çeyizi muhakkak ödemesi gerekmektedir. Bu nedenle bir kızın evliliği ailesi için tam bir mali yıkım anlamına gelmektedir.³⁹³ Çeyiz miktarı sosyal ve ekonomik duruma bağlı olarak kişiden kişiye değişmektedir. Kızın yeni ailesindeki statüsü çeyiz miktarıyla bağlantılıdır. Çeyiz miktarı ne kadar fazla ise kızın yeni ailesindeki statüsü ve göreceği muamelede o kadar iyidir. Hindu toplumundaki kişisel çıkarların güçlü hakimiyetini betimleyen çeyiz geleneği sosyal ve ekonomik statünün sembolü hatta bir prestij meselesi olarak kabul edilmektedir. Hindistan’da önceleri üst kastlarla sınırlı olan bu gelenek sonraki dönemlerde tüm kastlar arasında uygulanan bir geleneğe dönüşmüştür.³⁹⁴

Damat ve ailesine verilen çeyiz tek bir defaya mahsus bir uygulama değildir. Hint toplumunda damadın ailesi sürekli kızın ailesinden ek taleplerde bulunmaktadır. Kızın ailesi tarafından bu talepler karşılanmadığı takdirde kız, damat ve ailesi tarafından fiziksel

³⁸⁹ Nithya Neelakandan Radha, “Institutionalization of Dowry in India: Social Custom or Modern Malaise?”, *International Journal of Science and Research* 2/9 (2013), 46; Meena Laiphrakpam - Sayam Aroonsrimorakot, “Dowry in India and bride price in Thailand”, *Journal of Thai Interdisciplinary Research* 11/6 (2016), 35.

³⁹⁰ Gondal, “The Dowry System in India – Problem of Dowry Deaths”, 37; Salim, “Dowry, Its Causes and Consequences: A Sociological Study of Dowry Harassment and Death Cases in Aligarh District of UP”, 12.

³⁹¹ Pallikadavath - Bradley, “Dowry, ‘dowry autonomy’ and domestic violence among young married women in India”.

³⁹² Gondal, “The Dowry System in India – Problem of Dowry Deaths”, 40.

³⁹³ “Dowry in Indian Society”.

³⁹⁴ Soni, “Institution of Dowry in India: A Theoretical Inquiry”, 3; Devi, “Marriage among Hindus with Special reference to Dowry”, 6.

veya zihinsel istismara maruz bırakılmaktadır.³⁹⁵ Zihinsel istismar, kızın alay veya tehdit şeklinde sözlü olarak taciz edildiği şiddet davranışının birinci aşamasıdır. İkincisi ise, intihara zorlama veya öldürmeyi içeren fiziksel istismardır.³⁹⁶ Hindistan’da çeyiz istismarı her geçen gün artmaktadır. Öyle ki, kız kocası veya kocasının ailesi tarafından aşağılanmakta ve intihar etmeye zorlanmaktadır. Kızın intihar etmemesi durumunda ise kız yakılarak yaşamı sona erdirilmektedir. Nitekim erkek için yeni bir kadınla evlenmesi yeni bir çeyiz geleneğine de sahip olmak demektir.³⁹⁷

Çeyiz geleneği kızın ailesi için ekonomik bir yük olmanın ötesindedir. Bu gelenek bazen toplumsal felaketlere de sebep olmaktadır. Hindistan’da çeyiz geleneği ile bağlantılı olarak suçluluk oranı artış göstermekte ve birçok kadının kocaları tarafından yakılarak öldürüldükleri ileri sürülmektedir.³⁹⁸ Nitekim çeyiz ölümleri, kızın kocası veya kocasının ailesi tarafından işlenen planlı ve duygusuz öldürme eylemidir.³⁹⁹

Hindistan Hukuk Komisyonu’na göre, çeyize bağlı ölüm vakalarının çoğunda bulunan ortak özellikler şunlardır: Çoğunlukla ölen kızlar genç yaştadır. Ölüm türü yangın veya zehirlenme sonucu oluşan yanıklardır. Genellikle kızın ölümünü kocası veya kocasının ailesi intihar olarak bildirir. Ayrıca yakılarak öldürülen kızların çoğu orta sınıfa mensuptur.⁴⁰⁰

Hindistan’da halen varlığını devam ettiren bu gelenek sebebiyle çeyiz yükümlülüğünü yerine getiremediği için resmi kayıtlara göre her gün yaklaşık olarak yirmiden fazla kadın, resmi olmayan kaynaklara göre ise, yetmişe yakın kadın yakılarak öldürülmektedir.⁴⁰¹

Hindistan Ulusal Suç Kayıt Bürosu (NCRB) verilerine göre, ülkede 2001 yılından 2012 yılına kadar 91.202 çeyiz ölümü vakası rapor edilmiştir. Eyalet bazında en yüksek çeyiz ölümleri iki kuzey eyalet olan Uttar Pradesh ve Bihar’da gerçekleşmiştir. Çeyiz ölümü Uttar Pradesh’te 23.824, Bihar’da ise 13.548 olarak kayıtlara geçmiştir. Çeyizle ilgili

³⁹⁵ Gondal, “The Dowry System in India – Problem of Dowry Deaths”, 38.

³⁹⁶ “Dowry in Indian Society”.

³⁹⁷ Mahmut Atay, “Hint Toplumunda Drahoma Geleneği ve Sosyal-Mobilite”, *Sosyoloji Dergisi* 4 (Mart 1993), 257; Pallikadavath - Bradley, “Dowry, ‘dowry autonomy’ and domestic violence among young married women in India”.

³⁹⁸ Atay, “Hint Toplumunda Drahoma Geleneği ve Sosyal-Mobilite”, 257.

³⁹⁹ Gondal, “The Dowry System in India – Problem of Dowry Deaths”, 38.

⁴⁰⁰ Gondal, “The Dowry System in India – Problem of Dowry Deaths”, 38.

⁴⁰¹ Oktay Uygun, *Devlet Teorisi* (İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2014), 512.

şiddet ise Kanpur, Agra, Lucknow, Delhi, Punjab, Madhya Pradesh, Rajasthan ve Haryana eyaletlerinde rapor edilmiştir. 2001-2012 yılları arasında çeyiz ölümlerinin bildirilmediği eyaletler ise Nagaland ve Lakshadweep'tir. Hindistan'da bildirilen her çeyiz ölümünün yanında bildirilmeyen binlercesi mevcuttur. TIME dergisinin raporuna göre, Hindistan'daki çeyiz ölümleri 1980'lerde dört yüz vakadan 1990'larda beş bin sekiz yüze yükselerek on beş kat artış göstermiştir.⁴⁰²

Hindistan ceza kanunları çeyizi cezalandırılabilir bir suç olarak görmektedir. Hindistan'da 1961 yılında Çeyiz Yasağı Yasası çıkarılmıştır. Bu yasa Hindistan'da çeyiz uygulamasını kısıtlayan ilk yasadır. Bu yasaya göre, çeyiz istemek, çeyiz almak ve vermek bir suç niteliğinde kabul edilmiştir. Ancak çıkarılan bu yasa hem çeyiz geleneğini önlemede hem de çeyizle ilgili şiddet ve ölümleri engellemede etkisiz kalmıştır. Hindistan Ulusal Suç Kayıt Bürosu (NCRB) raporuna göre, 1961 Çeyiz Yasağı Yasası kapsamında 6.619 vaka kaydedilmiştir. Bu kadınları çeyiz geleneğinden korumaya yönelik yasal düzenlemelerin çok zayıf olduğunu göstermektedir.⁴⁰³

Hinduizm'in kutsal metinlerinde de çeyiz alıp vermekten bahsedilmemektedir. Manu Kanunnamesi'nde de bu konuyla ilgili net bilgiler yer almamaktadır. Öyle ki Manu Kanunnamesi'nde kızın ailesinin erkeğin ailesinden para istememesi, bir babanın kızını verirken asla para almaması gerektiği, eğer para alırsa kızını satmış olacağı belirtilmektedir. Kızın babasının para alması, asla uygun görülmemekte ancak erkek tarafı için böyle bir uyarıda bulunulmamaktadır.⁴⁰⁴

Sonuç olarak, çeyiz geleneği Hint toplumunda var olan toplumsal bir sorundur. Bu gelenek Hint evliliklerinde kızlarla erkeklere eşit muamele edilmediğini göstermektedir. Günümüzde gönüllülük esasından tamamen uzaklaşan bu gelenek ticari bir boyut kazanmıştır. Hayatın her alanında kadının artan rolüne ve modernleşmeye rağmen Hindistan'da çeyizlerin değeri artmakta ve çeyiz geleneği bir prestij meselesi olarak görülmektedir.

⁴⁰² Neelakandan Radha, "Institutionalization of Dowry in India: Social Custom or Modern Malaise?", 48.

⁴⁰³ Pallikadavath - Bradley, "Dowry, 'dowry autonomy' and domestic violence among young married women in India".

⁴⁰⁴ Manu. 3: 51-52.

2.3.7. Sati Ritüeli

Hindistan’da kadınlarla ilgili uygulanan bir diğer Hint geleneği de sati ritüelidir. Sati, dul kalan kadının, kocasının cenaze ateşinde kocasıyla birlikte kendini kurban ettiği geleneksel bir uygulamadır.⁴⁰⁵ Sanskritçe kökenli bir sözcük olan sati (sutte); faziletli, iyi, adanmış, iffetli kadın anlamlarına gelir. Kelime dul kadın için incelendiğinde kocasının cenaze ateşinde kendi yaşamına son veren kadını ifade eder.⁴⁰⁶ Genel anlamda sati, ölen kocasının cenaze ateşinde yakılan kadına ve bu ritüele verilen isimdir.⁴⁰⁷ Sati ritüelinin ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı tartışmalı bir konudur. Bu konuda bazı akademisyenler kendini yakan ilk kadının Tanrıça Sati olduğunu ve sati kelimesinin kendini öldüren ilk kadın olan Tanrıça Sati’nin adından geldiğini belirtmektedirler.⁴⁰⁸

Bir Hint geleneği olan sati ritüeli kadının yaşama hakkının elinden alınmasıdır.⁴⁰⁹ Kadınların yanarak ölmeyi göze aldıkları ya da almaya mecbur bırakıldıkları bir uygulama olan sati, kadına karşı uygulanan şiddetin en ağır türüdür.⁴¹⁰ Hindu inancı gereği kocası ölmüş kadınların kendilerini ölen kocalarının cenaze ateşine atmaktan başka sorumlulukları bulunmamaktadır.⁴¹¹ Kadının ölen kocasının ateşinde yakılması eski bir Hint geleneği olmanın yanında dinsel bir tören olarak da karşımıza çıkar.⁴¹² Hindistan’da dul kalan kadın kaç yaşında olursa olsun eşiyle beraber yakılmakta ve satiyi uygulayan kadınlar kutsal sayılmaktadır. Nitekim bir nehrin bir okyanusa karışıp kendi özelliğini kaybetmesi gibi, kadının kocasıyla birleşmesi ve kişiliğini, bireyselliğini kaybetmesi gerektiği düşüncesiyle sati popüler hale getirilmeye çalışılmakta ve koca, kadının hayatının merkezi olarak kabul edilmektedir.⁴¹³

⁴⁰⁵ Ayşen Seymen Çakar, “Kadının İnsan Haklarından Bir Sapma Örneği: Hindistan’da Sati Geleneği”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 28/120 (2015), 74-75.

⁴⁰⁶ Monier Williams, *A Sanskrit-English Dictionary* (Delhi: Motilal Banarsidass, 1995), 1135.

⁴⁰⁷ Ersöz, *Manu Kanunnamesine Göre Hinduizm*, 16.

⁴⁰⁸ Mohammed Shamsuddin, “A Brief Historical Background of Sati Tradition in India”, *Din ve Felsefe Araştırmaları* 3/5 (Haziran 2020), 45.

⁴⁰⁹ Yalçın Kayalı, “Eski Bir Hint Geleneği: Satî”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 53/1 (2013), 365.

⁴¹⁰ Ayşen Seymen Çakar, “Kadının İnsan Haklarından Bir Sapma Örneği: Hindistan’da Sati Geleneği”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 28/120 (2015), 74-75.

⁴¹¹ Kayalı, “Eski Bir Hint Geleneği: Satî”, 365.

⁴¹² H.Hilal Şahin, “Hindistan’da Dul Olmak ‘Sati Uğruna Diri Diri Yakılan Kadınlar’”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 9/ (Sonbahar 2017), 61.

⁴¹³ Pothen, “Divorce in Hindu Society”, 378.

Satiyi anlayabilmek için öncelikle Hindu dul kadını anlamak gerekir. Çünkü Hint toplumunda evli kadın, güzelliği, hayır ve uğuru temsil etmekte iken, dul kalan kadın, uğursuz, hayırsız ve trajedinin temsilcisi olarak kabul edilmektedir. Kocasını ölen kadının iki seçeneği bulunmaktadır. Ya her zorluğa rağmen dul kalmayı tercih etmek ya da sati ayinini yerine getirmek.⁴¹⁴ Hinduizm’de kadınlara, küçük yaşlardan itibaren kocalarını benimsemeleri ve yaşamlarına iyi eşler olarak devam etmeleri anlatılmaktadır.⁴¹⁵ Bu sebepten olsa gerek, kocasını ölen kadın sati ritüelini yerine getirmeyi istemediği zaman aile fertlerine ve bulunduğu topluma felaket getiren iken, sati ritüelini yerine getiren kadın ise ideal bir eş olarak görülmekte ve kadının ailesine, topluma büyük bir onur ve prestij getirdiğine inanılmaktadır.⁴¹⁶

Hindular tarafından kutsal bir gelenek olarak görülen sati ritüeli dini metinlerde doğrudan veya dolaylı olarak ele alınmakta ve satinin ölümden sonraki faydaları zikredilmektedir.⁴¹⁷

Hinduların kutsal kaynaklarına bakıldığında zaman Dharmasutra’lar arasında Vişnu dışındaki diğer metinlerde satiye yönelik atıflar yer almaz.⁴¹⁸ Manu Kanunnamesi’nde de satiye yönelik herhangi bir anlatım bulunmaz.⁴¹⁹ Vedalar’da ise, kadınların kocalarının ölümünden sonra kendilerini feda etmelerine yönelik net bilgiler yer almamakta ancak dul kadınlarla ilgili imada bulunmaktadır.⁴²⁰

“Soylu kocaları olan dul kadınlar, kendilerini hoş kokularla, yağlarla ve güzel mücevherlerle süslesin. Kederden ve göz yaşından kurtularak kocasının yattığı yere gitsin.”⁴²¹

“Ey kadın, kalk, yaşam dünyasına gel; yanında yattığın artık yaşamıyor...”⁴²²

⁴¹⁴ Arvind Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays* (New Delhi: Motilal Banarsidass, 1988), 74.

⁴¹⁵ Yasemin İnceoğlu, *Hindistan Günlükleri Ötekiler, Kadın, Medya ve Toplum* (İstanbul: Köprü Kitapları, 2019), 42.

⁴¹⁶ Nehaluddin Ahmad, “Sati Tradition - Widow Burning In India: A Socio-Legal Examination”, *Web Journal of Current Legal Issues*, (2009); Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 77.

⁴¹⁷ Shamsuddin, “A Brief Historical Background of Sati Tradition in India”, 45.

⁴¹⁸ Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 22.

⁴¹⁹ Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 22; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/628.

⁴²⁰ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/628.

⁴²¹ Rigveda. 10: 18.7.

⁴²² Rigveda, 10: 18.8.

Görüldüğü üzere Rigveda'nın bu pasajlarında dul kalan kadının yakılması ile ilgili açık bir anlatıma yer verilmemekte sadece kocasının cenaze töreninde kadının da bulunduğu zikredilmektedir.⁴²³

Satiyi destekleyen metinlerden biri olan Vişnu Dharmasutra'daki "kocası öldüğünde kadınlar için cenaze ateşine atlamaktan başka vazife yoktur." ifadesi ile açık bir şekilde kadınların kocalarının ölümünden sonra kendilerini yakmaları gerektiği belirtilmektedir.⁴²⁴

Hindu dini metinlerinde "kocasının ölümüyle, kendi yaşamına son veren kişi, uzun yıllar cennette yaşar. Tıpkı bir avcının bir yılanı delikten çıkarması gibi, kadın da kocasını nerede olursa olsun çeker çıkarır ve onunla birlikte mutlu bir yaşam sürer." şeklindeki ifadelerle kocasının cenaze ateşine atlayan kadın cennetle müjdelenmekte ve kocasının cenaze ateşinde yanan kadın kocasını günahlardan arındırmaktadır. Bir kadın kendini kocasının cenaze ateşinde yakmadığı sürece tekrar tekrar bir kadın olarak dünyaya gelmekten kurtulamaz. Yine Brahmana bir kadının, kocasının cenaze ateşine kendini attığında kocasıyla bütünleşeceği belirtilirken, kadının kocasının cenaze ateşinde kendini yakmaması durumunda da saçlarını süslemekten vazgeçmesi ve hayatını bir deri bir kemik kalacak şekilde devam ettirmesi gerektiği zikredilmektedir.⁴²⁵ Nitekim Hindu inancında tekrar tekrar kadın olarak dünyaya gelmek büyük bir lanet olarak görülmektedir. Kadın sati ritüelini yerine getirdiği zaman kocasının bütün büyük günahlarını temizlemektedir. Kadının kocasının cenaze ateşine atlaması erdemli bir davranış kabul edildiği için ateşin erdemli bir kadına zarar vermeyip onu yücelttiği kabul edilmektedir.⁴²⁶

Kanlı savaş anlatımlarının yapıldığı Mahabharata Destanında da dul kadının yakılması ile ilgili anlatımlar bulunmaktadır. Bu anlatımlardan biri de Pandu'nun en sevdiği karısı Madri'nin kocasının ölümüyle beraber kendini onun cenaze ateşine atarak yakmasıdır.⁴²⁷

⁴²³ Shamsuddin, "A Brief Historical Background of Sati Tradition in India", 51.

⁴²⁴ Vishnu Dharmasutra: 25.11; Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 22.

⁴²⁵ Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 31-32.

⁴²⁶ Kayalı, "Eski Bir Hint Geleneği: Sati", 373.

⁴²⁷ Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 33.

Dinî metinlerdeki ifadeler Hint kıtasında satının yayılmasına sebep olmuş ve yaşayan kadının ölen kocasıyla somutlaştırıldığı bu geleneksel ritüel Hindistan’da ilk kez m. ö. 316 yılında uygulanmıştır. Efsaneye göre Hintli lider Keteus Antigonos, Eumenes ile savaşa girmiş çetin geçen savaşta kral öldürülmüş ve geride iki karısı kalmıştı. Sati yapılması konusunda iki kadın da adeta birbiriyle mücadele etmiş ancak yaşlı olanın bunu yapması engellenmiş ve yaşlı olan eş oradan uzaklaştırılmış ve saçları kazıtılmıştır. Genç olan karısı ise, zaferine sevinerek yanındaki kadınlar tarafından taçlandırılmış, düğüne gider gibi süslenmiş ve yaptığı bu erdemli davranışlarını öven akrabalarına veda ederek aile fertlerinin huzurunda kocasının yanına uzanarak hayatına son vermiştir.⁴²⁸

Hindu tarihine bakıldığı zaman 1815-1818 yılları arasında yapılan sati ritüeli korkunç boyutlara ulaşmıştır. Öyle ki 1815 yılında 378 kadın sati uygulamışken, 1818 yılında bu sayı iki katına çıkmış ve 839 kadının sati uyguladığı kayıtlara geçmiştir.⁴²⁹

Sati uygulamasının kaldırılmasına yönelik ilk faaliyetler, Hindistan’da uzun süre egemenlik kuran Müslüman hükümdarlar tarafından başlamıştır. Müslüman hükümdarların hâkim olduğu dönemlerde sati uygulayan Hindulara cezalar verilmiş ve Hindular bu cezalardan dolayı sati ritüelinden az da olsa uzak durmuştur.⁴³⁰ İslam inancı ile taban tabana zıt olan bu ritüel Müslümanların hâkim olduğu dönemde engellenmeye çalışılmışsa da bu girişimler başarısız olmuştur.⁴³¹

Sosyal reformculardan olan Raja Rammohun Roy ve Bal Gangadhar Tilak gibi isimler satının kaldırılması gerektiğini savunmuşlardır. Hindistan’daki İngiliz yönetimi kadınların yakılmasının bir cinayet olduğu ve kesin olarak kaldırılması gerektiği düşüncesi ile 1829 yılında İngiliz Valisi William Bentinck sati uygulamasını yasaklamıştır. 1856 yılında ise, dul kadınların evlenebilmesini mümkün hale getiren bir kanun çıkartılmış ancak bu hususa Hindular hiddetle karşı çıkmıştır.⁴³²

Dul kadının ölen kocasının cenaze töreninde yaşamına son verdiği sati ritüeli toplumda hem tepkiye hem de hayranlığa yol açmaktadır. Bu ayin Hinduların perspektifinde övülen

⁴²⁸ Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 3.

⁴²⁹ Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 7.

⁴³⁰ Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 7.

⁴³¹ Ahmad, “Sati Tradition - Widow Burning In India”.

⁴³² Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 43-48; Ahmad, “Sati Tradition - Widow Burning In India”; Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987), 3/292.

bir durum iken Hindu olmayanların perspektifinde ise, bir cinayet ve bir intihar eylemi olarak görülmektedir.⁴³³ Nitekim Hindular arasında ‘suttelerimizden utanmak bir yana, onlarla gurur duyuyoruz’ ifadeleri Hinduların satiye hayranlığını açıkça ortaya koymaktadır.⁴³⁴ Hinduların sati ayinine tanıklık eden yabancıların çoğu ise, kadına acımakta, eylemi insanlık dışı, trajik ya da barbarca bularak kınamaktadır.⁴³⁵

Ayrıca Hindular arasında da gerek Orta Çağ’da gerekse modern dönemde sati geleneğine karşı protesto sesleri yükselmiştir. Smriti yorumcularından Medhatithi bunun bir intihar olduğunu belirtmektedir. Yine Smriti yorumcularından Apararka, dul kadının hayatta kalması durumunda kocası için bir şeyler yapabileceğini ancak kocasının cenaze ateşinde yanarsa sadece intihar günahına maruz kalacağını ileri sürmektedir.⁴³⁶

Hindu geleneğinde sati ritüelini yerine getirmeyen dul kadın, eşinin ölümünden sonra ailesinin himayesi altına girmekte ve onlarla yaşamına devam etmektedir. Dul kadınların mutlu görünmeleri hoş karşılanmamaktadır. Geleneğe göre, dul kalan kadınlar saçlarını kestirmeli, desensiz beyaz elbiseler giymeli, süslenmemeli, günde çok az yemek yemeli, cinselliği ve dişiliği çağrıştıracak her şeyden kendisini mahrum bırakmalıdır.⁴³⁷ Hindistan’da sati ritüelinin ortaya çıkmasında dul kalan kadınların karşılaştıkları hoş olmayan bu uygulamaların ve zorlukların etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Eski Hint geleneklerine göre eşini kaybetmenin acısını yaşayan ve uğursuz olduğuna inanılan dul kadına eski bir sari verilmekteydi.⁴³⁸ Kötü şans getirdiği düşünülen dul kadın bir sene boyunca evinin bir kenarında beklemesi, çok az yemek yemesi, çok az konuşması ve bir yılını tamamladıktan sonra yas tuttuğu yerden ayrılması gerekmekteydi. Kadın tüm bu kurallara riayet ettikten sonra üzerindeki sariyi başka bir kadının giymesi için çıkarmaktaydı. Hinduizm’de bir kadının dul kalmasının tekrar tekrar dünyaya gelme ile bağlantısı bulunmaktadır. Öyle ki Hintliler bir kadının dul kalmasını önceki hayatında işlediği günahlarına bağlamaktadır.⁴³⁹ Görüldüğü üzere dul kadınlar evlilik hayatlarına

⁴³³ Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 74.

⁴³⁴ Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 19-20.

⁴³⁵ Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 73.

⁴³⁶ Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 16.

⁴³⁷ İnceoğlu, *Hindistan Günlükleri*, 36; Kayalı, “Eski Bir Hint Geleneği: Sati”, 367.

⁴³⁸ Sâri: Hindistan’da kadınların giydiği geleneksel kıyafetin adı.

⁴³⁹ Şahin, “Hindistan’da Dul Olmak ‘Sati Uğruna Diri Diri Yakılan Kadınlar’”, 64; Kayalı, “Eski Bir Hint Geleneği: Sati”, 366.

dair olan bütün yaşantılardan mahrum bırakılmakta, toplumdan tecrit edilmekte, kötü şartlara maruz bırakılmakta ve yaşamları boyunca yas tutmaya mahkûm edilmektedir.

Sati ritüelinin, Sahmarna ve Anumarana şeklinde iki çeşidi bulunmaktadır. Bunlardan en yaygın Sahmarna, olanı kocasının ölümünden hemen sonraki 24 saat içinde kadının kocası ile birlikte yakılmasıdır. Diğerisi ise daha nadir uygulanan Anumarana olup kocanın uzak bir yerde ölmesi ve ona hemen ulaşılmaması gibi kocanın ölümünden belli bir zaman geçtikten sonra kadının kocasına ait bir ayakkabı, türban gibi bir eşya ile yakılmasıdır. Anumarana Sati için, kocanın uzak bir yerde ölmesi ve dul kalan kadının eşinin cenazesini bulunduğu yere hemen getirememesi, hamilelik, kadının ölmesi durumunda küçük çocukları varsa bakacak kimsenin bulunmaması ve ay hali dönemlerinde olması gerekmektedir.⁴⁴⁰ Görüldüğü üzere satinin iki noktada işlenebileceği açıktır. Ya kocanın yakılması sırasında ya da sonraki bir zamanda. Her halükârda sati çeşitleri kocanın ölümünden sonra devreye girmektedir.⁴⁴¹

Sati yapacağını duyuran bir kadının yaşamak için çok az bir zamanı kalmaktadır. Sati yapacağını ilan etme durumunda ölüm kararı artık kesinleşmekte ve dul kadının ailesi ve çevresinde bulunan kimseler bu kararın gerçekleştirilmesine öncülük etmektedirler. Kendini kocasının cenaze ateşinde yakacak olan kadın yaşadığı bölgede itibar görmekte kendini yaktığı yer kutsal sayılmakta hatta kadının yakıldığı yere bir tapınak inşa edilmektedir. Orada yaşayan halk bu tapınağı ziyaret etmeyi kutsal bir vecibe olarak kabul etmektedir. Sati uygulaması içinde yaşanan bölgeye göre farklılık gösterse de netice değişmemektedir. Kocasının ölümüyle beraber evliliğin sembolü kabul edilen dul kadındaki *halhal* ve alnındaki *kumum* işaretleri çıkarılmaktadır. Genellikle otlarla kaplanmış küçük bir kulübenin çevresine yakma işleminin hemen olması için içinde yağ bulunan kaplar yerleştirilmektedir. Kadın yarı yatar bir pozisyonda kulübenin ortasında durmakta, başı tahtaya dayalı, sırtı demire bağlı, kulübenin ortasına oturtulan kadının dizlerine kocasının bedeni yaslamaktadır. Yakma eylemlerinde en üst kast olan Brahman rahiplerin bu ritüelin uygulanmasında organizatör oldukları, Brahman kastından olmayan kadınların da satiye mecbur bırakıldıkları, öldürülen kadınların mallarının da Brahmanlar

⁴⁴⁰ Kamasutra. 4:3.53; Kane, *History of Dharmasastra*, 2/628; İnceoğlu, *Hindistan Günlükleri*, 37.

⁴⁴¹ Sharma, *Sati: Historical and Phenomenological Essays*, 39.

tarafından ele geçirildiği söylenmektedir. Ayrıca karı ve koca birlikte yakıldıkları için öbür dünyada da uzun seneler beraber bir yaşam süreceklere inanılmaktadır⁴⁴².

Eski Hint'te, kadınların ateşe girerek yaşamlarına son verdikleri başka bir uygulama da bulunmaktadır. Bu uygulamaya, “*cauhar*” adı verilir. Cauhar, kocaları savaşa giden kadınların düşmanlarından gelebilecek saldırılara karşı kendilerini korumak için toplu bir şekilde yakılan ateşe atlamalarıdır. Bu davranış iffetini korumak isteyen kadınların zehir içerek ya da kendilerini asmalarına göre daha makul bir yöntem olduğuna inanılmaktadır. Zira ateş onlara bu erdemli davranışlarından dolayı acı vermemektedir. Bu gelenek özellikle Kshatriya kastına mensup Racput Krallarının eşleri ve hanedan üyeleri tarafından icra edilmekteydi. Hint tarihinde kaydedilen en büyük cauharlar Çittor kalesinde 1303, 1535 ve 1568 yıllarında yaşanmıştır. Sati ile arasındaki en büyük fark ise cauhar geleneğine maruz kalan kadının eşinin hala yaşıyor olabileceği gerçeğidir. Çünkü savaş devam etmekteydi ve belki de kocası bu savaştan sağ kurtulacaktı. Ancak kadınlar namuslarına zarar gelmesinden alevler içinde ölmeyi tercih etmekteydi.⁴⁴³

Hinduizm'de evlilik ayrılmaz bir bağıdır. Kocayla ölmek, öbür dünyada ona katılmak ve bir çift olmaya devam etmektir. Hinduizm'deki reenkarnasyon inancından dolayı yani ölümden sonra bir ruhun yeni bir vücuda girdiğine ve o bedende yeni hayat şeklinde yaşamaya devam ettiğine inanılmaktadır. Dolayısıyla kadın, yedi can boyunca kocasıyla birlikte olmak zorundadır.⁴⁴⁴

Kendini satiye adayan kadın, Hint mitolojisine göre, kocasını günahlarından kurtarmakta ve kendisi de bir azize mertebesine erişmektedir. Sati geleneğinin uygulandığı mekânda, dindar kimselerin bağışlarıyla finanse edilen bir mabet inşa edilmektedir. Sati mabetlerinde daha çok, kadınların ibadet ettikleri bilinmektedir. 1987'de Rajanstan eyaletinin Deorala bölgesinde, yüksek öğrenim görmüş yirmi iki yaşında bir kadın olan Roop Kanwar, kendini ölen kocasının yakıldığı ateşe atarak sati uygulamasını yerine getirmiştir. Olay Hint toplumunda kitle iletişim araçları vasıtasıyla günlerce protesto edilmiştir. Ancak, kadınların yüksek öğrenimli olmaları, bu geleneksel yaptırım ve

⁴⁴² İncoğlu, *Hindistan Günlükleri*, 43.

⁴⁴³ “Jauhar” (Erişim 27 Ocak 2020).

⁴⁴⁴ Shamsuddin, “A Brief Historical Background of Sati Tradition in India”, 51.

insanlık dışı uygulamanın kaldırılması için yeterli değildir. Bu gibi konularda, özellikle kitle iletişim araçları vasıtasıyla halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir.⁴⁴⁵

Görüldüğü üzere, Hindistan’da yüzyıllardır uygulanan sati yasalar tarafından yasaklanmış ancak tam olarak engellenememiştir. Hindu geleneğinde, dul kadınların kendilerini kocalarının cenaze ateşine atmaktan başka bir görevi yoktur. Sati, kocası ölen dul kadınların göze aldıkları veya mecbur bırakıldıkları bir dinsel törendir. Ortadan kaldırılamamasında dinin, geleneklerin, toplumsal baskının etkisi olmuştur. Kanunen yasaklanan sati günümüzde işlerliğini yitirse de kırsal kesimlerde halen yer yer uygulandığı bilinmektedir.

2.3.8. Hindu Toplumundaki Çocuk Evlilikleri

Hindu Toplumundaki Çocuk Evliliklerinin Ortaya Çıkma Sebepleri:

Hindistan’da belli dönemlerde yasaklanmış olan ancak günümüzde Hindistan’daki Rajasthan, Madhya Pradesh, Uttar Pradesh, Bihar gibi bazı bölgelerde devam eden uygulamalardan biri erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerdir. Esasen Hint toplumunda çocuk evliliği geleneğinin nasıl ortaya çıktığı tam olarak bilinmemekle birlikte Hindistan tarihinde var olan bazı durumların çocuk evliliklerinin ortaya çıkmasında etkin bir faktör olduğu düşünülmektedir.

Orta Çağ’da Hindistan’da sati geleneği sürdürülmekteydi, kız bebeklerin dünyaya gelmesi kötü bir alamet olarak görülmekte hatta yeni doğan kız çocukları süt teknelerinde boğularak öldürülmekteydi. Hindistan’da var olan bu güvensizlik duygusunun ortasında evlenmemiş genç kızların varlığı potansiyel bir felakete davetiye çıkarmaktaydı.⁴⁴⁶

Yine Orta Çağ’da Hindistan’daki feodal beyler ve prensler sürekli bir tehdit kaynağı olarak görülmekteydi. Hal böyle olunca, anne-babaların “gelin” ve “damat”lar henüz beşiklerinde iken çocuk evlilik geleneğini sürdürerek kızlarının sorumluluklarının üstesinden gelmeye çalışmaları bu eğilimin doruk noktasını oluşturmaktaydı. Böylelikle, büyüyen bir kızın iffetine yönelik tehlike bir şekilde azaltılmaktaydı. Bu temel nedenin

⁴⁴⁵ Atay, “Hint Ailesinde Kadının Konumu”, 186-187; Çakar, “Kadının İnsan Haklarından Bir Sapma Örneği: Hindistan’da Sati Geleneği”, 79-81.

⁴⁴⁶ B. Suresh Lal, “Child Marriage in India: Factors and Problems”, *International Journal Of Science And Research (IJSR)* 4/4 (Nisan 2015), 2993.

yanı sıra feodal toplumun doğasından kaynaklanan ve bu uygulamanın yaygınlaşmasına yardımcı olan birkaç sebep daha bulunmaktaydı. Bunlar feodal bir toplumda rekabet, kişisel onur, ırksal dostluk veya düşmanlık gibi niteliklerdi. Bu nedenle askeri ittifaklar, çeşitli krallıklar ve derebeylikler arasındaki güç dengesini korumada veya yok etmede çok önemli bir rol oynamaktaydı. Girilen askeri ittifakların her iki tarafça da gözetilmesini sağlamak amacıyla birbirlerinin saraylarında eğitim görmüş ve büyümüş çocukların değişimi gibi uygulamalar yapılmaktaydı.⁴⁴⁷

Kast hiyerarşisi de böyle bir sistemin sürdürülmesinde rol oynamaktaydı. Doğum ve kalıtsallığa dayanan kast, farklı kastların üyeleri arasında evliliklere izin vermemekteydi, ancak gençler duygu ve tutkularının yönlendirmesiyle kast dışı evliliklere yönelip bu emri ihlâl edebilmekteydi. Kendini koruma zorunluluğundan ötürü kalıtsal kast sistemi çocuk evliliklerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktaydı.⁴⁴⁸

Erken evliliklerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan faktörlere tarihsel perspektiften bakıldığında hükümdarların tutum ve uygulamaları, feodal beylerin ve prenslerin tehlike olarak görülmesi, askeri ittifaklar, kast hiyerarşisi gibi faktörler etkili olmuştur.

Erken evliliklerin yüzde 47 oranında görüldüğü, başka bir ifadeyle ülkede yaklaşık her iki kızdan biri on sekiz yaşından önce evlendiği Hindistan'da geleneksel ve ataerkil bir yapı hâkim olduğu için cinsiyetler arasında bir eşitliğin bulunduğunu söylemek mümkün görülmemektedir. Hindistan, içinde barındırdığı geleneksel yapısı nedeni ile kadınların küçük yaşta evlenmelerinde bir sakınca bulmamakta hatta kadın ile erkek arasındaki yaş farkını da önemsememektedir.⁴⁴⁹ Öyle ki Manu Kanunnamesi'nde kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesinin uygun olduğu belirtilmekte hatta kız çocuklarının kendilerinden yaşça büyük erkeklerle evlenmeleri gerektiği özellikle vurgulanmaktadır. *“Otuz yaşındaki bir erkek, kalbini büyüleyen on iki yaşında bir kızla, yirmi dört yaşındaki bir erkek de sekiz yaşındaki bir kızla evlenmelidir. Eğer görevi ele alması gerekiyorsa daha acele evlenebilir.”*⁴⁵⁰ Manu Kanunnamesi'ndeki sekiz yaşındaki bir kız çocuğu ile evlenmeli ifadesinden anlaşıldığı üzere ergenlik çağına ulaşmamış bir kız çocuğuyla dahi

⁴⁴⁷ Lal, “Child Marriage in India: Factors and Problems”, 2993-2994.

⁴⁴⁸ Lal, “Child Marriage in India: Factors and Problems”, 2994.

⁴⁴⁹ Elvan Aydemir, “Evlilik mi? Evcilik mi? Erken ve zorla evlilikler: Çocuk gelinler”, *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Raporları* 11/8 (Ekim 2011), 9.

⁴⁵⁰ Manu. 9: 94.

evlilik uygun görülmektedir. Aynı metinde yer alan “*Bir kız ergenliğe ulaşmış olsa bile, ölünceye kadar babasının evinde kalmayı tercih edebilir. Ancak babası onu iyi niteliklerden yoksun birine vermemelidir.*” ifadesiyle birlikte “*Bir kız ergenlik çağına ulaştıktan sonra üç yıl beklemelidir, bu zamandan sonra kendisi için bir koca aramalıdır.*”⁴⁵¹ ifadelerine bakıldığında burada bir tutarsızlığın olduğu söylenebilir. Nitekim, Manu Kanunnamesi’ndeki bu yargıları karşılaştırdığımızda, öncelikle bir kız çocuğunun ergenliğe ulaştıktan sonra üç yıl beklemesi öğütlenirken diğer bir pasajda ise sekiz yaşındaki kızların evlendirilebileceği belirtilmektedir. Metinde yer alan bu pasajlar birlikte değerlendirildiğinde kız çocuklarının çok erken yaşta ergenlik dönemine girmesi gerekmektedir. Ancak hem iklim açısından hem de fizyolojik açıdan bu mümkün değildir. Manu Kanunnamesi’ndeki ifadelerde erkeğin yaşının kızın yaşının üç katı olması gerektiği de ifade edilmektedir. Öyle ki metinde geçen ifadelerle göre yirmi beş yaşındaki bir kızın yetmiş beş yaşındaki bir adamla yirmi beş yaşın üstündeki bir kadının ise doksan yaşlarında olan bir adamla evlenmesi gerekir ki bu durum neredeyse imkansızdır.⁴⁵² Dolayısıyla Manu Kanunnamesi’nde yer alan bu öğütlerin, modern dünyada algılanan ve evrensel olarak kabul edilen normlardan çok uzak olduğu görülmektedir.

Rigveda’da yer alan metinlerde de bir kızın kadınlık belirtilerini göstermeden önce evlenmesi gerektiği belirtilmektedir.⁴⁵³ Yajnavalkya’da ‘sekiz yaşındaki bir kıza *gauri*, dokuz yaşındaki kıza *rohini*, on yaşındaki kıza *kanya*, on yaşından büyük bir kıza ise *rajasrالا* denilmektedir. Hindu kültüründe rajasralaya ulaşmış kızı vasisi olan kişinin evlendirmesi gerekir. Hint toplumunda babası, annesi ve büyük erkek kardeşi kızın rajasrala yaşına ulaşip evlenmediğini görürse onların cehenneme gideceğine inanılmaktadır.⁴⁵⁴

Hindu kutsal metinlerini yazıldığı dönemleri dikkate alarak değerlendirmek gerekir. Ancak yine de bahsedilen yaşlar evlilik sorumluluğu üstlenmek için çok küçüktür. Çocuk evliliklerinin günümüzde uygulandığı Hint yarımadasına baktığımızda Hindu kutsal metinlerinin sosyal hayat üzerindeki etkisinin çok fazla olduğunu söylemek mümkündür.

⁴⁵¹ Manu. 9:89-90.

⁴⁵² Ersöz, *Manu Kanunnamesi’ne Göre Hinduizm*, 20.

⁴⁵³ Rigveda. 85: 40-41.

⁴⁵⁴ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/444.

Hint toplumunda yaygın olarak görülen çocuk evliliklerinin gerçekleşmesinde *nagnika* kavramının da etkili olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim, Saraswat'a göre "çocuk evlilikleri, *nagnika* kavramının yaygın olduğu feodal toplumlarda mevcuttur."⁴⁵⁵. *Nagnika*, 'adet dönemi yaklaşan kız, gençliğin duygularını yaşamamış, henüz ergenliğe ulaşmamış' biri olarak tanımlanmaktadır. Hindu dinî metinlerinden *Vasistha Dharmasutras*'ta, "bir baba kızını *nagnika* halindeyken (kocaya) vermelidir" ifadesi yer alır.⁴⁵⁶ *Kausika Sutra* metninde ise, ergenlik çağına girmeden evlendirilen kızların evlilik törenleri sırasında adet görmeleri halinde arınma töreni tavsiye edilmektedir.⁴⁵⁷ Ayrıca *Yajnavalkya*'da babanın veya vasisinin ergenliğe ulaşmış kızını evlendirmesi gerektiği, kızını evlendirmedeği zaman kızın her adet döneminde baba ve vasisinin günaha maruz kalacağını belirtilmektedir.⁴⁵⁸

Kane'ye göre, erken yaşta evliliklerin gerçekleşmesi bazı sebeplerden kaynaklanmaktadır. Bunun ilk nedeni, yüzyıllar boyunca çok geniş bir alana yayılan Budizm'in keşişlik ve keşişelik kurumunun ahlaki gevşekliğidir. Bir başka neden ise, Panini ve Patenjali zamanlarında farklı işlerle meşgul olan, eğitim gören kızların sonraki dönemlerde herhangi bir şey yapmadan tembel bir şekilde evde oturmalarıdır. Diğer bir önemli sebep ise, eğitime başlama (*upanayana*) yaşı olan sekiz yaşının evlenme yaşı olarak kabul edilmesidir. Ayrıca Hint toplumunda evlenmeden ölen bir kızın cennete gitmeyeceği düşüncesinin de hâkim olması erken yaşta evliliklerin gerçekleşmesinde etkilidir.⁴⁵⁹

Hindistan'da çocuk evlilikleri uygulanmasındaki en temel sebeplerden biri de kızlarının ailelerine değil başka birisine (kocası, kayınvalidesi) ait bir mülk olarak görülmesidir. Hindistan'da kız çocuklarının evliliği geç bir zamana bırakılırsa, ailesi için kız çocuğu bir yük olarak görülmektedir. Nitekim Hindistan'da çocuk evliliklerinde çeyiz yerine, evlenecek olan kız çocuğuna kocanın ailesinin bir miktar "başlık parası" ödemesi

⁴⁵⁵ Ritu Saraswat, "Child Marriage: A Social Evil", *Social Welfare*, April, 2006.'dan aktaran J.B. Auradkar, "Child Marriage In India: An Overview", *Review Of Research Journal* 2/4 (January 2013), 2.

⁴⁵⁶ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/440.

⁴⁵⁷ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/442.

⁴⁵⁸ Yaj.1: 64.

⁴⁵⁹ Kane, *History of Dharmasastra*, 2/443.

gerekmektedir. Bu başlık parasının ödenmesi aileleri erken yaşta kız çocuklarını evlendirmeye teşvik etmektedir.⁴⁶⁰

Hindistan’da çocuk evliliklerini incelediğimizde aileleri bu evliliğe teşvik eden belli faktörlerin etkili olduğunu söyleyebiliriz. Çocuk yaşta evliliği motive eden çeşitli faktörleri analiz eden Lal’a göre, ebeveynleri çocuk evliliğine motive eden faktörlerin başında kızların eğitime yapılan harcamalardan kaçınmak gelir. Genellikle aileler, erkek ve kız çocuklarının eğitimlerine yapılan harcamalar konusunda ayrımcılık yapmaktadır. Ebeveynler erkek çocuklarına soylarının devamını sağlayan varlıklar ve ekonomik güvenceleri olarak muamelede bulunurken, kız çocuklarını aileleri için ekonomik bir yük olarak görmektedirler. Çocukların eğitime yapılan harcamalardaki bu ayrımcılık nedeniyle kız çocuklarına daha az veya hiç öncelik verilmemektedir. Kadınların mirastan faydalanma durumu da çocuk evliliklerini bir dereceye kadar teşvik eden faktörlerdendir. Hindistan’da kız çocuğu, çocukken miras hakkını talep edemeyeceğinden çocuk evlilikleri yapılmakta ve bu sayede kız çocuklar mülkiyet haklarından mahrum edilmektedir. Bir aile yoksulluk içinde olduğunda, kadın ve kız çocukları ailenin yoksulluğu nedeniyle birçok imkândan mahrum bırakılmakta ve mağdur edilmektedir. Yoksul aileler kız çocuğunun yükünden kaçınmak için doğal olarak çocuk evliliğine başvurmaktadır. Hatta kız çocuğunu satan fakir aileler dahi bulunmaktadır. Sosyal güvenlik de çocuk evliliklerinin gerçekleşmesine etki eden faktörlerden biridir. Hint toplumunda evli kadınların, karşılaştıkları olumsuz bir durum karşısında evli olmayan kadınlara göre daha güvenli olduğu kabul edilmektedir. İnsanlar evli kadınları evli olmayan kızlardan farklı görmektedirler. İnsanların (erkekler), evli olmayan kızlara karşı kötü niyet beslediklerini düşünen ebeveynler, bu insanlardan kızlarını korumak için onları erken yaşlarda veya ergenliğe ulaştıktan kısa bir süre sonra evlendirmek için acele davranmaktadırlar.⁴⁶¹

Çocuk Evlilikleri Olgusunun Hindu Toplumundaki Etkileri ve Yol Açtığı Sorunlar:

Çocuk evliliklerinin yıllardır devam ettiği Hindistan’da erken yaşta gerçekleştirilen evlilikler, 1860’tan sonra yasaklanmış olmasına rağmen, kırsal kesimlerde çocukların

⁴⁶⁰ Lal, “Child Marriage in India: Factors and Problems”, 2994.

⁴⁶¹ Lal, “Child Marriage in India: Factors and Problems”, 2995-2996; Manzoor Ahmad Sofi, “Child marriage as a social problem and its impacts on the girl child”, *International Journal of Advanced Education and Research* 2/4 (July 2017), 94.

fiziksel ve zihinsel olgunluğa erişmeden evlendirilmesi geleneği günümüzde halen varlığını devam ettirmektedir. Hindu kutsal metinlerinde çocuk evlilikleri teşvik edilmekte ve kız çocuklarının kendilerinden yaşça çok büyük erkeklerle evlendirilmeleri ise normal bir durum olarak görülmektedir. Hindistan’da kanayan bir yara olan çocuk evliliklerinin temelinde dinî gelenekler, sosyal uygulamalar ve ekonomik faktörler yatmaktadır. Temelinde yatan ne olursa olsun, çocuk evlilikleri, fiziksel ve psikolojik anlamda derin izler bırakmakta ve bir insan hakkı ihlali olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki erken yaşta evlendirilen kız çocukları dul kaldıkları zaman saçları kazıtılarak yalnız yaşamaya zorlanmakta ve toplumdan tecrit edilmektedir.⁴⁶²

Hint geleneği, evlenmeden önce bekarite büyük önem vermektedir. Bu durum kadınlar için oldukça önemli olup bir dereceye kadar erkekler için de geçerlidir. Hindistan’da evlilik öncesi iffete büyük önem atfedildiği için bunu başarmanın en kolay yollarından biri genç kızları çocukluklarında iken evlendirmektir. Birçok aile kız çocuklarının eğitim hayatına son vererek onları erken yaşta evlendirmektedir. Erken yaşta gerçekleşen bu evlilikler biyolojik olarak yaşları henüz gebeliğe hazır olmadığı bir dönemde doğum yapan kız çocuklarının sağlık durumlarını tabii olarak kötü etkilemektedir. Küçük yaşta meydana gelen bu evliliklerde oluşan hamilelik süreci, genellikle anne ve çocuk için ölümcül sonuçlara neden olmaktadır. Artan bu durumlar sonrasında Birleşmiş Milletler çocukların refahı için hedefler belirlemiştir. Bunlardan biri ise “erken yaşta ve zorla evlendirme” gibi zararlı geleneksel uygulamalara son vermektir.⁴⁶³

Evlilik için belirlenen yasal yaş sınırı, her ülkenin kendi yasalarında farklı olarak belirlenmiştir. Bugün bile, asgari evlilik yaşını düzenleyen kurallar, resmi yasal sistemler veya gayri resmi uygulamalar açısından dünya genelinde aynı değildir. Hindistan’daki evlilik yaşı yasal olarak kadınlar için on sekiz, erkekler içinse yirmi birdir. Hindistan’da bireylerin erken yaşta gerçekleştirdiği evlilikler 2006’da çıkarılan yasaya kadar uygulanmıştır. Erken evliliklerin, kız çocuklarının yaşam koşulları üzerindeki olumsuz

⁴⁶² Ersöz, *Manu Kanunnamesi’ne Göre Hinduizm*, 19; Lal, “Child Marriage in India: Factors and Problems”, 2993.

⁴⁶³ Lal, “Child Marriage in India: Factors and Problems”, 2994; Bhandari, “Child Marriage Under Hindu Personal Law”, 178.

etkisine yönelik artan endişeler nedeniyle Hindistan’da 2006’da Çocuk Evlilik Yasağı Yasası çıkarılmıştır.⁴⁶⁴

UNICEF’in 2012’de hazırladığı raporda, Hindistan’daki çocuk evliliklerinin hem erkekleri hem de kızları etkilediği ancak çocuk evliliği oranının nesiller boyunca kadınlar arasında daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Bu rapora göre kırk beş ile kırk dokuz yaş aralığındaki kadınların yüzde 64,2’si ve erkeklerin yüzde 41,3’ü belirlenen yasal yaştan önce evlenmiştir. Buna karşılık genç nesilde yirmi beş ile yirmi dokuz yaş aralığında yasal yaştan altındaki evlilik yüzdesi kadınlarda ve erkeklerde sırasıyla yüzde 55,4 ve yüzde 32,3’e düşmüştür. Her ne kadar çocuk evliliği sıklığında kademeli bir azalma olsa da yine de genç nesiller arasında çocuk evliliğinin azalması yeterli gözükmemektedir.⁴⁶⁵

Hindistan’daki kırsal alanlarda çocuk evlilikleri oranı kentsel alanlarda olduğundan daha fazladır. Kırsal kesimde yirmi- yirmi dört yaş grubunda olan evli kadınların yüzde 52,5’i ve kentsel alanlarda yüzde 28,2’si on sekiz yaşından önce evlenmiştir. En son İlçe Düzeyinde Hane halkı ve tesis araştırması anketinin (DLHS) (2007-2008) verilerine göre, yirmi- yirmi dört yaş grubundaki şu anda evli kadınların kırsal alanlarda yaklaşık yüzde 48’i kentsel alanlarda ise yüzde 29’u on sekiz yaşından önce evlenmiştir. 1992-1993’teki Ulusal Aile Sağlığı Araştırması (NFHS) anketinde yüzde 30,2’den 2007-2008’deki (DHLS) yüzde 18,6’ya neredeyse yarı yarıya düşmüş olsa da kırsal alanlardaki evli kadınların çocuk gelin olma olasılıklarının iki kat daha fazla olduğu görülmektedir.⁴⁶⁶

Dünya çapında çocuk evliliği oranını ölçmek için kilit göstergelerden biri, yirmi- yirmi dört yaş grubunda, on sekiz yaşını doldurmadan evli olan kadınların yüzdesidir. UNICEF’in 2012 yılında yirmi- yirmi dört yaş aralığındaki kadınlar üzerinde hazırladığı raporda Hindistan eyaletlerindeki çocuk evlilikleri oranının dağılımı da bulunmaktadır. Buna göre, Hindistan’ın Kuzey Bihar Eyaleti yüzde 68 ile ülkenin en yüksek çocuk evliliği oranına sahip eyaletidir. Bu eyaleti yüzde 65 ile Rajasthan, yüzde 59 ile Uttar Pradesh, yüzde 57 ile Madhya Pradesh izlemektedir. Himachal Pradesh, yüzde 9 ile en düşük orana sahip eyalettir. Ayrıca Rajasthan, Madhya Pradesh, Uttar Pradesh, Bihar,

⁴⁶⁴ Domenico Francavilla, “Interacting Legal Orders and Child Marriages in India”, *American University Journal of Gender Social Policy and Law* 19/2 (2011), 531.

⁴⁶⁵ United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF), *Child Marriage in India An analysis of available data* (New Delhi: 2012), 11.

⁴⁶⁶ UNICEF, *Child Marriage in India*, 11.

Jharkhand ve Batı Bengal dahil olmak üzere altı eyaleti kapsayan ve yüzde 51,9 ile yüzde 68,2 arasında değişen en yüksek çocuk evlilik oranına sahip doğu-batı koridorunu da ortaya koymaktadır. Bu eyaletlerin her birinde, yirmi- yirmi dört yaş grubundaki halihazırda evli olan her iki kadından en az biri çocuk gelindir.⁴⁶⁷ Hindistan’da yoksul ailelerde ve kırsal alanda daha yaygın olarak görülen çocuk evlilikleri cinsiyet ayrımcılığının da bir göstergesidir. Çünkü istatistiklerde kız çocuklarının karar verme gücünün sınırlı olduğu ve toplumdaki rollerinin sadece eş olmak olduğu açıktır. Şüphesiz aileleri tarafından kızlar için düşünülen tek gelecek ev hanımı olma rolüdür.⁴⁶⁸

Hindistan’da yaygın bir uygulama olarak varlığını devam ettiren çocuk evliliklerinde aileler kız ve erkek çocukları adına daha onlar çok küçükken ya da onlar henüz doğmamışken çocuklarını evlendirme adına birbirlerine söz vermektedirler. Çocukları daha çok küçükken söz veren bu iki aile sonrasında erken yaşta çocuklarını evlendirmekte ve çocukken evlenen bu çiftten çocuk sahibi olması istenmektedir. Hatta çift bu konudan dolayı baskıya bile maruz kalmaktadır. Erken cinsel aktivite, ergenleri HIV / AIDS de dahil olmak üzere Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklara (CYBE) yakalanma riskine daha fazla maruz bırakmaktadır. Nitekim erken evlilik ve hamilelik Hindistan’da anne ölümlerinin en önemli nedenlerinden biridir.⁴⁶⁹ Hindistan’da ergenlik öncesi dönemdeki kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri, bu çocukların daha fazla hastalık riskine maruz kalmalarına neden olduğundan dolayı bu çocuklar savunmasız bir grubu oluşturmaktadırlar.⁴⁷⁰

Hint toplumunun kanayan yarası olan çocuk evlilikleri, Hindistan’da özellikle Akshya Tritiya gününde yapılmaktadır. Hindular normalde evliliklerin tarihini, uzmanların yorumladığı burçlara göre belirlemektedirler. Ancak, bazı tarihler o kadar uğurlu kabul edilir ki, o gün için herhangi bir uzmana danışılmamaktadır. Hindistan’da böyle uğurlu olduğuna inanılan bir gün ise Vaishakh’ın üçüncü günü olan Akshya Tritiya’dır. (Akha Teej olarak da bilinir). Akshya Tritiya, Hindu takviminde genellikle mayıs ayına denk gelmektedir. Ne yazık ki Hindistan’da uğurlu kabul edilen Akshya Tritiya gününde özellikle Rajasthan, Madhya Pradesh, Gujarat ve Karnataka gibi eyaletlerde çok sayıda

⁴⁶⁷ UNICEF, *Child Marriage in India*, 11.

⁴⁶⁸ UNICEF, *Child Marriage in India*, 7.

⁴⁶⁹ Lal, “Child Marriage in India: Factors and Problems”, 2994.

⁴⁷⁰ Lal, “Child Marriage in India: Factors and Problems”, 2995.

çocuk evliliği gerçekleşmektedir. Hindistan'ın birçok yerinde dinî bir gelenek olarak devam eden bu uygulamayı değiştirmek oldukça zor görünmektedir.⁴⁷¹

Hindistan'da çocuk evliliklerinin yol açtığı sorunlar hakkında ise şunları söyleyebiliriz. Erken evliliklerde bir kız çocuğunun yetişkin bir kadının sorumluluklarını üstlenmesi oldukça zordur. Çocuk yaşta evlenen birey için ailenin ve çocukların bakımını erken yaşta üstlenmek ise yorucu bir yükür. Ayrıca çocuk evliliklerindeki erken hamilelik süreci de birçok sağlık komplikasyonuna neden olmaktadır. Fizyolojik gelişim tamamlanmadan gerçekleşen bu durum psikolojik anlamda da sıkıntılara sebep olmaktadır. Erken yaşta gerçekleştirilen bu evliliklerde özellikle gelin damat arasında çok fazla yaş farkı olduğu bilinmektedir. Çocuk gelinlerin yeni hayatlarında görüşlerini ifade etme özgürlükleri bulunmamaktadır, erken yaşta evlilik sorumluluğunu üstlenen bu çocuklar, eşlerine itaat etmek zorunda kalmaktadır.⁴⁷²

⁴⁷¹ Lal, "Child Marriage in India: Factors and Problems", 2994; Vandana Bhandari, "Child Marriage Under Hindu Personal Law: *Factum Valet* or An Issue For Protection of Human Rights of Women", *ILI Law Review* 1 (Summer 2017), 177.

⁴⁷² Lal, "Child Marriage in India: Factors and Problems", 2996-2997.

SONUÇ

En eski zamanlardan günümüze kadar varlığını devam ettiren evlilik müessesesi neredeyse her dinî gelenekte teşvik edilmektedir. Ana hatlarıyla dinlerde evliliğe baktığımız zaman Yahudilikte evlilik, Tevrat'ın emrettiği doğrultuda gerçekleştirilmesi gereken karşılıklı saygıya dayalı bir sözleşme olarak kabul edilmekte, aileyi meydana getiren temel müessese olarak değerlendirilmekte, nikâh dinî ritüel olarak yorumlanmakta, evlilik helal bir akde bağlanmakta, teşvik edilmekte, boşanma ise bir trajedi olarak kabul edilmekte ve hoş karşılanmayan helal olarak değerlendirilmektedir. Hristiyanlıkta evlilik, Hz. İsa ile Kilisenin birlikteliğinin sembolü olarak görülmekte, evlilik bir sakrament olarak kabul edilmekte, nikâh töreninin kilisede yapılması şart koşulmakta ve evliliğin sonsuza dek sürmesi istenmekte boşanma uygun görülmemektedir. İslam dini de evliliğe büyük önem atfetmekte, ayet ve hadislerle evliliği teşvik etmektedir. Nikâhı hem kendisinin hem de önceki peygamberlerin sünneti olarak belirten Hz. Peygamber, soyun devamını, iffetin korunmasını, eşler arasında denkliğin bulunmasını, eşlerin evlenmeden önce birbirlerini tanımalarını, evlilikte kadının rızasının alınmasını, geçerli bir neden bulunmadıkça evliliğin sona erdirilmemesini istemektedir. Ayrıca İslam'da şahitler huzurunda yapılması istenen nikâh akdinde belli bir tören bulunmamakla birlikte evliliğin duyurulması davetlilere ikramda bulunulması tavsiye edilmektedir.

Çalışmamızın asıl konusu teşkil eden, dünyanın en kadim geleneklerinden biri olan Hinduizm'de evlilik ise, dinî bir vecibe olarak kabul edilmekte ve Hindu geleneğinde evliliğin herkes için bir görev olduğu belirtilmektedir.

Hinduizm, belli bir kurucusu ve amentüsü bulunmayan ancak çok geniş bir kutsal literatüre sahip dinî bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Hinduizm'de evlilik ritüelinin ele alındığı bu çalışmamızda, evlilik ritüelini Hindu kutsal kitap koleksiyonu ekseninde ortaya koymaya gayret gösterdik.

Samskara adı verilen yaşam döngüsü ritüellerinin büyük önem arz ettiği geleneksel Hindu yaşamında evlilik töreni bu yaşam döngüsü ritüellerinin en önemlisi kabul edilmektedir. Hinduizm'in evlilikle ilgili nev-i şahsına münhasır pek çok töreninin olduğunu söylemek mümkündür.

Hindu inancında oldukça önem arz eden evlilikte, evlilik kararı bireylere bırakılmamakta, Hinduların sosyal yaşamını belirleyen kastların sorumluluğunda gerçekleşmektedir. Nitekim geleneksel Hindu yaşamında evlilikler soyun sosyal statüsü kabul edildiğinden bir bireyin kendi kastından olan kimseyle evlenmesinin gerekli olduğu kabul edilmektedir.

Ayrıca Hindu geleneğinde bekar bir yaşam sürmek tasvip edilmemekte diğer birçok toplumda olduğu gibi evlilik dinî bir erdem olarak sayılmakta ve evliliğin sona erdirilmesi hoş karşılanmamaktadır. Tek eşlilik ise ideal evlilik olarak kabul edilmektedir.

Hinduizm’de çocuklar ile ilgili de ritüeller bulunmaktadır. Özellikle erginleme töreni olan Upanayana törenine büyük önem verilmektedir. Hindu inancında Upanayana töreni, İslamiyet’teki sünnet, Hristiyanlıktaki vaftiz kadar önem arz eden bir ritüel olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızda önemine binaen üzerinde durduğumuz konulardan biri, Hinduizm’deki evli ve dul kadının konumudur. Hindu geleneğinde erkekler daima övülüp yüceltilmiş, yaşam döngüsü ritüelleri sadece onlara uygulanmış ve ideal olan hayat tarzı erkeklerle yönelik olmuştur. Kadınlar ise daima ikinci planda tutulmuştur. Esasen Manu Kanunnamesi ve Rigveda gibi metinlerde yer alan kadınlara yönelik olumsuz anlatımlar Hindu inancında kadının konumunun şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu metinlerde kadınların doğuştan kötü eğilimlere meyilli oldukları ve daima bir erkeğin koruması altında olmaları gerektiği belirtilmiştir. Metinlerde yer alan olumsuz ifadelerden olsa gerek kadınlar evlilik dışında hiçbir samskara törenine tabi tutulmamışlardır. Bundan dolayı Hindu geleneğinde evlilik töreni kadınlar için büyük bir önem arz etmektedir. Çünkü kadınlar evlilik töreni ile beraber bir birey olarak kabul edilmektedirler.

Geleneksel Hindu yaşamında evliliği bir şekilde sona eren kadın toplumdan tecrit edilmektedir. Nitekim dul kalmış olan bir kadın katiyyen evlenememekte ve kadını bütün özelliklerinden vazgeçmek zorunda bırakılmakta hatta uğursuz kabul edilmektedir. Öyle ki bir kadının kocası öldüğünde, kadının eşinin ölümüne sebep olduğu düşünülmektedir. Geleneksel Hindu yaşamında da eşinin ölümüne sebep olan kadının iyi muamele görmemesi ve cezalandırılması gerektiğine inanılmaktadır. Bu sebepten ötürü, Hindu geleneğinde kadın, şiddetin en ağır ve ölümcül türü olan sati ritüeline yani ölen

kocasının cenaze ateşinde kendini yakma baskısına maruz kalmakta ve bu ritüeli yerine getirmeye mecbur bırakılmaktadır.

Hindu toplumunda var olan çeyiz geleneği de konumuz açısından önem arz etmektedir. Kızın ailesinin damadın ailesine ödediği çeyiz, kızın ailesi tarafından ödenemediğinde damat veya damadın ailesi kızlara zalimce muamele etmekte ve kızlar yakılarak öldürülmektedir. Hindistan’da çeyizi önlemeye yönelik yasalar tek başına bu felaketi ortadan kaldıramamaktadır. Bu geleneği toplumdan kaldırmak için tüm sağ duyulu insanlar bir araya gelmeli ve çözümler üretmelidir. Hint toplumunda felaketlere yol açan bu geleneğin kaldırılabilmesi için öncelikli olarak insanların sosyal tutumları ve zihniyetleri değiştirilmelidir. Ayrıca Hint toplumu çeyiz geleneğinin kötülüğü, sosyal ve ekonomik yaşama ilişkin çeşitli sonuçları hakkında eğitilmeli ve bilgilendirilmelidir. Nitekim Hint toplumunda var olan çeyiz geleneği ancak insanların ve toplumun zihniyetinde bir değişiklik olması halinde üstesinden gelinebilecek bir durumdur.

Çalışmamızda üzerinde durduğumuz diğer önemli bir konu ise, Hint toplumunda var olan çocuk evlilikleridir. Bir hak ihlali olan erken evlilikler günümüz toplumları için büyük bir problem teşkil etmektedir. Kız çocukları aileler için ekonomik bir yük olarak görülmekte ve aile fertlerinin kararlarıyla çocukluklarını yaşayamadan ağır sorumluluklar üstlenmektedirler. Hindistan’da kanayan bir yara olan çocuk evliliklerine kalıcı bir çözüm bulunmadıkça Hint toplumunda erken evliliklerin varlığı devam edecektir. Hindistan’da erken evliliklerin hâlâ uygulanıyor olması mücadele etme yöntemlerinin yeterli olmadığını göstermektedir. Kanaatimize göre, Hindistan gibi geleneksel ve ataerkil yapının hâkim olduğu ülkelerde aileler ve toplumlar çocuk evliliğinin çocuklar, özellikle de kız çocukları üzerindeki zararlı etkileri konusunda duyarlı olmalıdırlar. Erken evliliklerin önüne geçebilmek için, kız çocukları değerli bireyler olarak görülmeli, kız çocuklarının eğitimi, sağlığı, çocuk hakları ve cinsiyet eşitliği ile ilgili yasalar ve politikalar konusunda farkındalık artırılmalıdır. Bunun için görsel-işitsel materyaller ve diğer farkındalık artırıcı içerik biçimleri geliştirilmeli ve toplumun bilinçlendirilmesi için bu tür faaliyetler daha yaygın bir şekilde yapılmadık.

KAYNAKÇA

- Acar, Halil İbrahim. “Evlenme Engeli Olarak Din Farkı”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (Haziran 2002), 21-46.
- Acar, Halil İbrahim. “İslam Hukuku Açısından Nişanlanma”. *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2005), 71-94.
- Acar, Halil İbrahim. “Nişan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/152-154. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Acar, Halil İbrahim. “Talâk”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39/496-500. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Adam, Baki. “Yahudilik”. *Dinler Tarihi El Kitabı*. ed. Baki Adam. 56-130. Ankara: Grafiker Yayınları, 2. Basım, 2015.
- Ahmad, Nehaluddin. “Sati Tradition - Widow Burning In India: A Socio-Legal Examination”. *Web Journal of Current Legal Issues*.
- Alalu, Suzan vd. *Yahudilikte Kavramlar ve Değerler: Dinsel Bayramlar, Dinsel Kavramlar, Dinsel Gereçler*. ed. Yusuf Altıntaş. Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001.
- Alija, Nazan. *Hıristiyanlıkta Evlilik Sakramenti*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Arslan, Hammet. “Manu Kanunnamesi’nde Evlilik”. *Milel ve Nihal: İnanç, Kültür, ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi* 10/1 (Nisan 2013), 91-129.
- Arslan, Hammet. “Manu Kânunnamesi’ne Göre, Hinduizm’de Nikâhın Şartları”. *Dinlerde Nikâh*. ed. Ömer Dumlu. 359-380. Milletler Arası Tartışmalı İlmi Toplantılar 17. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012.
- Arslantaş, Nuh. *İslam Toplumunda Yahudiler: Abbasi ve Fâtîmî Dönemi Yahudilerinde Hukukî, Dinî ve Sosyal Hayat*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2008.
- Atar, Fahrettin. “Nikâh”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/112-117.

- İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Ataşağun, Galip. “Jainizm”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/21 (2006), 267-297.
- Ataşalan, Zeynel Abidin. *Tevrat, İnciller ve Kuran-ı Kerim’e Göre Aile Kavramı*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Atay, Mahmut. “Hint Ailesinde Kadının Konumu”. *Sosyoloji Dergisi* 3 (Mart 1992), 173-192.
- Atay, Mahmut. “Hint Toplumunda Drahoma Geleneği ve Sosyal-Mobilite”. *Sosyoloji Dergisi* 4 (Mart 1993), 245-261.
- Aydın, Fuat. *Yahudilik*. İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2018.
- Aydın, Mehmet. “İslâm’da Ailenin Yeri ve Önemi”. *Mehir Dergisi* 2 (1998), 26-29.
- Aydın, Mehmet Âkif. “Aile”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/196-200. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Bahçekapılı, Nedim. “İslam ve Kilise Hukuku Açısından Aile ve Evlilik”. *Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları = Islamic University of Europa Journal of Islamic Research* 1/1 (2008), 29-38.
- Bayur, Hikmet. *Hindistan Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987.
- Besalel, Yusuf. “Evlilik”. *Yahudilik Ansiklopedisi*. C. 1. İstanbul: Gözlem, 2001.
- Bildirici, Asiye. *Evlilik Süresinin, Cinsel Yaşama ve Evlilik Uyumuna Etkisi ve Sonuçların Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Yajnavalkya Smṛti*. çev. Rai Bahadur Srisa Chandra Vidyarnava Delhi: The Panini Office, 1918.
- Bülbül, Emine. *Sakramentler ve Pavlus’un Evharistiya Anlayışı*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

- Canel, Azize Nilgün. *Evlilik ve Aile Hayatı*. İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012.
- Cin, Halil. *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1974.
- Çakar, Ayşen Seymen. “Kadının İnsan Haklarından Bir Sapma Örneği: Hindistan’da Sati Geleneği”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 28/120 (2015), 73-86.
- Demirci, Kürşat. “Şintoizm”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39/177-179. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Deniz, Emine. *Kültürlerarası Evlilik Yapanlarda Evlilik Yaşamı ve Çift Uyumunun İncelenmesi*. Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Devi, Rajni. “Marriage among Hindus with Special reference to Dowry”. *Journal Of Humanities And Social Science* 20/7 (2015), 1-9.
- Dhagamwar, Vasudha. “Women Who Use The Hindu Marriage Act: A Profile”. *India International Centre Quarterly* 12/1 (1985), 29-41.
- Dommaraju, Premchand. “Divorce and Separation in India”. *Population and Development Review* 42/22 (2016), 195-223.
- Kamasutra*. çev. Wendy Doniger - Sudhir Kakar. Oxford: Oxford Univ. Press, 2003.
- The Laws of Manu*. çev. Wendy Doniger - Brian K Smith. Harmondsworth: Penguin Books, 1991.
- The Law Code of Manu*, çev., Patrick Olivelle, New York: Oxford Univ. Press, 2004.
- Erbaş, Ali. *Hristiyan Ayinleri (Sakramentler)*. İstanbul: Nun Yayıncılık, 1998.
- Erbilen, Zerrin Özge. *Hint Kültüründe Evlilik Gelenekleri ve Kadın Takıları*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Ersöz, Emine. *Manu Kanunnamesine Göre Hinduizm*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

- Esen, Hüseyin. “Kolaylık Açısından İslam’da Nikâh”. *Dinlerde Nikâh*. ed. Ömer Dumlu. 57-103. Milletler Arası Tartışmalı İlmi Toplantılar 17. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012.
- Farhat, Syed Nadeem. “Hindu Marriage Law: Need, Impediments and Policy Guidelines”. *Pluto Journals* 12/2 (2015), 131-146.
- Geçioğlu, Ahmet Rıfat - Döner, Ertuğrul. “İslâm’da Evlilik ve Aile Bağlamında Günümüzde Tartışılan Konular Üzerine Psiko-Sosyal Bir Değerlendirme”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (Aralık 2019), 603-627.
- Giddens, Anthony. *Sosyoloji*. çev. Hüseyin Özel - Cemal Güzel. Ankara: Ayraç Yayınları, 2000.
- Gondal, Sadia. “The Dowry System in India – Problem of Dowry Deaths”. *Journal of Indian Studies* 1/1 (2015), 37-41.
- Gökçe, Birsen. “Evlilik Kurumu ve Aile Yapısı İlişkileri”. *Türk Aile Ansiklopedisi*. 2/508-516. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1991.
- Güç, Ahmet. “Bazı Dinlerde Aile Anlayışına Genel Bir Bakış”. *Aile ve Modernite*. ed. Salih Aybey vd. 1-19. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Gül, Ali. *Ansiklopedik Hinduizm Sözlüğü*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2018.
- Gündüz, Şinasi. *Hıristiyanlık*. İstanbul: İsam Yayınları, 2. Basım, 2006.
- Gündüz, Şinasi. “Uzlet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/255-256. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Güre, Mustafa. *Dinlerde Geçiş Dönemleriyle İlgili İnanç ve Uygulamalar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Gürkan, Salime Leyla. *Yahudilik*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017.
- Harman, William. “The Hindu Marriage As Soteriological Event”. *International Journal of Sociology of the Family* 17/2 (Autumn 1987), 169-182.
- İbrahimi, Davud. *Evlilik Kurumu ve Aileye Yönelik Psiko-Sosyal Hizmetler*. İstanbul:

- İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1998.
- İbrahimoglu, Davut. *Evlilikte Doğru Seçim Ailede Mutluluk*. İstanbul: Hayat Yayınları, 2004.
- İnceoglu, Yasemin. *Hindistan Günlükleri Ötekiler, Kadın, Medya ve Toplum*. İstanbul: Köprü Kitapları, 2019.
- Kane, Pandurang Vaman. *History of Dharmasastra: Antient and Medieval Religious and Civil Law*. Poona: The Bhandarkar Oriental Research Institute, 1941, Vol 2. Part 1.
- Kapusuzoglu, Gökçen. “Çin Kaynaklarına Göre Türk Kültür Çevresinde Evlenme ve Cenaze Gelenekleri”. *Tarih Araştırmaları Dergisi* 34/58 (Ekim 2015), 507-522.
- Kur'an Yolu Meali*. çev. Hayrettin Karaman vd. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. Basım, 2017.
- Kaya, Korhan. *Hinduizm*. İstanbul: Sujala Yayıncılık, 2018.
- Rigveda*. çev. Korhan Kaya. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014.
- Kayalı, Yalçın. “Eski Bir Hint Geleneği: Satî”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 53/1 (2013), 365-374.
- Kinnard, Jacob. “Buddhism”. *Worldmark Encyclopedia of Religious Practices*. ed. Thomas Riggs. 1/47-72. United States of America: Thomson Gale, 2006.
- Kinnard, Jacob. “Jainism”. *Worldmark Encyclopedia of Religious Practices*. ed. Thomas Riggs. 1/399-421. United States of America: Thomson Gale, 2006.
- Kinnard, Jacob. “Sikhism”. *Worldmark Encyclopedia of Religious Practices*. ed. Thomas Riggs. 1/497-519. United States of America: Thomson Gale, 2006.
- Küçük, Abdurrahman. “Dinlerde Evlilik Anlayışına Genel Bir Bakış”. *Türk Yurdu Dergisi* 10/40 (Aralık 1990).
- Laiphrakpam, Meena - Aroonsrimorakot, Sayam. “Dowry in India and bride price in Thailand”. *Journal of Thai Interdisciplinary Research* 11/6 (2016), 33-39.

- Neelakandan Radha, Nithya. "Institutionalization of Dowry in India: Social Custom or Modern Malaise?" *International Journal of Science and Research* 2/9 (2013), 46-50.
- Örs, Hayrullah. *Musa ve Yahudilik*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000.
- Öskan, Ali Rafet. *Fundamentalist Hristiyanlık; Yedinci Gün Adventizmi*. Ankara: Seba Yayınları, 2. Basım, 1998.
- Pallikadavath, Saseendran - Bradley, Tamsin. "Dowry, 'dowry autonomy' and domestic violence among young married women in India". Erişim 29 Haziran 2021.
<https://core.ac.uk/download/pdf/161376662.pdf>
- Pandey, Rajbalı. *Hindu Samskāras: Socio-Religious Study of the Hindu Sacraments*. Delhi: Motilal Banarsidass, 2. Basım, 1993.
- Pothen, S. "Divorce in Hindu Society". *Journal of Comparative Family Studies* 20/3 (Autumn 1989), 377-392.
- Ramakrishnan, Srilakshmi. "'Wheatish' grooms and 'innocent' divorcées: Commodifying attributes in the discourse of Indian matrimonials". *Discourse & Society* 23/4 (2012), 1-18.
- Sahgal, Smita. "Exploring the Beneficiaries: A Gendered Peep into the Institution of Niyoga in Early India". *Indian Historical Review* 39/2 (Mart 2015), 163-198.
- Sahgal, Smita. "Levirate in Ancient Israel: Overlapping Frames with Early Indian Practice of Niyoga". *Advances in Social Sciences Research Journal* 5/7 (Temmuz 2018), 240-248.
- Salim, Saira. "Dowry, Its Causes and Consequences: A Sociological Study of Dowry Harassment and Death Cases in Aligarh District of UP". *International Journal of Scientific and Research Publications* 7/5 (2017), 12-22.
- Sarıkcıoğlu, Ekrem. *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*. Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları, 8. Basım, 2016.

- Sezen, Lütfi. “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 11/27 (Şubat 2010), 185-195.
- Shamsuddin, Mohammed. “A Brief Historical Background of Sati Tradition in India”. *Din ve Felsefe Araştırmaları* 3/5 (Haziran 2020), 44-63.
- Sharma, Arvind. *Sati: Historical and Phenomenological Essays*. New Delhi: Motilal Banarsidass, 1988.
- Sharma, Rajendra Kumar. *Indian Society Institue And Change*. New Delhi: Atlantic Publishers & Distributors Pvt Ltd, 2004.
- Soni, Suparna. “Institution of Dowry in India: A Theoretical Inquiry”. *Societies Without Borders* 14/1 (2020), 1-16.
- Srivinas, Mysore Narasimhachar. *Some Reclections on Dowry*. New Delhi: Oxford University Press, 1984.
- Sümer, Necati. “Initiation Ceremony in Primitive Tribes and Some Religions”. *Dini Araştırmalar* 21/54 (Aralık 2018), 61-80.
- Şahin, H.Hilal. “Hindistan’da Dul Olmak ‘Sati Uğruna Diri Diri Yakılan Kadınlar’”. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 9/ (Sonbahar 2017), 61-73.
- Şenavcu, Halil İbrahim. *Dünden Bugüne Japon Budizmi: İnanç ve Uygulamaları*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Şentürk, Lütfi. *İslam’ın Işığında Kadın*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.
- Tacoğlu, Tuğçe Poyraz. “Türkiye’de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi”. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 2/4 (Aralık 2011), 114-143.
- Taşagıl, Ahmet. “Töles Boylarının Stratejik Önemi (6. ve 7. yüzyıllar)”. *FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 3 (2014), 311-322.
- Tezokur, M.Hadi. “Manu Yasalarında Kadın”. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (2006), 83-107.

- Tümer, Günay. “Budizm”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/352-360. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Usta, Ahmet. “Mehmet Şemseddin Günaltayın Tarih-i Edyan’ına Göre Çin Dinleri”. *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/11 (1999), 129-164.
- Uygun, Oktay. *Devlet Teorisi*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2014.
- Üçal, Turgay. “Mesih İnancında Evlilik ve Aile”. *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi* 12 (2011), 20-23.
- Ünal, Asife. “Hristiyanlıkta Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri”. *Dinlerde Nikâh*. ed. Ömer Dumlu. 279-307. Milletler Arası Tartışmalı İlmi Toplantılar 17. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012.
- Ünal, Asife. “Hristiyanlıkta Kadın ve Aile Anlayışına Genel Bir Bakış”. *Dinler Tarihi Araştırmaları III: 2000. Yılında Hristiyanlık (Dünü Bugünü ve Geleceği)*, 125-136.
- Ünal, Asife. “Yahudilikte Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri”. 8/673-693. *Dinler Tarihi Araştırmaları*, 2012.
- Ünal, Asife. *Yahudilik’te, Hristiyanlık’ta ve İslam’da Evlilik*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- Voux, Ronald de. *Yahudilikte Aile*. çev. Ahmet Güç. Bursa: Arasta, 2003.
- Williams, Monier. *A Sanskrit-English Dictionary*. Delhi: Motilal Banarsidass, 1995.
- Vishnu Purana*. çev. By. H. H. Wilson. Calcutta: Elysium Press, 1896.
- Yasdıman, Hakkı Şah. “Pavlus’un Evlilik Hakkındaki Görüşü”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2001), 77-91.
- Yaşar, Hakime Reyhan. *İslam ve Yahudi Hukuku Münasebeti: Nikah Örneği*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Yıldırım, Münir. *Yunanistan Ortodoks Kilisesi*. Ankara: Aziz Andaç Yayınları, 2005.
- Yılmaz, Ertan vd. “Poligami ve Ruh Sağlığına Etkileri”. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*

7/2 (2015), 221-228.

Yılmaz, Ömer. “Hristiyan Mistik ve İslam Tasavvuf Geleneğinde Kadın İmgesi Ve Evlilik Konusuna Kısa Bir Bakış”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13/2 (2012), 49-65.

Yitik, Ali İhsan. *Doğu Dinleri*. İstanbul: İsam Yayınları, 2014.

“Dowry in Indian Society”. Erişim 29 Haziran 2021. https://www.patnauniversity.ac.in/e-content/social_sciences/home_sc/Dowry%20in%20Indian%20Society-converted.pdf

“Düğün Gelenekleri”. Erişim 30 Haziran 2021.

<https://www.buddhistmatrimony.com/articles/wedding-customs-buddhist.php>

“Eleştirel Psikoloji Ansiklopedisi”. Erişim 15 Nisan 2021.

https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007%2F978-1-4614-5583-7_16

“Evlenme”. *Meydan Larousse*. C. 6. İstanbul: Meydan Gazetecilik ve Neşriyat, 1990.

“Evlilik”. *Temel Britannica Ansiklopedisi*. C. 6. İstanbul: Ana Yayıncılık, 1992.

“Geleneksel Budist Düğün Töreni”. Erişim 01 Temmuz 2021.

http://tibetanbuddhistencyclopedia.com/en/index.php/Traditional_Buddhist_Wedding_Ceremony

“Guru Granth Sahib”. Erişim 02 Temmuz 2021.

https://www.sikhiwiki.org/index.php/Guru_Granth_Sahib

“Hindu Marriage Traditions And Wedding Rituals”. Erişim 01 Ekim 2020.

<https://www.hinduwebsite.com/hindumarriage.asp>

“Hinduism and Adultery”. Erişim 21 Ekim 2020.

https://www.hinduwebsite.com/hinduism/h_extramarital.asp

“Hinduizm: Bebek ayinleri”. Erişim 22 Aralık 2020.

<https://www.bbc.co.uk/religion/religions/hinduism/ritesrituals/baby.shtml>

“Homa (ritual)”. *Wikipedia*. Erişim 20 Nisan 2021.

[https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Homa_\(ritual\)&oldid=1006699880](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Homa_(ritual)&oldid=1006699880)

İlmihal. Ankara: TDV Yayınları, 2006.

“Jain Wedding”. Erişim 02 Temmuz 2021.

<https://www.culturalindia.net/weddings/regional-weddings/jain-wedding.html>

“Jauhar”. Erişim 27 Ocak 2020. <https://en.m.wikipedia.org/wiki/jauhar>

Kitabı Mukaddes. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2001.

“Mangala Sutta”. *Wikipedia*. Erişim 01 Temmuz 2021.

https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Ma%E1%B9%85gala_Sutta&oldid=1030809186

“Marriage Rituals and Customs in the Jain Communit”. Erişim 02 Temmuz 2021.

<http://www.vkic.org/Marriage-Rituals-and-Customs-in-the-Jain-Community>

“Marriage Rituals in Sikhism”. Erişim 02 Temmuz 2021.

<https://www.bbc.co.uk/religion/religions/sikhism/ritesrituals/weddings.shtml>

Hinduism Facts. “Niyoga”. Erişim 01 Aralık 2020.

<https://www.hinduismfacts.org/niyoga/>

Wikipedia. “Niyoga”. Erişim 09 Aralık 2020.

<https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Niyoga&oldid=1008117077>

Wikipedia. “Saptapadi”. Erişim 22 Aralık 2020.

<https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Saptapadi&oldid=995757657>

Wikipedia. “Sindoor”. Erişim 26 Aralık 2020. <https://en.wikipedia.org/wiki/Sindoor>

“The Hindu Marriage, Past and Present”. Erişim 10 Ekim 2020.

https://www.hinduwebsite.com/hinduism/h_marriage.asp

Wikipedia. “Upanayana”. Erişim 11 Ocak 2021.

<https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Upanayana&oldid=1000937129>

Wikipedia. “Yājñavalkya Smṛiti”. Erişim 18 Nisan 2021.

https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Y%C4%81j%C3%B1avalkya_Sm%E1%B9%9Bti&oldid=992269955

<https://epaper.tribuneindia.com/download/newspaper/3079871> erişim 04.05.2021.

<https://www.ethnictrendz.com/obsessing-gajraj-red-bridal-lehenga-choli-24805> Erişim tarihi: 04.05.2021.

<https://www.kadambaree.com/product-page/red-designer-heavy-work-bridal-saree> Erişim tarihi: 04.05.2021.

https://www.etsy.com/in-en/PARIVAR/listing/731777050/indian-wedding-sherwani-forgroomgroom?utm_source=Pinterest&utm_medium=ListingManager&utm_campaign=Share&utm_term=so.lmsm&share_time=1576498669190&epik=dj0yJnU9Ykl6Sm9XNmFjYjB2TG0zOTI6NTRqQ1VYdmNkZl84QTgmCD0wJm49QUFGeklXMi1hX0JkQ1BIYThRM0dXdyZ0PUFBQUFBR0NXS2Vj Erişim tarihi: 04.05.2021.

EKLER

Ek 1: Düğünde Gelinin Giydiği Lehenga Örneği

Kaynak: <https://www.ethnictrendz.com/obsessing-gajraj-red-bridal-lehenga-choli-24805> (Erişim tarihi: 04.05.2021).

Ek 2: Düğünde Gelinin Giydiği Saree Örneği

Kaynak: <https://www.kadambaree.com/product-page/red-designer-heavy-work-bridal-saree> (Erişim tarihi: 04.05.2021).

Ek 3: Düğünde Damadın Giydiği Kıyafet Örneği

Kaynak: https://www.etsy.com/in-en/PARIVAR/listing/731777050/indian-wedding-sherwani-for-groomgroom?utm_source=Pinterest&utm_medium=ListingManager&utm_campaign=Share&utm_term=so.lmsm&share_time=1576498669190&epik=dj0yJnU9Ykl6Sm9XNmFjYjB2TG0zOTl6NTRqQ1VYdmNkZl84QTgmcD0wJm49QUFGeklXMi1hX0JkQ1BIYThRM0dXdyZ0PUFBQUFBRONXS2Vj
(Erişim tarihi: 04.05.2021).

ÖZGEÇMİŞ

2002-2006 yılları arasında Gebze İmam Hatip Lisesi'nde okudu. 2008-2012 yılları arasında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde okudu. 2012 yılında Gebze'ye öğretmen olarak atandı. Halen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak görev yapmaktadır.